

УДК [342+347.73].01

№ держреєстрації 0116U003683

Інв.№

Міністерство освіти і науки України  
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича  
58002 м. Чернівці, вул. Коцюбинського, 2; тел. (0372) 58-47-08  
факс (0372) 58-48-18, nd – [office@chnu.cv.ua](mailto:office@chnu.cv.ua)

**ЗАТВЕРДЖУЮ**

Проректор з наукової роботи

\_\_\_\_\_ Андрій САМІЛА

\_\_\_\_\_ 2020 р.

**ЗВІТ**

**ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ**

**ПРИРОДА ПУБЛІЧНОГО ПРАВА**

**Керівник НДР**

**Д.Ю.Н., доц.**

**Р.О. Гаврилюк**

**2020**

## СПИСОК АВТОРІВ

Завідувач кафедри публічного права,

д.ю.н.,доц. Руслана ГАВРИЛЮК

д.ю.н., доц.

Петро ПАЦУРКІВСЬКИЙ

д.ю.н., доц.

Віталій ВДОВІЧЕН

д.ю.н., доц.

Тетяна ПОДОРОЖНА

д.ю.н., доц.

Людмила ВАКАРЮК

к.ю.н., доц.

Оксана МЕЛЕНКО

к.ю.н., доц.

Ігор БАБІН

к.ю.н., доц.

Олена БІЛОСКУРСЬКА

к.ю.н., доц.

Дмитро КОСТЯ

к.ю.н., доц.

Наталія ФЕДОРУК

к.ю.н., доц.

Лідія ВДОВІЧЕНА

к.ю.н., доц.

Ігор КОВБАС

к.ю.н., ас.

Катерина КОЗМУЛЯК

к.ю.н., ас.

Сергій БОДНАР

асистент

Павло КРАЙНІЙ

асистент

Марина ФЕДОРЧУК

асистент

Павло БАРТУСЯК

асистент

Лідія НЕСТЕРЕНКО

аспірант кафедри

Вікторія РАРИЦЬКА

аспіранти кафедри

Катерина ТАРАНЕНКО

аспірант кафедри

Катерина СОЛОДАН

аспірант кафедри

Ілля ЮРІЙЧУК

## РЕФЕРАТ

Звіт про НДР: 167 с., 399 джерел.

**Ключові слова:** ПУБЛІЧНЕ ПРАВО; АНТРОПОСОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПІДХІД; ПРИРОДА ПУБЛІЧНОГО ПРАВА; КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ПОДАТКОВЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ТА ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; МЕДІАЦІЯ.

**Об'єкт дослідження:** природа публічного права, а саме: суспільні відносини, що забезпечують реалізацію публічних потреб та інтересів, регламентовані нормами чинного законодавства, як національного, так і іноземного. А також публічно-правові відносини, що виникають, змінюються і припиняються з метою охорони й захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод та публічних інтересів фізичних, юридичних осіб, суспільства і держави.

**Мета роботи:** Дослідити природу публічного права та її онтологічно укорінені чинники. Розробити методологію наукового пізнання антропосоціокультурної природи публічного права. Сформувати нові підходи до онтології та методології наукових знань про публічне право, обґрунтувати антропосоціокультурну природу публічного права, довести пізнавальну обмеженість етатистської доктрини публічного права. Проаналізувати та розвинути новітні теорії розуміння природи основних інститутів публічного права. Вдосконалити і розвинути теоретико-методичні засади та принципи нормативно-правового забезпечення організації і діяльності окремих інститутів публічного права, а саме: конституційного права, адміністративного права, фінансового права, податкового права, земельного та екологічного права.

**Методологічна основа** дослідження кафедральної теми зумовлено антропосоціокультурною природою публічного права як феномену правової дійсності. Найадекватнішим для пізнання цієї природи є антропосоціокультурний підхід. Він допоміг дослідити, не **що** є право, а **як** є право, не **що** таке публічність, а **як** функціонує публічність, ким та як вона твориться та якими властивостями наділена. На його основі застосовувався комплекс філософських,

загальнонаукових і спеціально-правових методів. Це фундаментальна феноменологія Е. Гуссерля, фундаментальна онтологія М. Гайдеггера, соціальна онтологія П. Бергера і Т. Лукмана, онтологія соціальних фактів та соціальних інститутів Дж. Р. Серля. У процесі аналізу правової природи суспільства і держави було також використано методи структурно-функціонального аналізу, зокрема, антропологічний структуралізм К. Леві-Строса, генетичний структуралізм Л. Гольдмана, структурний функціоналізм Т. Парсонса, Р. Мертон, А. Р. Редкліф-Брауна і Б. Малиновського, системно-конструктивний підхід Н. Лумана і кібернетичний підхід до аналізу систем Г. Бейтсона, ряд інших пізнавальних інструментів. За допомогою філософських принципів єдності форми та змісту об'єкта пізнання, загальнонаукових методів системності і системного підходу досліджувались соціокультурна, інструментальна та пізнавальна обмеженість етатистської доктрини публічного права та її парадигмальні константи. Усі зазначені вище методи пізнання природи публічного права використовувались у їх взаємодії та взаємодоповнюваності.

**Результати і новизна.** Розробили методологію наукового пізнання природи публічного права; з'ясували та дослідили причин як його появи, так і онтологічно укорінених чинників еволюції публічного права; розробили та обґрунтували систему властивостей публічного права; дослідили феномен правосуддя як принцип здійснення публічного права; обґрунтували публічно-правову природу конституційного, адміністративного, фінансового, земельного та екологічного права; розробили та обґрунтували нову – антропосоціокультурну концепцію – вирішення наукової проблеми природи публічного права. Реалізація вищезазначених положень знайшла своє втілення у науковій продукції співробітників кафедри (статті, монографії, дисертаційні дослідження та методичні посібники).

**Ступінь впровадження** – сформульовані у наукових дослідженнях теоретичні положення, висновки і пропозиції використовуються у наукових розробках проблем нормативно-правового регулювання діяльності органів публічної влади, а також при реалізації та захисті публічних прав індивідів та в

учбовому процесі при викладанні нормативних курсів та спецкурсів, що забезпечуються кафедрою: «Конституційне право», «Адміністративне право», «Адміністративне право та адміністративне судочинство», «Фінансове право», «Земельне право», «Екологічне право», «Практичне право», «Верховенство права: методологія тлумачення і застосування», «Публічне право: методологія тлумачення і застосування», «Інструменти альтернативного вирішення спорів», «Переговори», «Медіація як цінність», «Медіація в публічних спорах», «Бізнес медіація», «Коучинг», «Відновне правосуддя», «Правова природа медіації», «Психологічні та етичні засади медіації», «Медіація у сімейних спорах», «Організація нотаріальної діяльності, діловодство та звітність», «Нотаріальна таємниця та гарантії нотаріальної діяльності», «Правила вчинення нотаріальних дій», «Нотаріальний процес у сімейних правовідносинах», «Нотаріальний процес у спадковому праві: практикум», «Нотаріус як державний реєстратор: практикум», «Міжнародні стандарти медіації», «Стратегія і тактика медіаційних переговорів», «Медіація в діяльності адвоката», «Допуск до професії нотаріуса: практикум», «Медіація в діяльності нотаріуса», «Юридична відповідальність нотаріуса», «Поліцейське право», «Юридична психологія», «Виборче право», «Децентралізація публічної влади», «Публічна інформація та електронне урядування», «Місцеві податки та збори: практикум», «Європейська грантова система», «Оподаткування в країнах Європейського Союзу», «Вибірчі технології та право», «Право на мирні зібрання», «Конституційний захист прав людини», «Оподаткування фізичних осіб: правовий практикум», «Захист прав споживачів фінансових послуг», «Реєстраційні процедури: практикум», «Податкове право», «Муніципальне право», «Митне право», «Судовий захист земельних прав», «Захист прав споживачів», «Юридичний практикум», «Правоохоронна діяльність», «Запобігання корупції на публічній службі», «Аграрне право: практичний аспект», «Нотаріальний процес», «Аргументація судового рішення», «Правові аспекти податкової оптимізації», «Вирішення земельних спорів», «Антидискримінаційне право», «Вступ до медіації».

## **ЗМІСТ**

|                                                                                                             |            |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ВСТУП.....</b>                                                                                           | <b>7</b>   |
| <b>1. Природа публічного права: антропосоціокультурний підхід.....</b>                                      | <b>11</b>  |
| <b>2. Публічно-правова природа конституційного права.....</b>                                               | <b>19</b>  |
| <b>3. Публічно-правова природа адміністративного права.....</b>                                             | <b>41</b>  |
| <b>4. Публічно-правова природа фінансового права.....</b>                                                   | <b>62</b>  |
| <b>5. Публічно-правова природа земельного та екологічного права.....</b>                                    | <b>108</b> |
| <b>6. Публічно-правова природа медіації та інших інструментів<br/>альтернативного вирішення спорів.....</b> | <b>116</b> |
| <b>ВИСНОВКИ.....</b>                                                                                        | <b>133</b> |
| <b>ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ.....</b>                                                                                | <b>138</b> |

## ВСТУП

Феномен публічного права безпосередньо стосується потреб та інтересів кожного члена суспільства: або як споживача публічних благ, які завжди і повсюдно в дефіциті, або як їх творця насамперед через сплату податків чи через інші правові форми творення загальносуспільного надбання; або одночасно і першого, і другого, що також є масовим явищем. У публічному праві як у фокусі знаходять свою концентрацію та глибинні якісні трансформації спільні для усіх та властиві лише окремим соціальним групам та їм подібним іншим спільнотам, а також кожному індивіду зокрема їх засадничі цінності та константи життеустрою та життєдіяльності. Саме тому усі суспільства світу одвічно перебувають у стані перманентних реформ публічно-правової сфери в цілому та різних, якісно виокремлених її сегментів, зокрема. Зазвичай перманентні якісні трансформації публічного права та його окремих інститутів відбуваються латентно, у формі вдосконалень чинних публічно-правових механізмів та норм.

Водночас, коли стає нагальною загальносуспільна потреба здійснити кардинальні якісні трансформації в основоположних публічно-правових інститутах одночасно і ці зміни не можуть залишити осторонь фундаментальних потреб та інтересів більшості суспільства, а то й усіх його членів, то такі зміни набувають революційного характеру та мають своїм наслідком радикальне оновлення всієї публічно-правової сфери суспільства.

Саме такий період переживає нині Україна. Із прийняттям 16 липня 1990 р. Декларації про державний суверенітет України наша країна стала на шлях пошуку власної парадигмальної моделі розвитку, соціокультурного відрядження, повернення до національних ментальних витоків, вивільнення від насильно нав'язаних етимологічно та семантично чужих соціальних конструкцій, якими переповнене повсякдення життя українського суспільства.

До прикладу, одним з них ще продовжує залишатися вкорінене в українську ментальність сприйняття *податкового права як права податкового*. Українське розуміння *податкового права* сягає своїми витокami Київської Русі з її *податями*, які збиралися населенням з його волі і ним же передавалась

князівській владі **взамін на надання нею публічних послуг**, передбачали активну та осмислену позицію індивідів-платників податей, **були їх правом**. У свою чергу, *етатистське податкове право* субстанційної держави, навпаки, передбачає активну позицію останньої і задоволення її потреб за рахунок підданих. У цих етимологічній і семантичній протилежностях втілено парадигмальну прірву між *податковим правом* людей і *налоговим правом* субстанційної, а у нашому випадку ще й імперської держави-метрополії.

Одна з найважливіших цілей дослідження комплексної наукової проблеми «Природа публічного права» і полягала у 2016-2020 рр. в продовженні та поглибленні розробки антропосоціокультурної концепції податкового права, яка б могла слугувати Українській державі доктринальною основою для глибокого реформування усієї податкової системи України, починаючи з визначення її стратегічних цілей та засобів і методів їх реалізації.

Паралельно із цією ключовою науковою проблемою колективом кафедри активно розроблялася і більш широка проблема, а саме – реформування фінансово-правового сегменту публічного права країни в цілому, особливо такої її складової, як бюджетне право. Прийняття Бюджетного кодексу України 2010 р. та впровадження казначейської системи виконання бюджетів актуалізувало необхідність дослідження насамперед виконання бюджету в частині надходжень, зокрема, доходів. Тому ряд науково-педагогічних працівників кафедри зосередились на розробці концептуальних засад виконання бюджетів за доходами, а також на виробленні та формулюванні обґрунтованих науково-теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо подальшого вдосконалення публічно-правового регулювання даної сфери суспільних відносин в Україні.

У межах цієї проблематики було обґрунтовано новий підхід до характеристики фіскальних неподаткових доходів бюджетів, який спростовує усталені доктринальні погляди на правову природу вищезазначених надходжень, а саме з'ясовано, що: по-перше, фіскальні неподаткові доходи бюджетів можуть бути як обов'язковими та впливати як наслідок дії норм законів України, так і



добровільними та виникати на договірних засадах; по-друге, фіскальні неподаткові надходження бюджетів можуть справлятися як фіскальними органами держави, так і іншими органами держави та/або місцевого самоврядування або ж взагалі сплачуватися на добровільній основі без будь-яких механізмів забезпечення та примусу; по-третє, фіскальні податкові надходження бюджетів поряд з фіскальною функцією можуть мати також компенсаційну функцію, каральну функцію, превенційну функцію тощо; по-четверте, фіскальні неподаткові надходження можуть виникати як внаслідок виконання основних функцій державної влади та місцевого самоврядування, так і неосновних їх функцій.

В межах дослідження цієї наукової проблеми також охарактеризовано особливості фінансово-правового режиму казначейської системи виконання бюджетів за доходами; виділено комплекс особливостей фінансово-правової відповідальності за порушення законодавства у сфері виконання бюджетів за доходами, обґрунтовано цілий ряд інших положень, узагальнень, оцінок та висновків, більшість з яких є інноваційними.

Ще один якісно виокремлений блок науково-дослідної роботи кафедри публічного права у зазначений період стосувався теоретичної розробки питань конституційних перетворень в Україні. Їх метою було формування сучасного українського конституціоналізму як доктрини, пошук нових форм і методів, відповідних новим історичним викликам, що постали перед Україною, легітимації держави та інших базових правових інститутів публічної сфери суспільства. Дістали подальшого розвитку питання про те, що право є не тільки основним засобом діяльності держави, але й базою, фундаментом формування державної влади, а найголовніше – тією межею, перетин якої позбавляє державу її легітимності. Було обґрунтовано, що державна влада, яка відповідає вищезазначеним критеріям, сприймається суспільством, окремими індивідами як правомірна влада, як така, що має правовий характер.

Вчені кафедри, які розробляли конституційно-правову проблематику як частину загальної наукової проблеми кафедри, обґрунтували парадигмально

новий висновок про те, що держава не має власного онтологічного укорінення та що вона є похідним феноменом від сукупності людей, відповідним чином самоорганізованих, як феномену первинного. Доведено, що джерелом легітимності державної влади є людина як істота суспільно активна та діяльна. При цьому критеріями оцінки діяльності державної влади виступають невідчужувані та невід'ємні права людини. Можливість вільної реалізації цих прав безпосередньо людиною є межею для діяльності державної влади. У дослідженнях науково-педагогічних працівників кафедри показано, що порушення такої умовної межі без правових підстав на це делегітимує державну владу як неправову, а це, в свою чергу, призводить до суспільного протесту, який може мирним чи навіть насильницьким шляхом змінити державну владу.

Значна увага була приділена також дослідженню правових засобів комунікації держави зі своїми громадянами та іншими суб'єктами права, аналізу протиріч між правом і державою, правових форм та меж державного примусу, меж державного втручання у приватне життя в цілому.

Дослідження «Природи публічного права» здійснювалося головним чином на основі антропосоціокультурного підходу, який розглядався академічною спільнотою кафедри як сукупність таких евристичних інструментів, за допомогою яких право в цілому та публічне право в тім числі вивчається як атрибутивно людиномірний феномен з філософсько-методологічних позицій людини як єдиного творця соціуму та повноправного його суб'єкта за допомогою соціокоду потреб людини, зумовлених відповідним типом культури. У ході дослідження кафедральної наукової проблематики у 2016-2020 рр. сам цей антропосоціокультурний підхід зазнав подальшого розвитку.

## **1. ПРИРОДА ПУБЛІЧНОГО ПРАВА: АНТРОПОСОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПІДХІД.**

Обґрунтовано, що з позицій антропосоціокультурного підходу до праворозуміння право є основоположним (потребовим) способом спонтанного співбуття індивідів у соціумі із задоволення їх потреб. З цих філософсько-методологічних позицій спонтанність права є не просто його атрибутивною властивістю, що належно пояснює природу права, а виступає способом породження, буття, відмирання та оновлення права. Як немає права поза індивідом, так і немає його поза спонтанним способом його проявлення. Право уможливорює співбуття індивідів у соціумі, є умовою існування останнього як саморегулюючої процесуальної системи соціальної взаємодії індивідів. У свою чергу, співбуття людей у соціумі спричинює та творить для забезпечення трансцендентального обміну між ними публічними благами їх право. Такою є діалектика спонтанного співбуття індивіда через його спонтанне право з іншими індивідами.

Встановлено, що парадокс соціального конструювання публічних благ, як і публічних потреб, полягає в тому, що воно поза індивідом немислиме та неможливе в принципі, оскільки здійснюють його лише індивіди, мотивовані своїми внутрішніми потребами. Одночасний збіг цих потреб у більшості чи в усіх індивідів надає їм всезагального, публічного характеру, трансформує у публічні потреби (блага). Властивість всезагальності не вичерпує усю природу публічних потреб (благ). У принципі величезній більшості із них іманентні також їх неподільність та недоступна з точки зору окремого індивіда чи навіть їх окремих груп їх вартість. То ж чи має окремий індивід право на ці публічні блага з неймовірно ускладненим доступом до них? І чи передує таке його право на публічні блага появі самих цих благ? Майже всі теорії, які давали позитивну відповідь у минулому на ці питання чи дотримуються цього самого постулату нині, змушені вдаватися до найрізноманітніших пошуків існування стороннього відносно індивіда феномена — Бога, держави тощо, який нібито забезпечує в дійсності як реалізацію такого права індивідам, так і виконання іншими їх

обов'язку відносно такого права певного індивіда. Однак німецька практична філософія неспростовно довела, що в дійсності цього не стається, оскільки будь-який онтологічно укорінений феномен з моменту своєї появи проявляє власні потреби у благах і бореться за власне існування. Тільки безпосереднє чи опосередковане врахування життєвих інтересів інших людей породжує у індивіда його право на публічне благо. Взаємодія індивіда з іншими індивідами у суспільстві завжди ззовні не керована, а спонтанна за її природою. Це відкриття уможливило наукове обґрунтування з позицій парадигми трансцендентального обміну між людьми публічними благами як усіх видів прав людини, так і права загалом, його спонтанної природи, оскільки право в такому випадку є наслідком умотивованої внутрішніми потребами індивідів їх взаємодії<sup>1</sup>.

Аргументовано, що серед безлічі проблем буття права саме до «алгебраїчного» типу його феноменів належать *дійсність, властивості і природа права* в цілому, те, *чим та як* воно є насправді, у який спосіб пов'язане з людиною та людським світом. У найбільш концентрованому вигляді усі ці, а також безліч споріднених з ними інших питань можна звести в одну узагальнюючу їх проблему *обґрунтування верховенства права*. Остання ж, як переконує всебічний її аналіз, навіть у парадигмальних межах однієї і тієї ж пізнавальної традиції, не кажучи уже про різні і тим більше протилежні її альтернативи, вирішується по-різному з точки зору філософсько-методологічного інструментарію та допоміжних йому пізнавальних засобів. Водночас переважна більшість цих версій доповнюють одна одну і так чи інакше пов'язані з обґрунтуванням буття прав людини як ядра, основи права.<sup>2</sup>

У даному аспекті особливу актуальність отримав принцип Верховенства права. Проте, більшість вітчизняних правознавців та традицій правопізнання зводять розуміння ними верховенства права до тих чи інших не суттєво

---

<sup>1</sup>Пацурківський П., Гаврилюк Р. [Спонтанність права: кроки за горизонт](#) / Р. Гаврилюк // Право України. – 2016. – № 5. – С. 101-112.

<sup>2</sup>Пацурківський П., Гаврилюк Р. [Алгебра верховенства права, або буттєвий устрій людського світу](#) / Р. Гаврилюк // Право України. – 2017. – № 3. – С. 112-125.

відмінних між собою наборів елементів, інгредієнтів та інших складових цього феномену, що стосуються переважно зовнішніх, формальних ознак верховенства права. Це спрощений, *арифметичний* підхід до його розуміння. Його прибічниками є зазвичай вчені юристи-позитивісти.

Представники іншого, евристично незрівнянно перспективнішого – інтегративного – підходу до розуміння верховенства права пропонують, як було показано, вбачати у ньому поряд з формальними і його матеріальні (органічні, субстантивні) аспекти. Вони атрибутивно пов'язують верховенство права з правами людини безпосередньо у їх невичерпних конкретних проявах. Саме такий філософсько-методологічний підхід до розуміння верховенства права сповідує і ЄСПЛ. Цей підхід також знайшов своє відображення і у Доповіді «Верховенство права», схваленій Венеційською Комісією на 86-му пленарному засіданні наприкінці березня 2011 року. У ній, зокрема, зазначено: «Дотримання верховенства права і дотримання прав людини не обов'язково є синонімами. Проте великою мірою ці обидві концепції збігаються між собою...».

До числа нових викликів верховенству права Венеційська комісія віднесла наступний: «Сутність верховенства права як керівного принципу в плані майбутнього має бути розширено так, щоб охопити не лише ділянку співпраці між державою і приватними суб'єктами, а й діяльність приватних суб'єктів, можливості яких порушувати особисті права є такими ж, як і можливості органів державної влади». Серед загальних висновків Венеційської комісії по вищезазначеній Доповіді резюмується: «Поняття «верховенство права» не набуло свого опрацювання в юридичних текстах і в практиці такою ж мірою, як інші підвалини Ради Європи – «права людини» та «демократія». Це не тільки принципово важливе оціночне судження для усього європейського та західного правознавства, але й дуже серйозне та зобов'язуюче резюме в тім числі і для вітчизняної правової науки.

У «Контрольному списку питань для оцінки дотримання верховенства права», прийнятому на сто шостому пленарному засіданні Венеційської комісії

11-12 березня 2016 р., розкрито зміст взаємозв'язку та взаємозумовленості між верховенством права і правами людини з точки зору Венеціанської комісії<sup>1</sup>.

Обґрунтовано, що людський світ (суспільство) є спонтанною фактичністю. Він можливий тільки як саморегулююча процесуальна система соціальної взаємодії індивідів з приводу трансцендентального обміну публічними благами на основі буттєво укорінених прав людини на них. Права людини апріорні, об'єктивні у розумінні їх як соціального конструкту та інтерсуб'єктивні. Вони є породженням онтологічного й аксіологічного примату потреб людини стосовно її прав та зумовлені цими потребами, враховують буттєві потреби Іншого. Публічні потреби, будучи умовами існування індивідів та збереження їх співтовариств, апріорі наділені якостями взаємних вимог, що ґрунтуються не на моральних уявленнях про справедливість, а на дуальній антропосоціокультурній природі людини. Саме наявність незнищених у парадигмальних межах людини як виду антропосоціокультурних трансцендентальних потреб та породжуваних ними взаємних вимог людини до людини, які не лише атрибутивно потребують задоволення, але й фактично породжують трансцендентальний обмін правом взаємних вимог та взаємного їх задоволення і є основоположним доказом наявності людських прав та верховенства права<sup>2</sup>.

Длведено, що двадцять років, що пройшли після прийняття чинної Конституції України, не тільки дозволяють, але й зобов'язують винести певні уроки як з її розробки та прийняття, передусім з її найфундаментальніших новацій, так і з практичного досвіду реалізації Конституції. Однією з найпринциповіших серед таких новацій, справді *оголошенням революції* у сфері здійснення прав людини стали положення статті 3 Конституції України. Такий же принциповий характер має і набутий досвід реалізації Конституції України. Зокрема, нині очевидно, що впродовж двадцяти років, які минули з тих пір, оголошеної революції у сфері прав людини так і не відбулося. Тобто, насправді впродовж двадцяти років, що пройшли з часу прийняття чинної Конституції

---

<sup>1</sup>Пацурківський П., Гаврилюк Р. [Алгебра верховенства права, або буттєвий устрій людського світу](#) / Р. Гаврилюк // Право України. – 2017. – № 3. – С. 112-125.

<sup>2</sup>Там само

України, права і свободи людини та їх гарантії не визначали в Україні зміст і спрямованість діяльності держави, як це було проголошено у Конституції України. В протилежному випадку не був би настільки жалюгідним їх реальний стан та найближчі перспективи<sup>1</sup>.

Встановлено, що про визнання конституцієдавцем України природного права вказує перше речення статті 8 Конституції України: «В Україні визнається і діє принцип верховенства права». Про те, що втілене у Конституцію України природне право є передусім об'єктивно існуючими невідчужуваними правами людини, які належать кожному від народження, свідчать: а) друге речення статті 21: «Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними»; б) перше речення статті 22: «Права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними»; в) третє речення цієї ж статті: «При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод» Конституції України.

Системний аналіз вищевказаних положень у сукупності зі статтями 3 та 23-63 Конституції України дозволяє обґрунтовано відзначити, що для вітчизняного конституцієдавця існує дві природно-правових реальності: 1) реальність закріплених у Конституції України прав і свобод людини і 2) реальність об'єктивно існуючих, проте ще не визнаних державою прав і свобод людини. У системоутворюючій з точки зору прав і свобод людини статті 3 Конституції України вітчизняний конституцієдавець не провів розмежувальної лінії між цими обома групами прав і свобод людини, але вдався до цього у статті 64 Конституції, зазначивши: «Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України». Він також не наслідував прикладу конституцієдавців інших країн, які щодо ще не визнаних у їх конституціях прав і свобод людини зобов'язали державу визнавати їх як шляхом заключення відповідних міжнародних угод, так і шляхом судового визнання таких прав і свобод,

---

<sup>1</sup>Гаврилюк Р. [Чому в Україні не відбулася оголошена революція у сфері прав людини?](#) / Р. О. Гаврилюк // Право України. – 2016. – № 6. – С. 35-43.

включаючи і еволюційне тлумачення чинних норм їх конституцій відповідними конституційними судами. Природно-правовий пласт в онтологічній структурі Конституції України відзначається еkleктичністю, не займає у ній домінуючого становища, не є системоутворюючим для Конституції в цілому, як це має місце у конституціях демократичних країн світу. Він деформований домінуючим пластом позитивного конституційного права (реальністю тексту Конституції) та світоглядно, філософсько-методологічно підпорядкований йому. Останнє зумовлено тим, що вітчизняна правова та ментальна традиції, як і історична традиція в цілому, що безпосередньо передували прийняттю Конституції України, були антилюдиноцентристськими, відзначалися етатистською ортодоксальністю<sup>1</sup>.

Аргументовано, що один з найвидатніших вітчизняних теоретиків права Є.Ерліх, чиї життя і творчість випали на період таких же глибоких якісних змін основ життя та стандартів наукового пізнання, які нині переживає Україна, у своїх одержаних пошуках кардинально нових методологічних ключів до правопізнання систематично звертався до закладеної ще Г. Еллінеком ідеї про «нормативну силу фактичного» (Г. Елінек). Після багаторічних роздумів над цією ідеєю він розвинув та виклав її в основній праці свого життя у формі наступної світоглядно-методологічної максими: «центр ваги розвитку права у наш час, як і у всі часи, лежить не у законодавстві, не в юриспруденції і не в правозастосуванні, а в самому суспільстві» (Є. Ерліх). Саме пошук адекватної відповіді на аналогічне питання постав нині як ключова філософсько-методологічна проблема постреволуційної української теорії права. Вельми цінною для успішного вирішення цієї проблеми українськими теоретиками права є напрацьована Є.Ерліхом матриця виходу із кризи правопізнання рубежа ХІХ – ХХ століть. Цей час увійшов в історію європейського правознавства як особлива віха, адже саме на зламі позаминулого та минулого століть завершився філософсько-методологічний розрив двох діаметрально протилежних підходів

---

<sup>1</sup>Гаврилюк Р. Чому в Україні не відбулася йоголошенареволюціяусферіправлюдини? / Р. О. Гаврилюк // Право України. – 2016. – № 6. – С. 35-43.



до розуміння критеріїв і стандартів науковості правознавства. «Дилема Є.Ерліха» постала як ключовий філософсько-методологічний виклик і перед постреволюційною українською теорією права. В чому квінтесенція права, за яким живе український соціум сьогодні? За допомогою якого наукового інструментарію належить його пізнавати? Чи один і той же феномен «права людини» і живе право, відкрите та обґрунтоване Є.Ерліхом? Піонерські розвідки цілого ряду правознавців України все очевидніше підказують, що методологічний ключ до вирішення вищезазначених проблем, що постали перед правознавством України, слід шукати і можна неодмінно знайти у методологічному інструментарії Є.Ерліха. Нині цей інструментарій для нас – найкращий спогад про майбутнє. По-сучасному він називається антропосоціокультурним підходом до правопізнання<sup>1</sup>.

«Змінюйся, а то помреш» – постулює одна з максим, що лежать в основі антропосоціокоду китайської цивілізації, очевидні успіхи якої не потребують жодних аргументів. Ця ж сама максима, як не парадоксально на перший погляд, має прямий стосунок і до закономірностей функціонування здавалося б такого консервативного суспільного інституту, як освіта і професійна підготовка людей у будь-якому соціумі, в тім числі і професійна правнича підготовка.

Як зазначає один із найбільших знавців західної традиції права Г.Дж.Берман, кардинальні зміни суспільних вимог до професії правника мають тривалу історію та охоплюють «шість великих революцій», що «змінювали західну традицію права у ході її розвитку». Кожна з цих революцій породжувала під впливом суспільних потреб власну парадигму соціальних вимог до особи правника та його фахової підготовки. Перша з них – за її пізнішою назвою Папська – відбулася впродовж 1075-1122 рр. і породила новий для того часу тип юриста – юриста-тлумача римського права. Саме у її ході з'явилась знаменита юридична школа у Болоньї, що згодом переросла в університет.

---

<sup>1</sup> Гаврилюк Р. Концепція правопізнання Є. Ерліха: спогади про майбутнє // Міжнародний круглий стіл «Теорія права в польщі та в Україні: сучасні тренди», Львів, 1 грудня, 2017. – С 29-30.

Поява сучасної європейської передусім і прогресивної світової матриць суспільних вимог до професійних якостей правника сягає своїм корінням часу офіційного визнання та утвердження державами Європи, інших частин світу основоположних загальноєвропейських і загальнолюдських цінностей – прав людини, верховенства права та плюралістичної демократії. Це сталося в середині ХХ ст. Потреби захисту цих цінностей і склали квінтесенцію нових суспільних вимог прогресивних спільнот світу до фаху правника. Розпочаті у країнах Заходу реформи правничої професії продовжуються і по даний час.

Доведено, що аналогічними історичними викликами для правничої освіти України стали такі фундаментальні події, як поява незалежної Української держави та визнання нею у якості основоположних європейських і загальнолюдських цінностей, перемога Революції Гідності та публічне обрання європейського вектору суспільного розвитку. Тобто, і перед Україною постала необхідність відмовитись від усталених стереотипів та уявлень щодо класичних правничих професій – судді, адвоката, прокурора, нотаріуса і замінити їх, за прикладом прогресивних країн Заходу, «правничою професією нового типу»<sup>1</sup>.

---

<sup>1</sup>Пацурківський П., Гаврилюк Р. [Ціннісні виклики українській юридичній \(правничій\) освіті](#) / Р. Гаврилюк // Право України. – 2017. – № 10. – С. 38-55.

## 2. ПУБЛІЧНО-ПРАВОВА ПРИРОДА КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА.

Обґрунтовано, що оголошена Конституцією України Революція у сфері легітимації та здійснення прав і свобод людини за двадцять років, що збігли з часу прийняття Конституції, не стала дійсністю. Причиною цього є передусім легалізована у Конституції України етатистська матриця легітимації як права загалом, так і прав та свобод людини передусім, інших конституційних цінностей в цілому. Ці конституційні константи ще більше канонізувались і закріпились під потужним постколоніальним, пострадянським ментальним впливом на правотворчість, історичною інерцією розвитку українського соціуму. Для практичного здійснення Оголошеної Революції у сфері легітимації та реалізації прав і свобод людини в Україні децентралізації державної влади недостатньо – необхідне перезаснування держави із субстанційної, яка має власні потреби та інтереси, у інструментальну державу, яка за означенням власних потреб та інтересів не може мати та виступатиме виключно інструментом громадянського суспільства, знаряддям здійснення публічної політики. Єдиним суб'єктом, спроможним перезаснувати в Україні нинішню державу та здійснити Оголошену Конституцією України Революцію у сфері прав людини є виключно індивіди, що населяють Україну як єдині носії права загалом та прав і свобод людини передусім<sup>1</sup>.

Встановлено, що Доведено, що людська гідність – унікальний феномен людської цивілізації, що має буттєву природу. Будучи de-facto сама по собі найголовнішою людською цінністю, людська гідність в свою чергу є виток, фундаментом усіх інших людських цінностей. Це та константа, по якій соціуми звіряють у строгій відповідності з виробленими ними ж правилами дотримання державою та її інститутами людських прав, демократії, верховенства права. В свою чергу, ця константа, на відміну від констант неживої природи, також еволюціонує, збагачується, час від часу змінюється революційно, набуваючи нових властивостей та функцій у людському суспільстві. Яскравим

---

<sup>1</sup>Пацурківський П., Гаврилюк Р. [Ціннісні виклики українській юридичній \(правничій\) освіті](#) / Р. Гаврилюк // Право України. – 2017. – № 10. – С. 38-55.

підтвердженням останнього є еволюція правових парадигм людської гідності у Європейській цивілізації.

Україна, будучи європейською державою не лише географічно, але й ментально та за її історичними витоками, зробила під час Революції Гідності і свій новітній ціннісний вибір – це повернення у лоно Європейської цивілізації. Останнє з неминучістю передбачає також «європеїзацію» вітчизняної парадигми розуміння правової природи людської гідності та її місця у системі всіх суспільних цінностей, кардинальну зміну її правової матриці<sup>1</sup>.

Особливо актуальним стає захист людської гідності Конституційним Судом України, оскільки останній є єдиним органом конституційної юрисдикції який забезпечує верховенство Конституції України. Ми можемо стверджувати, що незважаючи на усталену судову практику в нашій державі, захист людської гідності Конституційним Судом України посідає центральне місце у контексті сучасних доктрин прав людини та грає важливу роль на реалізацію прав і свободи людини і громадянина в Україні.<sup>2</sup> Проаналізовано багатоаспектне розуміння та обґрунтування людської гідності з боку Федерального Конституційного Суду Німеччини. Використання практики Федерального Конституційного Суду Німеччини в національному конституційному судочинстві є наслідком глобалізаційного підходу конституційного тлумачення.<sup>3</sup> Практика Конституційного Суду України на сьогоднішній день ще не відійшла за межі позитивістських підходів до тлумачення прав людини і саме цей фактор впливає на правову культуру в Україні в цілому.<sup>4</sup>

---

<sup>1</sup>Пацурківський П.С., Гаврилюк Р.О. Людська гідність як основоположна конституційна цінність: загальноєвропейський та український контексти / П.С. Пацурківський, Р.О. Гаврилюк // Публічне право. – 2018. – Спеціальний випуск. – С. 142 – 151.

<sup>2</sup>Мойсей Г.Г. Захист людської гідності як основна функція Конституційного Суду України. – Конституція України в контексті сучасних конституційних парадигм. X Тодиківські читання: збірка тез наукових доповідей і повідомлень Міжнародної наукової конференції, м. Харків, 27-28 жовтня 2017р., С. 132– 133.

<sup>3</sup>Мойсей Г.Г. Проблеми реалізації права на людську гідність в Україні // Часопис Київського університету права. 2020/2. – Режим доступу: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/issue/view/78/87>

<sup>4</sup>Мойсей Г.Г. Судова аргументація Конституційного Суду України права на людську гідність. – Права людини та публічне врядування: матеріали Всеукраїнського форуму, м. Чернівці, 15 березня 2018р., С. 124– 126.

Гідність людини зазвичай досліджується позитивістською парадигмою як конституційне право людини гарантоване з боку держави. Проблематика розуміння даної категорії посідає важливе місце в науковому юридичному дискурсі за останні десятиріччя. Проте виникає запитання, чи насправді наші уявлення, знання про людську природу, гідність особи є достатніми і відповідають тій високій ролі, яка відводиться їй сьогодні? Таким чином, право на гідність належить кожній людині в незалежності від держави. Ми вважаємо, що Конституційному Суду України слід перейти до антропосоціокультурного підходу до тлумачення даної категорії права та подальшого застосування на практиці через запровадження інституту конституційної скарги.<sup>1</sup> Проведений аналіз дає можливість зробити висновок, що гідність людини є незалежною основою та критерієм конституційності для здійснення конституційного контролю актів органів публічної влади (зокрема законів України) Конституційним Судом України.<sup>2</sup>

Особливості конституційно-правового закріплення права на людську гідність. Конституція України у статті 28 закріплює право кожної людини на повагу до її гідності, яке належить до особистих невід'ємних прав людини; ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню; жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідом. Держава формально має не лише утримуватися від посягання на гідність особи, а й зобов'язана забезпечити дієвий захист усім особам від таких посягань з боку третіх осіб. На нашу думку, таке розуміння повинно бути використано судами України про формуванні судової практики захисту права на людську гідність.

---

<sup>1</sup>Мойсей Г.Г. Правова природа права на гідність людини. — Теорія та практика сучасної юриспруденції: матеріали XV Всеукраїнської наукової конференції, м. Харків, 25 березня 2018р. с. 276– 277.

<sup>2</sup>Щербанюк О. В., Мойсей Г. Г. Гідність людини як критерій конституційності актів органів публічної влади. — Людська гідність і права людини як основа конституційного устрою держави: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Людська гідність і права людини як основа конституційного устрою держави» (м. Хмельницький, 19–20 жовтня 2018 року), С. 374-377.

При цьому, проблеми права на людську гідність виникають не стільки в площині законодавства, скільки у сфері його реалізації.<sup>1</sup>

Проблеми реалізації права на людську гідність в Україні. Гідність людини є конституційною концепцією. Всі акти держави повинні відповідати їй, це критерій дотримання країною принципу верховенства права. Гідність людини є основною метою конституційної держави. Окрім цього, розуміння права на людську гідність має велике значення для розвитку природно-правової доктрини прав людини. Проблема реалізації права на людську гідність полягає у виробленні власних підходів, а отже й прийнятті якісних рішень Конституційним Судом України.

Таким чином, інститут конституційної скарги має принципове значення для захисту основоположних прав людини, це один з ефективних інструментів гарантування та захисту конституційних прав і свобод людини в рамках конституційного правосуддя. На нашу думку, право на людську гідність як природне право людини потребує суттєвого покращення його захисту на практиці через вищезазначений нововведений інститут конституційної скарги, який в більшості розвинених країн світу показує його значущість.<sup>2</sup>

Аналізуючи законодавство України та практику діяльності Конституційного Суду, можна стверджувати про ефективність конституційної скарги як процесуального засобу захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні. Без впровадження реально дієвого інституту конституційної скарги неможливо системно забезпечити верховенство Конституції України та гарантувати становлення конституціоналізму. Конституційна скарга виступає гарантією прав та свобод людини і громадянина, гарантією розвитку демократії на конституційних засадах, компонентом верховенства права у вигляді забезпечення втілення у

---

<sup>1</sup>Мойсей Г.Г. Особливості конституційно-правового закріплення права на людську гідність. – Сучасний вимір прав людини: конституційний контекст. XI Тодиківські читання. Збірка тез наукових доповідей і повідомлень Міжнародної наукової конференції (26-27 жовтня 2018 року), м. Харків. – С. 182-183.

<sup>2</sup>Мойсей Г.Г. Конституційна скарга як шлях до захисту права на людську гідність. – Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: матеріали Міжнародної наукової конференції, м. Чернівці, Україна, 26-27 жовтня 2017р., с. 100– 101.

законодавстві принципів права. Крім того, конституційну скаргу варто розглядати не просто як ще один механізм судового захисту, а як засіб впливу на якість чинного законодавства.<sup>1</sup>

Конституційна скарга як інструмент як юридичний інструмент захисту прав платників податків. Одним із юридичних інструментів захисту прав людини та прав платників податків зокрема є конституційна скарга. Проте, аналізуючи статистику поданих конституційний скарг бачимо, що платники податків досі рідко використовують даний інструмент задля захисту своїх прав. Така ситуація може бути викликана недостатньою обізнаністю з можливістю реалізацію права на конституційну скаргу. Адже в судах вирішується значна кількість податкових спорів щороку.<sup>2</sup>

З конституції України ні прямо, ні опосередковано не випливає висновок, що у держави є власні інтереси. Метафора державні інтереси була властива радянській ментальності. Національний конституцієдавець при творенні чинної Конституції України застосував як основоположний антропосоціокультурний підхід. А тому і Конституційний Суд України при тлумаченні цієї Конституції зобов'язаний послуговуватись цим же підходом також як базовим. Згідно антропосоціокультурного підходу теоретична конструкція «забезпечення балансу прав людини та інтересів держави» суперечить букві та духу Конституції України. Це має взяти до уваги у своїй діяльності Конституційний Суд України. Завжди державно-правові конструкції мають сенс тільки у співвіднесенні їх з індивідами, оскільки лише особистість у соціальній системі створює ресурс, в тім числі і ресурс для задоволення публічних потреб, а функція держави полягає у перерозподілі цього ресурсу в інтересах все тих же індивідів. Власне ті ж самі індивіди, організовані ієрархічно, тобто, публічно-владним

---

<sup>1</sup>Білокурська О.В. Конституційна скарга як форма судового захисту прав людини в Україні / О. В. Білокурська, Т. С. Подорожна // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право : зб. наук. праць. – Київ, 2019. – № 1 (41). – С. 97 – 101.

<sup>2</sup>Федорчук М.Д. Конституційна скарга як інструмент як юридичний інструмент захисту прав платників податків. Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів II Всеукраїнського правничого форуму, 15 травня 2019 р., м. Чернівці / Уклад. І.В. Ковбас, А.М. Худик, П.І. Крайній. – Чернівці: Технодрук, 2019.- С.124-127.

чином, і являють собою державу. Іншими словами, держава – це публічно-владним чином, ієрархічно організований соціум. Звідси поза людиною та її потребами держави немає. Безпосередньою причиною та поштовхом до появи державності як явища є публічні людські потреби (потреби, властиві всім людям чи їх більшості). Для того, щоб, з одного боку, охопити і виразити усю сукупність цих потреб та, з іншого боку, забезпечити найефективнішу їх реалізацію, і потрібна держава як інститут політичної влади. Звідси очевидно, що держава власних потреб чи інтересів не має. Її покликання – забезпечення людських прав та потреб<sup>1</sup>.

За звітний період (виконання кафедральної теми) розглянуто проблему конституціоналізації правового порядку в контексті модернізації правової системи. Визначено, що пріоритетами усіх реформ є людина, сім'я, суспільство, держава. Це накладає певний відбиток на основні елементи концепції правової реформи, для якої обрано такі ціннісні орієнтири: 1) питання правового забезпечення ряду найважливіших напрямів формування і функціонування державності й розвитку повноцінного громадянського суспільства; 2) законодавче забезпечення системи прав людини в суспільстві, перш за все реальних гарантій прав і законних інтересів особи; 3) зміцнення і захист конституційного ладу; 4) реформування державного управління, в тому числі вдосконалення системи державної реєстрації громадських об'єднань та інших юридичних осіб та контроль за їх діяльністю; 5) створення цілісної правової бази організації та діяльності судової системи і органів юстиції; 6) формування правової бази та інституційна реформа правоохоронної системи для посилення боротьби зі злочинністю; 7) вироблення принципів напрямів і форм здійснення реформи місцевого самоврядування; 8) розвиток системи правового виховання, в тому числі поліпшення системи юридичної освіти і юридичної

---

<sup>1</sup> Руслана Гаврилюк. Чи може держава мати згідно Конституції України власні інтереси?// Матеріали міжнародної науково-практичної конференції на тему: «Права людини і національна безпека: роль органу конституційної юрисдикції» Київський національний університет імені Тараса за підтримки Координатора проєктів ОБСЄ в Україні 27 червня 2019 року. – С. 49-58.



науки; 9) проведення правової експертизи в нормотворчій та правозастосовній практиці тощо.<sup>1</sup>

Принципи конституціоналізації правового порядку як нормативна основа його забезпечення. Означені проблеми розглядаються під кутом зору верховенства Основного закону. Акцентується на тому, що в процесі забезпечення правового порядку відбувається взаємодія органів держави з інститутами громадянського суспільства. Звертається увага на те, що основним провідником такого балансу є саме конституція. Доводиться, що принципи конституціоналізації правового порядку тісно переплітаються з принципами права й виконують разом із ними основоположну роль — дотримання норм конституції суб'єктами права, втілення їх у всіх структурних компонентах правової системи та забезпечення на цій основі належного стану правового порядку. Аргументується, що конституціоналізацію варто розглядати як одну з найважливіших загальносоціальних умов та спеціально-юридичних засобів забезпечення й охорони прав та свобод людини і громадянина, зміцнення законності й правопорядку. Тому запропоновано виокремлювати серед конституційних та загальноправових принципів права принцип конституціоналізації, що є основоположною ідеєю втілення у життя конституції, її дотримання та відповідності чинного законодавства її положенням.<sup>2</sup>

Якщо належний правопорядок як правова категорія існує незалежно від того, чи здійснюються спроби посягання на нього з боку окремих громадян або конкретних посадових осіб, то реальний правопорядок існує тоді й остільки, коли і наскільки ефективно здійснюється процес реалізації конституції та її гарантування. Більше того, сучасний стан правопорядку передбачає розширення системи гарантій. Суди повинні активно застосовувати конституційні норми у випадках колізій. Судовий контроль за реалізацією законів має поєднуватися з

---

<sup>1</sup> Подорожна Т.С. Правовий порядок: теоретико-методологічні засади конституціоналізації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юр. наук : спец. 12.00.01, 12.00.02 “теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень” / Подорожна Т. С. – Київ, 2017. – 43 с.

<sup>2</sup> Подорожна Т. Принципи конституціоналізації правового порядку як нормативна основа його забезпечення / Т.Подорожна // Право України. – 2016. - №7. – С.153-161.

використанням правосуддя як засобу сканування антиконституційних нормативних актів. У сфері конституціоналізації правового порядку необхідний пошук інновацій із його забезпечення. Тому з погляду ефективної реалізації цілей правового порядку можна зробити висновок: по-перше, формування сучасного правового порядку є механізмом, який, насамперед, дозволить упорядкувати правові зв'язки у межах законодавчо закріплених і реально дієвих правових засобів (зокрема юридичної відповідальності). По-друге, це дасть змогу здійснювати неупереджене регулювання суспільних відносин, врегульованих правовими нормами, і як результат – привести їх у відповідність до положень Основного закону. На сучасному етапі формування правового порядку мають вирішуватися завдання кардинальної трансформації якості правового порядку і правових засобів його конституціоналізації.<sup>1</sup>

Юридична відповідальність як гарантія конституціоналізації правового порядку. Означені проблеми розглядаються під кутом зору верховенства Основного закону. Акцентується на тому, що інститут юридичної відповідальності виступає найефективнішим правовим засобом забезпечення правового порядку, адже володіє високим рівнем правоспонування суб'єктів суспільних відносин діяти згідно з Основним законом — конституцією. Через юридичну відповідальність забезпечується дієвість конституційно-правових норм, підвищується їх ефективність, а також вплив конституційного законодавства на галузеві норми. Звертається увага на те, що юридична відповідальність повинна слугувати забезпеченню законності, захисту прав та свобод людини і громадянина. Доводиться, що юридична відповідальність є цілісним явищем, її загальну мету можна визначити як забезпечення правопорядку. Ця мета полягає в підтриманні нормального функціонування всього механізму правового регулювання. Аргументується, що мета забезпечення правопорядку безпосередньо корелює з цілями Основного закону. З цих підстав пропонується як основний засіб конституціоналізації правового

---

<sup>1</sup>Подорожна Т. Конституційний Суд України як гарант конституціоналізації правового порядку // Публічне право. – 2016. – № 3 (23). – С. 84–92.

порядку, в контексті функцій юридичної відповідальності, виокремлювати функцію нормативної оцінки правового порядку, яка, з одного боку, відповідає меті оптимізації правопорядку, а з другого — є функціональним проявом сутності юридичної відповідальності.<sup>1</sup>

Обґрунтовано, що сьогодні цілком на часі розуміння державно-правового регулювання в антропологічному вимірі. Акцентовано, що соціальна ефективність дозволяє критично оцінити чинне законодавство і з погляду природних прав та свобод людини, і з погляду інтересів особи, суспільства і держави. Зроблено висновок про те, що критерієм ефективності права є дієвість правових засобів (які забезпечують правомірність дій суб'єктів), що встановлюють правопорядок у взаєминах між людьми.<sup>2</sup>

Правопорядок підпадає під вплив як економічного базису, так і різноманітних надбудовних комплексів: політичних, ідеологічних, психологічних, правових, організаційних тощо. Зроблено висновок, що сукупність цих чинників утворює єдність пов'язаних між собою елементів, має впорядковану структуру, розвивається за законами суспільного розвитку, тобто має всі ознаки соціальної системи.<sup>3</sup>

Проблема забезпечення правового порядку сьогодні як ніколи актуальна, що пов'язано з низкою обставин. По-перше, забезпечення правового порядку, як явище надзвичайно складне, багатогранне, що в тій чи тій формі пронизує всю систему державного управління, в силу багатьох причин потребує особливої уваги з погляду відповідності його проявам принципу законності, який конституційно визначений; по-друге, забезпечення правового порядку становить сенс і зміст діяльності органів державної влади та управління; по-третє, без

---

<sup>1</sup>Подорожна Т. Юридична відповідальність як гарантія конституціоналізації правового порядку // Т.Подорожна // Право України. – 2016. - №8. – С.107-115.

<sup>2</sup>Подорожна Т. Правопорядок як результат дії ефективного права: наукові підходи до інтерпретації поняття // Держава і право. Юридичні науки. – 2016. – Випуск 72. – С. 14–30.

<sup>3</sup>Подорожна Т. Соціальні чинники конституціоналізації правового порядку // Правова держава. Випуск 27. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2016. – С. 104–115.

правопорядку діяльність органів державної влади та управління в цілому позбавлена будьякого практичного та людиноцентристського смислу.<sup>1</sup>

Чіткість юридичного нормування поведінки суб'єктів права є важливою, але далеко не єдиною умовою забезпечення правопорядку, оскільки «право ніщо, якщо його положення не реалізовані в діяльності людей та їх організацій у суспільних відносинах». У цьому зв'язку потрібні певні об'єктивні умови, цілеспрямовані організаційні заходи, належні нормативно-правові та інституційні форми, засоби, які сукупно виступають як гарантії забезпечення правопорядку. Якщо вести мову про гарантії механізму конституціоналізації правового порядку, то необхідною нормативною його гарантією виступає сам Основний закон, конституційне законодавство в цілому. Такими нормами можуть бути норми, що мотивують правомірну поведінку, норми, які регулюють діяльність по контролю й нагляду за реалізацією конституційних прав та обов'язків суб'єктів права.<sup>2</sup>

Аргументовано, що правовий механізм є основним у системі забезпечення конституціоналізації правового порядку, головною передумовою якої є правові приписи, що становлять її нормативну основу. Тому чим вони досконаліші, тим повніше втілюються в життя й тим вищий рівень законності. Зроблено висновок, що якщо соціальні та психологічні чинники впливають на стан правопорядку опосередковано, то юридичні–безпосередньо визначають характер його конституціоналізації.<sup>3</sup>

Право людини на правопорядок. Досліджувалися зміст понять «природні права людини», «правове регулювання». Доводиться теза про те, що виконання пріоритетного завдання забезпечення природних прав людини за сучасних умов передбачає оптимальне поєднання у цій сфері загального та індивідуального правового регулювання. Обґрунтовується думка про необхідність подальшого

---

<sup>1</sup>Т.С. Подорожна. Принципи конституціоналізації правового порядку як нормативна основа його забезпечення // LawofUkraine. – 2016/7/1.

<sup>2</sup>Т.С. Подорожна Конституційний Суд України як гарант конституціоналізації правового порядку.// Публічне право 2016 №3. С.-84-92

<sup>3</sup>Т.С. Подорожна. Юридичні чинники конституціоналізації правового порядку//Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2016 №1.- с.26-30

конструктивного використання методологічного потенціалу механізму правового регулювання для всебічного вивчення правових засобів, зокрема, у сфері прав людини.<sup>1</sup>

Правова система має у своїй основі конституційні начала, а конституція фундаментальна основа правопорядку. Саме тому небезпідставно серед інших конституційних цінностей (індивідуальна автономія, плюралізм, самоврядування, суверенітет і демократія, правосуддя, життя людини, гідність людини) можна виділити і правопорядок, адже право кожної країни є таким, якою є конституція цієї країни. Таким чином, зберігається баланс конституційної нормативності в цілому, адже конституційні цінності виступають підсумком прогресивного розвитку суспільства і в своїй основі мають універсальні загальнозначущі загальнолюдські цінності. Останні становлять ядро конституціоналізації правового порядку, адже будучи закріпленими в конституційному тексті, усвідомлюються суспільством та стають основним стимулом його розвитку. У цьому проявляється аксіологічна функція конституції – через закріплення таких цінностей в Основному Законі суспільство заявляє про свої права та свободи як найвищі суспільні цінності, а держава зобов'язана виробляти необхідні механізми забезпечення певної рівноваги в суспільстві, досягнення належного стану правового порядку через його конституціоналізацію.<sup>2</sup>

Правопорядок забезпечує стабільність людського буття, функціонування легітимної влади, розвиток демократичного суспільства, верховенство прав і свобод людини та громадянина. Проте, порядок суспільного життя, що гарантує цивілізовані умови існування та розвитку індивідів, соціальних груп, суспільства в цілому, не може бути створений без належної участі держави, яка вміло та ефективно використовує для регулювання соціальних процесів арсенал правових засобів та методів. Це може виявлятися, насамперед, у незахищеності прав,

---

<sup>1</sup>Т.С. Подорожна. Право людини на правопорядок//Альманах права. 2017. -№8. С.- 245-249

<sup>2</sup>Подорожна Т. С. Верховенство конституції як складова верховенства права: проблеми конституціоналізації правового порядку. Часопис Київського університету права. 2017. № 1. С. 61–64. Часопис Київського університету права. 2017. № 1. С. 61–64

свобод та інтересів громадян, загрозі життю, здоров'ю та гідності людей, позбавленні гарантій соціального захисту і добробуту, у соціальному розшаруванні суспільства, свавіллі з боку органів влади, недосконалості прийнятих законів та інших нормативно-правових актів, низькій якості діяльності правозастосовних органів і, нарешті, в неправомірній поведінці інших суб'єктів права. Тобто з позицій особи правовий порядок виступає, в першу чергу, як засіб захисту її прав, свобод і законних інтересів. Він забезпечує охорону людини як від сваволі самої держави та її органів, так і від протиправних дій інших суб'єктів. Держава, яка діє в режимі демократії, не повинна втручатися у взаємодію людей, якщо неспівпадіння їхніх інтересів не досягає ступеню соціально-політичного протиріччя, не піддає небезпеці життєві інтереси. Яскравий приклад порушення цього принципу було продемонстровано під час Революції Гідності в Україні. Зважаючи на це, забезпечення правопорядку є одним з основних і найважливіших напрямів діяльності сучасної держави, проте, з точки зору безпеки людини, охорони її прав і свобод.<sup>1</sup>

Справедливе правосуддя як мета діяльності органів судової влади. В умовах проведення судової реформи, яку впроваджують з моменту проголошення незалежності України, триває пошук оптимальної моделі судової влади, яка зможе виконати своє найважливіше призначення— забезпечити справедливість правосуддя, об'єктивний, незалежний та неупереджений розгляд судових справ, захист прав і свобод людини та громадянина. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод у ст. 6 проголосила, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. Із цих підстав у рішенні Конституційного Суду України від 30 січня 2003 р. № 3-рп/2003 (справа № 1-12/2003) правосуддя за своєю суттю

---

<sup>1</sup>Подорожна Т.С. 27 річниця з дня проголошення незалежності України: здобутки і перспективи // Бюлетень Міністерства юстиції України. 24 серпня 2018 р.

визнається таким лише за умови, що воно відповідає вимогам справедливості і забезпечує ефективне поновлення у правах.<sup>1</sup>

Розвиток інституту правового моніторингу має здійснюватися в напрямках формалізації та уніфікації його основ у Законі «Про нормативно-правові акти в Україні»; розширення сфери правового моніторингу; вироблення загальних підходів до концепції подальшого розвитку моніторингових досліджень (наприклад, про необхідність виділення конституціоналізації чинного законодавства як напрямку подальшого аналізу, конституційного моніторингу та діагностики конституційних процесів); проведення порівняльно-правових досліджень стану та векторів розвитку законодавства в умовах євроінтеграції; включення в суб'єктний склад правового моніторингу всіх гілок державної влади, органів місцевого самоврядування, громадянського суспільства, професійної юридичної спільноти, представників науки, незалежних експертів тощо; забезпечення оперативності правового моніторингу; надання обов'язкового характеру результатам правового моніторингу, зокрема шляхом обґрунтування необхідності прийняття законодавчих актів у сфері моніторингу; використання новітніх інформаційних технологій для створення офіційної бази проектів нормативних правових актів, а також чинного законодавства і практики їх реалізації, єдиної інформаційної бази результатів правового моніторингу, а також для застосування в процедурі правового моніторингу можливостей штучного юридичного інтелекту; впровадження суспільного (громадського) правового моніторингу та створення інтернет-порталу для його проведення.<sup>2</sup>

Конституційна скарга в системі публічно-правових засад захисту прав людини в Україні. У вільному демократичному суспільстві на державу покладається обов'язок забезпечувати ефективний захист прав і свобод людини та громадянина від будь-яких порушень, зокрема від порушень внаслідок прийняття неконституційних законів та інших правових актів. Тож держава має

---

<sup>1</sup>Т.С. Подорожна, О.В. Білоскурська. Справедливе правосуддя як мета діяльності органів судової влади//Часопис Київського університету права. - 2018. №4. С.- 23-26.

<sup>2</sup>Т.С. Подорожна, О.В. Білоскурська. Правовий моніторинг як засіб якості та ефективності чинного законодавства//Альманах права. 2019 №10.- сс.82-87

прагнути до створення ефективної моделі, здатної забезпечити такий захист. Крім того, функціонування самостійної, незалежної та неупередженої судової влади є одним з основоположних критеріїв демократичної, конституційної держави.<sup>1</sup>

Правопорядок як відображення рівня стійкості, рівноваги і ступеня гармонізації соціальних зв'язків і відносин завжди зумовлений різними чинниками. У сучасному суспільстві на стан правопорядку, крім традиційно значущих чинників, особливо впливають процеси реформування державності та відповідних соціально-економічних структур. Саме в наявному правопорядку практично проявляється не тільки якість правових суспільних інститутів, а й реальна правова політика держави, яка, як слушно зауважують вчені, є основою плану законодавчого забезпечення реформ в Україні. Так, оцінивши основні тенденції щодо порушень прав людини в Україні протягом 2014 року, правозахисники дійшли висновку, що основні зусилля держави витрачаються на військовий конфлікт і боротьбу із корупцією, а права людини натомість потерпають. Тобто, істотно нівелюється дія одного з основоположних критеріїв успіху будь-якої реформи – її ціннісна основа та межі проведення, що, в свою чергу, впливає на рівень її ефективності. Крім того, такий стан справ обумовлює відхилення від стратегічного спрямування реформ, а, отже, і від кінцевої їх мети. Мабуть, однією з причин цього є недосконалість самих реформаторських пропозицій. До того ж реформи «накладаються» на неорганізованість та безладдя, наявні в суспільному житті, і аж ніяк не сприяють поліпшенню становища. На наш погляд, починати треба не з реформування, а з наведення порядку в системі законодавства, і лише після цього – приступати до реформування правової системи в цілому. Правова реформа багатьма нитками ідейно і безпосередньо пов'язана з конституцією, яка безпосередньо і визначає ці права та свободи. «Матриця» їх змісту міститься не стільки в концепції

---

<sup>1</sup>Т.С. Подорожна, О.В. Білоскурська. Конституційна скарга в системі публічно-правових засад захисту прав людини в Україні.



реформи, скільки в конституції країни. Саме в ній закладено головний орієнтир і критерій вітчизняного правового розвитку – людина, особа, громадянин, їхні права та свободи. У даному значенні *саме права людини і громадянина можуть слугувати тим індикатором, що виявляє справжню мету конкретної правової реформи*. Роль права тут може бути двоїстою: воно може як прискорювати, так і сповільнювати суспільний розвиток, що пояснюється мінливістю змісту та обсягу прав людини.

Правове забезпечення реформ має бути своєчасним, повним, обґрунтованим. Без цього реформа як така не відбудеться, або ж законопроекти доведеться поспіхом доповнювати, змінювати. Натомість відсутність ефективних програм реформування в умовах перехідного періоду призведе до погіршення стану і стагнації всіх сфер суспільного життя. Реформований Основний закон має відповідати загальновизнаним міжнародним стандартам, принципам і вимогам міжнародно-правових документів у сфері прав людини, а також максимально враховувати рекомендації і висновки Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеціанська Комісія), Парламентської Асамблеї Ради Європи, досягнення і тенденції сучасного конституціоналізму. Для цієї ґрунтовної роботи свого часу було створено Конституційну Асамблею; нині в цьому напрямі діє Конституційна Комісія (утворена Указом Президента України від 3 березня 2015 р. № 119/2015) з питань підготовки законопроекту про внесення змін до Конституції України. До того ж законодавчий орган неодноразово проводив парламентські засідання у формі громадських слухань з питань обговорення конституційної реформи. Відповідні законодавчі зміни розглядаються під час всеукраїнських «круглих столів» та інших заходів.<sup>1</sup>

Ступінь наукової розробки інституту конституційних обов'язків людини та громадянина в Україні. Проблематика інституту конституційних обов'язків людини та громадянина є багатогранною, що зумовлює необхідність розгляду,

---

<sup>1</sup> Подорожна Т. С. Правове забезпечення реформ як інструмент конституціоналізації правового порядку. Процес модернізації системи державного управління: конституційний, адміністративний та фінансовий аспекти: колективна монографія / за заг. ред. А. С. Нестеренко. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 434–452.

вивчення, систематизації та узагальнення робіт вчених-науковців не лише в галузі конституційного права, а й в інших галузях права. Розвиток наукових уявлень щодо інституту конституційних обов'язків людини та громадянина в Україні прослідковується на підставі окремих дисертаційних, монографічних та інших наукових видань вітчизняної юридичної науки. Проте, за останні роки не має ґрунтовних досліджень, що торкаються даного інституту. Так, потребують більш детального аналізу питання правової природи категорії конституційних обов'язків людини і громадянина та практичні рекомендації щодо вдосконалення механізму забезпечення виконання конституційних обов'язків людини і громадянина. Доцільно дослідити кожен обов'язок в системі інших конституційних обов'язків, визначити його місце, роль для реалізації конституційного статусу особи.<sup>1</sup>

Ефективним способом подолання розриву між текстом Конституції та суспільними відносинами, що розвиваються, слугує інститут тлумачення, який є засобом пристосування конституційних положень до умов сьогодення. Враховуючи складність внесення змін до Конституції України, інститут тлумачення найкращим чином пасує для вирішення нагальних потреб юриспруденції, адже закон повинен ефективно врегульовувати суспільні відносини, які перебувають у постійному розвитку. Не доцільною була б ситуація, коли при найменших змінах у суспільстві, доводилося б змінювати текст конституційного акту. Безперечно, очевидним є факт, що за таких обставин є ризик переходу від тлумачення до нормотворчості, тому необхідним є дослідження ряду спірних питань, які виникають при застосуванні Конституції, з цього приводу.<sup>2</sup>

Значення та значущість конституційної доктрини як джерела конституційного права обумовлено особливостями історичного розвитку держави, розумінням права, сучасним станом системи джерел права та приналежністю держави до тієї чи іншої правової системи. Найпростішим і очевидним доказом ролі доктрини є пряме

---

<sup>1</sup>Білокурська О. В. Ступінь наукової розробки інституту конституційних обов'язків людини та громадянина в Україні / О. В. Білокурська // Правова держава. – № 27. – 2017. – С. 28 – 33. (0,5 д.а.)

<sup>2</sup>Білокурська О. В. Дослідження інституту тлумачення конституції у науці конституційного права / Білокурська О. В., Маровді В. М. // Науковий вісник публічного та приватного права : Збірник наукових праць. Випуск 6. – Т. 1. – К. : Науково-дослідний інститут публічного права, 2017. – С. 27 – 31.

закріплення в законодавстві доктринальних положень. Незалежно від місця свого виникнення ідея, теорія, концепція існують в ідеальному світі і представляються виключно уразливими. Їхній шлях в правову доктрину лежить через сприйняття практикою. Так, в рішеннях Конституційного Суду України конституційна доктрина отримує визнання з боку держави, її положення письмово закріплюються і стають доступними значному колу осіб. Багатогранність форм прояву правової доктрини на юридичній практиці, багатозначність розуміння конституційної доктрини визначають множинність джерел зовнішнього вираження конституційної доктрини як джерела науки конституційного права.<sup>1</sup>

Конституційна доктрина виступає новітнім джерелом в системі джерел конституційного права. Відповідно вона, як і будь-як інше джерело конституційного права, має бути застосовна, що сприятиме не тільки розширенню кола конституційних правовідносин, а й більш ефективному їх врегулюванню. Пояснюється це високим рівнем науковості, який забезпечується вченими-конституціоналістами на основі існуючих в суспільстві правових парадигм. Індивідуалізація правової доктрини до обставин конкретної справи, сприятиме знаходженню юридично правильного й справедливого рішення.<sup>2</sup>

Уявлення про справедливе правосуддя формується під впливом двох обставин: суб'єктивних, що характеризують зміст поняття «справедливість» на певному етапі розвитку держави, і об'єктивних, які ґрунтуються на нормах чинного законодавства, конкретній судовій практиці, що створюється самими ж судами. Проте, судова система не може існувати без підтримки держави, зацікавленої у функціонуванні сильної судовою влади, незважаючи на можливі зміни державної політики під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників.<sup>3</sup>

---

<sup>1</sup>Білокурська О. В. Конституційна доктрина як джерело конституційного права / О. В. Білокурська // Правова держава. Випуск 29. – К. : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – 2018. – С. 139 – 144.

<sup>2</sup>Білокурська О. В. Конституційна доктрина в системі сучасних джерел конституційного права / О. В. Білокурська // Часопис Київського університету права. – № 3. – 2019. – С. 69 – 73.

<sup>3</sup>Білокурська О. В. Справедливе правосуддя як мета діяльності органів судової влади / О. В. Білокурська, Т. С. Подорожна // Часопис Київського університету права. – № 4. – 2018. – С. 23 – 26.

Розвиток інституту правового моніторингу має здійснюватися в напрямках формалізації та уніфікації його основ у Законі України «Про нормативно-правові акти в Україні»; вироблення загальних підходів до концепції подальшого розвитку моніторингових досліджень (наприклад, про необхідність виділення конституціоналізації чинного законодавства як напрямку подальшого аналізу, конституційного моніторингу та діагностики конституційних процесів); введення до суб'єктного складу правового моніторингу всіх гілок державної влади, органів місцевого самоврядування, громадянського суспільства, професійної юридичної спільноти, представників науки, незалежних експертів тощо; забезпечення оперативності правового моніторингу; надання обов'язкового характеру результатам правового моніторингу; використання новітніх інформаційних технологій для створення офіційної бази проектів нормативних правових актів, а також чинного законодавства і практики їх реалізації, впровадження суспільного (громадського) правового моніторингу та створення інтернет-порталу для його проведення.<sup>1</sup>

Цінність Конституції України виражається в декількох аспектах, зокрема: Конституція України є актом установчої влади народу; норми Основного Закону є нормами прямої дії, тобто мають насамперед юридичне, а не політичне значення та є регуляторами суспільних відносин; це нормативно-правовий акт вищої юридичної сили, що посідає в системі нормативно-правових актів особливе місце та є основою чинного галузевого законодавства; конституційні норми є протидією беззаконню та забезпечують соціальну свободу і активність особистості; Конституція як джерело консенсусу всередині влади передбачає, що всі політичні сили в державі беруть на себе зобов'язання дотримуватися принципів верховенства

---

<sup>1</sup>Білокурська О. В. Правовий моніторинг як засіб якості та ефективності чинного законодавства / О. В. Білокурська, Т. С. Подорожна // Альманах права. Правовий моніторинг і правова експертиза: питання теорії та практики. – Випуск 10. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2019. – С. 82 – 87.

права, прав людини та народовладдя та визнавати обов'язковість самої Конституції.

1

На необхідності удосконалення законодавчої бази транскордонного співробітництва неодноразово здійснювався наголос у розпорядженнях та постановах Кабінету Міністрів України. Основними стримуючими факторами становлення такого співробітництва виступають – низький рівень соціально-економічного розвитку територій, які є учасниками транскордонного співробітництва, різниця між рівнями децентралізації управління у різних країнах, специфіка української правової системи. Законодавче забезпечення розвитку та становлення транскордонного співробітництва в Україні базується на європейській нормативній базі, що виступає фундаментом для подальшого розвитку та становлення транскордонного співробітництва із урахуванням рекомендацій Ради Європи та Європейського Союзу. Загалом, розширення та удосконалення законодавчої бази транскордонного співробітництва надасть ширші можливості для взаємодії державній та місцевим владам у різних сферах суспільних відносин.<sup>2</sup>

Встановлені Конституцією України положення, що трактують взаємовідносини держави щодо особи, закріплення на конституційному рівні головного обов'язку держави – утвердження і забезпечення прав і свобод людини – є однією із передумов до вдосконалення та розвитку сфери публічного врядування в Україні. Перспективи розвитку публічного врядування в Україні здебільшого залежать від здатності всіх суб'єктів глибоко і всебічно переосмислити існуючу правову практику та забезпечити дотримання прав і свобод людини і громадянина. Необхідність забезпечення прав і свобод людини в сфері публічного врядування в Україні впливає із закріпленого за державою обов'язку по їх забезпеченню у вигляді спеціальної державно-правової діяльності, яка полягає або в створенні

---

<sup>1</sup>Білокурська О. В. Цінність та цінності Конституції / О. В. Білокурська // Антропосоціокультурна природа права : матеріали наукової конференції (м. Чернівці, 25-27 травня 2016 р.). – Чернівці : Чернівецький нац.ун-т, 2016. – С. 151 – 154.

<sup>2</sup>Білокурська Олена Законодавче забезпечення розвитку та становленні транскордонного співробітництва / Олена Білокурська // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Розвиток прикордонних регіонів в системі транскордонного співробітництва» (м. Чернівці – Бельці, 27 – 28 квітня 2017 р.). – Чернівці: Місто, 2017 – С. 44 – 46.

необхідних умов для забезпечення виконання прав і свобод людини, або в організації самого процесу їх здійснення особою.<sup>1</sup>

Новий етап конституційного розвитку України у світлі конституціоналізації правового порядку. Правопорядок забезпечує стабільність людського буття, функціонування легітимної влади, розвиток демократичного суспільства, верховенство прав і свобод людини та громадянина. Відсутність правового порядку справляє руйнівний вплив на суспільство, унеможливорює задоволення потреб, забезпечення інтересів та цілей. Це може виявлятися, насамперед, у незахищеності прав, свобод та інтересів громадян, загрозі життю, здоров'ю та гідності людей, позбавленні гарантій соціального захисту і добробуту, у соціальному розшаруванні суспільства, свавіллі з боку органів влади, недосконалості прийнятих законів та інших нормативно-правових актів, низькій якості діяльності правозастосовних органів і, нарешті, в неправомірній поведінці інших суб'єктів права.<sup>2</sup>

Інформаційні права є можливістю, а не зобов'язанням людини. І вона на власний розсуд визначає обсяг і міру реалізації свого права. Відповідно правове регулювання права на інформацію та інших інформаційних прав в Україні не обмежується тільки нормами конституційного права, а є міжгалузевим інститутом, оскільки його складають норми адміністративного, цивільного, фінансового, екологічного, кримінального та іншого законодавства, які в структурі своїй містять власні інститути (субінститути). Таким чином, інформаційні права людини можна визначити як певні можливості людини, необхідні для задоволення інформаційних потреб її життєдіяльності та розвитку в конкретно-історичних умовах, які об'єктивно визначаються досягнутим рівнем розвитку суспільства та інформаційно-комунікаційних технологій,

---

<sup>1</sup>Білокурська О. Забезпечення прав і свобод людини як фактор розвитку публічного врядування в Україні / О. Білокурська : матеріали всеукраїнського форуму «Права людини та публічне врядування», (Чернівці, 15 березня, 2018 р.). – Чернівці : Технодрук, 2018. – С. 62 – 65.

<sup>2</sup>Білокурська О. В. Новий етап конституційного розвитку України у світлі конституціоналізації правового порядку / О. В. Білокурська, Т. С. Подорожна // Конституційно-правове будівництво на зламі епох: пошуки оптимальних моделей : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 3 – 4 травня, м. Ужгород, 2019. – С. 62 – 66.

забезпечуються соціально зумовленими обов'язками інших суб'єктів та охороняються публічною владою.<sup>1</sup>

Природа конституції: Конституція – це свого роду суспільний договір з приводу загального обсягу суспільних благ та послуг, які повинні надаватися інститутам публічної влади, або, інакше кажучи, угода щодо обсягу фінансових ресурсів довірених публічній владі для забезпечення адекватного обсягу обслуговування суспільства. За цією конституційною угодою кожна приватна особа, яка бере участь у суспільних витратах, повинна знати, яка буде його частка у цих витратах. Конституційний аспект держави передбачає концентрацію уваги на фінансових ресурсах, якими вона розпоряджається з метою виконання покладених на неї функцій.<sup>2</sup>

Право на правову допомогу слід розглядати як додаткову гарантію захисту прав особи в Україні. Право на правову допомогу має особливу, подвійну природу, яка полягає в тому, що воно з одного боку, розкривається як одне із конституційних прав людини, що охоплює систему певних фундаментальних правових можливостей, а з іншого – виступає як важлива гарантія реалізації інших прав особи, зокрема, права на професійний судовий захист в процесі здійснення правосуддя. Зважаючи на актуальність та проблематику даного питання, варто відзначити, що дослідження права на правову допомогу як додаткову гарантію захисту прав особи буде продовжуватися та вдосконалюватися у даному напрямі.<sup>3</sup>

Запровадження адвокатської монополії у наданні правової допомоги в Україні. Ми підтримуємо позицію більшості науковців щодо запровадження в Україні адвокатської монополії, що сприятиме швидшій інтеграції українського ринку

---

<sup>1</sup>Вакарюк Л. Основні підходи до розуміння поняття «інформаційні права людини» // Підприємництво, господарство і право. № 2/2018 (264). С.155-159.

<sup>2</sup>Худик А.М. Природа конституції: підхід Гаєка Ф.А. / Актуальні проблеми соціального права. Випуск 2. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Конституційні гарантії прав і свобод людини: 20 років досвіду правового регулювання” 28 червня 2016 р. – Львів: Кафедра соціального права Львівського національного університету імені Івана Франка; Український центр соціально-правових досліджень 2016. – С. 163-169

<sup>3</sup>Юрійчук І.В., Кондрат'єва Л.А. Право на правову допомогу як додаткова гарантія захисту прав особи під час здійснення правосуддя // Науковий вісник Херсонського державного університету; Серія: Юридичні науки, Випуск 6, Том 1. Херсон. 2016, С. 128-131

юридичних послуг до європейського, а як наслідок підвищенню його якості, а також кваліфіковані представники будуть подавати до суду більш якісні процесуальні документи, і як результат вирішення спору буде швидшим. Але, в той же час, проблематичними залишаються питання належного нормативно-правового врегулювання даного інституту права в чинному законодавстві України, що і сприяло виникненню величезної кількості дискусій та суперечностей щодо введення такої монополії. Верховній Раді України необхідно провести детальне дослідження та врегулювання всіх питань пов'язаних з виключним правом адвокатів надавати правову допомогу (зокрема, врегулювання статусу малолітніх та неповнолітніх осіб, недієздатних осіб та тих, дієздатність яких обмежена; визначення категорії «малозначний спір» тощо). Також ми підтримуємо позицію вчених щодо поетапного введення монополії адвокатури, що сприятиме не тільки полегшенню сприйняття суспільством цього нововведення, але й приведення у відповідність до вимог сьогодення процесуального законодавства та інших нормативних актів.<sup>1</sup>

Конституційна скарга та особливості реалізації права на правову допомогу в Україні. У статті досліджується питання про правову природу інституту конституційної скарги в Україні, внесеного змінами до Конституції України та іноземний досвід у її запровадженні. Розкриваються питання особливостей реалізації права на правову допомогу в конституційному провадженні з розгляду конституційних скарг та перспективи запровадження їх в українське законодавство.<sup>2</sup>

---

<sup>1</sup>Юрійчук І.В., Кондрат'єва Л.А. Запровадження адвокатської монополії у наданні правової допомоги в Україні // Науковий збірник «Актуальні проблеми вітчизняного законодавства» Юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара; Судоустрій, прокуратура та адвокатура – Випуск 1 – Том 1 – 2017 – С. 150-154

<sup>2</sup>Юрійчук І.В. Конституційна скарга та особливості реалізації права на правову допомогу в Україні // Підприємництво, господарство та право – №5/2017 (255) – Київ – С. 156-160



### 3. ПУБЛІЧНО-ПРАВОВА ПРИРОДА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Понятійний апарат сучасного адміністративного права як відображення його етатистської або людиноцентристської природи. В останні десятиліття розуміння суті та призначення держави, а також державного впливу на суспільні відносини суттєво змінилися, і тому характеристика адміністративного права як права державного управління на сьогоднішній день не відповідає дійсності. На сьогодні головним критерієм виокремлення з маси суспільних відносин таких, що складають предмет адміністративного права, пропонується вважати не управлінський характер регульованих відносин, а обов'язкову наявність у цих відносинах особливого суб'єкта – такого, в якому уособлюється так звана «публічна адміністрація». Що ж до характеру зазначених відносин, то в них переважають не управлінські ознаки, а ознаки «публічної сервісної діяльності», тобто діяльності держави та органів місцевого самоврядування із забезпечення такого порядку їх взаємодії з фізичними та юридичними особами, який би забезпечував ефективну реалізацію їх прав та свобод. Відтак, основними категоріями і поняттями адміністративного права, на думку автора, повинні стати: публічна влада, суб'єкт владних повноважень, публічне адміністрування, адміністративна процедура, нормативний акт публічної адміністрації, адміністративний акт та ін.<sup>1</sup>

Патерналістська природа сучасного адміністративного права України як одна із перешкод його трансформації. У сучасній вітчизняній науці має місце перейменування радянських понять та категорій адміністративного права без зміни їх змістовного наповнення. Також має місце сліпе копіювання європейського досвіду шляхом переписування західних підручників, проте, це не вирішує фундаментальної проблеми сучасної вітчизняної науки адміністративного права, а саме – справжньої зміни парадигми науки адміністративного права, яка, насамперед, полягає у зміні поглядів на суть та

---

<sup>1</sup>Федорук Н.С. Понятійний апарат сучасного адміністративного права як відображення його етатистської або людиноцентристської природи // Публічне право України: пошук оптимальних моделей правового регулювання: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м.Київ, 9-10 листопада 2018 року. – С.88-91.

призначення держави в суспільстві та базових принципів взаємодії держави і особи. Саме відхід від радянського, патерналістського, підходу до розуміння держави і повинен стати світоглядною передумовою реформування вітчизняного адміністративного права. Обґрунтовується необхідність перегляду парадигми адміністративного права України з метою остаточної відмови від патерналістського розуміння основних понять і категорій цієї науки і галузі права і остаточного переходу до їх людиноцентристського розуміння.<sup>1</sup>

Встановлено відсутність єдиної наукової «світоглядної» школи з адміністративного права, що давало би можливість хоча би розробити його єдиний понятійний апарат. Проте визначено як позитивну тенденцію вже самий факт усвідомлення проблеми трансформації адміністративного права в межах ідеології людиноцентризму шляхом відмови від його «управлінської» суті. В основу правового регулювання повинен бути покладений принцип верховенства права, який визнає особу рівноправним, поряд з державою, учасником правовідносин, а не об'єктом управління. Наголошено, що понятійний апарат сучасного адміністративного права повинен відображати людиноцентристську, а не етатистську суть цієї галузі права і науки, яка покликана регулювати не управлінські стосунки, а різноманітні взаємовідносини між органами публічної влади та приватними особами щодо забезпечення першими необхідних умов для ефективної реалізації належних приватним особами прав, свобод і законних інтересів.<sup>2</sup>

Визначено, що між конституційним і адміністративним правом існує тісний зв'язок, який полягає в тому, що конституційне право є провідною галуззю для всіх інших галузей права, оскільки їх норми повинні базуватися на принципах та нормах Конституції України та не суперечити їм. Конституційне право закріплює правові засади і принципи формування і функціонування всього механізму держави, визначає основні засади правового статусу особи. Норми

---

<sup>1</sup>Федорук Н.С. Патерналістська природа сучасного адміністративного права України як одна із перешкод його трансформації. // Часопис Київського університету права. – 2017р. - №4. – С.105-108.

<sup>2</sup>Федорук Н.С. Категорія «державне управління» як вдображення етатистської природи адміністративного права України. // Публічне право – 2018. - №1. – С.68-75.

конституційного права є юридичною основою для розробки адміністративно-правових норм. Проте основна відмінність між конституційно-правовими та адміністративним відносинами полягає в тому, що конституційне право регулює політичний, а адміністративне – організаційний аспект діяльності державної виконавчої влади та місцевого самоврядування. Наприклад, конституційне право визначає місце та призначення виконавчої влади в системі гілок влади України. Адміністративне право регулює організаційний аспект реалізації виконавчої влади у вигляді регулювання засад структурно-функціональної побудови органу влади, проходження в ньому державної служби, організації нормотворчості та діловодства.<sup>1</sup>

Проведено аналіз публічно-правових ознак сучасного адміністративного права з метою оцінки їх відповідності доктрині людиноцентризму, в результаті чого доведено, що вони є етатистськими та патерналістськими за своїм змістом. Зокрема, суто етатистський та патерналістський зміст має поняття публічного інтересу, як інтересу держави, який є вищим за інтерес особи, та похідні від нього тези про нерівноправність відносин особи і держави та їх переважно примусовий характер. З точки зору людиноцентризму публічними інтересами слід вважати такі інтереси осіб, які одночасно стосуються кожної особи - члена суспільства або громади, захист яких здійснюється суб'єктом владних повноважень з метою виконання ним своїх основних функцій по забезпеченню прав та інтересів кожної особи. Приватні особи є рівними учасниками адміністративних правовідносин поряд із суб'єктами публічної адміністрації (крім службових чи внутрішньоорганізаційних відносин), і в процесі реалізації своїх суб'єктивних адміністративних прав та обов'язків підкоряються не суб'єкту влади, а закону. Проявом людиноцентристського світогляду в адміністративному праві також є

---

<sup>1</sup>Федорук Н.С. Окремі питання розмежування конституційних та адміністративних правовідносин. // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки» - 2018. - №1. – С.31-34.

тенденція до збільшення ролі адміністративного оскарження та звернень громадян.<sup>1</sup>

Досліджувалися закономірності співвідношення права і публічної влади, суті та меж державного примусу, а також пов'язаних з цим змінами ролі і місця особи у державі нового типу (постіндустріальній державі). Визначено, що розуміння сутності сучасної держави, прийняте у вітчизняній науці публічного права, відповідає моделі традиційних (індустріальних) державно-правових відносин, тоді як вітчизняна юридична наука і практика публічного права вимагає зміни існуючих світоглядних концепцій, які би відображали сутність постіндустріальної (інформаційної) держави.<sup>2</sup>

Доведено, що сучасні тенденції розвитку понятійного апарату адміністративного права зумовлюються змінами в характері суспільних відносин, які складають його предмет, що вимагає відходу від етатистського розуміння адміністративного права як права державного управління. Так, норми адміністративного права (як і інших галузей права) в окремих випадках можуть виконувати управлінську функцію, але в основу правового регулювання повинен бути покладений принцип верховенства права, який визнає особу рівноправним, поряд з державою, учасником правовідносин, а не об'єктом управління.<sup>3</sup>

Щодо поняття «адміністративні акти» та їх ознака як основних інструментів діяльності органів публічної адміністрації. Розвиток Української держави супроводжується проведенням реформ практично у всіх сферах суспільного життя. Такі реформи є актуальними та необхідними з огляду на те, що Україна рухається в напрямку до Європейського Союзу. Не виключення є і реформування органів публічної адміністрації та відповідно й нормативно-правового регулювання їх діяльності. За тих обставин важливого значення набуває розгляд питання щодо

---

<sup>1</sup>Федорук Н.С. Публічно-правові ознаки сучасного адміністративного права України з позицій людиноцентризму. // Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць. Вип.82. – Одеса, 2019. – С.248-254.

<sup>2</sup>Федорук Н.С. Публічне право України в умовах постіндустріальної держави // Часопис Київського університету права. – 2020р. - №2.

<sup>3</sup>Федорук Н.С. Пострадянський патерналізм адміністративного права України: необхідність світоглядних змін // Антропосоціокультурна природа права: матеріали наукової конференції (Чернівці, 25-27 травня 2016 р.). – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. – С.155-160.

адміністративних актів органів публічної адміністрації, які використовуються в їх діяльності як інструмент для досягнення визначених законом завдань та функцій, а також сприяють задоволенню інтересів держави та суспільства в цілому.<sup>1</sup>

На сучасному етапі розвитку Української держави, який орієнтований на європейську інтеграцію, важливого значення набуває питання належної реалізації повноважень органами місцевого самоврядування. Це зумовлено тим, що повноваження визначають ролі та місце органів місцевого самоврядування в системі органів публічної влади. Пріоритетним у цьому напрямку є створення дієвої системи органів місцевого самоврядування, які є максимально наближеними до людей та забезпечують якісне надання адміністративних послуг. Лише зміна парадигми управління державою, послідовне проведення реформування діючої системи органів публічної влади, в частині розширення повноважень органів місцевого самоврядування сприятиме побудові української держави на засадах демократії, що є основною умовою для входження України до Європейського Союзу.<sup>2</sup>

Одним з найперспективніших кроків реформи публічної адміністрації, її ідеологічною основою має стати впровадження доктрини публічних послуг загалом та адміністративних послуг зокрема. Крім того, для належного надання адміністративних послуг органами публічної адміністрації потрібно внести зміни до законодавства, що створять сприятливі умови для їх надання та сформулюють позитивний імідж таких органів. Зокрема, необхідно: шляхом внесення змін до Закону України «Про адміністративні послуги» закріпити в ньому термін «владні повноваження», а також принципи, особливості та порядок проведення контролю за якістю надання адміністративних послуг; прийняти Закон України «Про адміністративний збір», що врегулює питання граничних обсягів плати за адміністративні послуги та забезпечить цільове використання

---

<sup>1</sup>Ковбас І.В., Друцул Т.І. Щодо поняття «адміністративні акти» та їх ознака як основних інструментів діяльності органів публічної адміністрації. Антропосоціокультурна природа права: матеріали наукової конференції (Чернівці, 25-27 травня 2016 р.). – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. – С. 181-189

<sup>2</sup>Ковбас І., Боднар С. Деякі проблеми реалізації повноважень органами місцевого самоврядування // Jurnalul juridic national: Teorie si Practica – 4 (20), 2016. – Chisinau, 2016. – P. 52-56.

коштів отриманих за надані послуги; забезпечити функціонування центрів надання адміністративних по всій території України, що сприятиме доступності послуг для всіх громадян; привести у відповідність до Закону України «Про адміністративні послуги» функціонування Єдиного державного порталу адміністративних послуг.<sup>1</sup>

Інструменти в діяльності Кабінету Міністрів України. Враховуючи тенденції сучасного державотворення в Україні та з огляду на постійно зростаючу роль органів публічної влади в суспільно-політичному житті країни важливого значення набуває питання форм та методів діяльності Кабінету Міністрів України як вищого органу в системі центральних органів виконавчої влади. Все це вимагає пошуку сучасних демократично-правових підходів до визначення форм діяльності Кабінету Міністрів України, шляхом аналізу науково-методичної літератури, нормативно-правових актів із даного питання та на цій основі формування пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства, що в свою чергу забезпечить здійснення ефективної державної політики в Україні. У науковій літературі дослідження щодо інструментів діяльності Кабінету Міністрів відсутні. Україна обрала європейський напрямок розвитку, що у свою чергу ставить перед нею умови для утвердження верховенства права у всіх сферах суспільного життя шляхом побудови ефективної системи органів публічної влади, у якій провідну роль відведено Кабінету Міністрів України.<sup>2</sup>

Адміністративні та кримінально-правові аспекти екстрадиції: проблеми, що виникають на стадіях її здійснення. Інститут екстрадиції не є цілком розкритим, адже, більшість дослідників надають перевагу висвітленню лише його кримінальних аспектів, при цьому упускаючи адміністративно-правові, через що не повною мірою розкривається сутність та процедура здійснення екстрадиції. Розкриваючи зміст поняття екстрадиції, процедуру її проведення та визначаючи

---

<sup>1</sup>Ковбас І., Боднар С. Адміністративні послуги: поняття та порядок їх надання органами публічної адміністрації // *VisegradJournalonHumanRights*. - 2016. - № 1. - С. 96-102.

<sup>2</sup>Ковбас І.В. Інструменти в діяльності Кабінету Міністрів України. Права людини та публічне врядування», Збірник матеріалів міжрегіонального круглого столу 27-28 травня 2017р., м. Чернівці/ Уклад. Р.О. Гаврилюк, І.В. Ковбас . – Ч. :ЧНУ ім.. Юрія Федьковича, 2017. - С. 58-63.

проблеми, які трапляються на стадіях її здійснення, стає очевидним, що інститут екстрадиції необхідно характеризувати як з кримінально-правових так і з адміністративно-правових аспектів. Адже, сам процес здійснення видачі правопорушника, діяльність уповноважених органів щодо видачі особи, оскарження неправомірних дій зазначених державних органів та ряд інших не менш важливих питань вирішуються за допомогою як кримінальних так і адміністративно - правових аспектів екстрадиції.<sup>1</sup>

В українському суспільстві відбуваються поступові трансформаційні зміни спрямовані на формування нових засад і форм здійснення публічно-владної діяльності. Однією з таких форм є надання адміністративних послуг. Важливою ознакою соціальної держави є сприяння з її боку задоволенню інтересів усіх соціальних груп і прошарків населення, зміцнення на цій основі соціальної злагоди і єдності народу. З поширенням демократичного режиму на сферу здійснення прав і свобод людини виникає питання розподілу компетенції та системи органів, які мають забезпечити їх реалізацію. Право громадян на участь в управлінні громадськими справами належить до демократичних принципів і може здійснюватись на місцевому рівні безпосередньо. Місцеве самоврядування забезпечує здійснення управління, яке одночасно є ефективним і близьким до громадян. Демократизм політичної системи в цілому не завжди прямо пов'язаний з рівнем децентралізації і деконцентрації. У демократичних державах необхідність децентралізації владних повноважень може бути обумовлена не стільки демократичними принципами, деякі з яких краще забезпечуються централізовано, скільки чинниками адміністративного характеру.<sup>2</sup>

Адміністративно-правовий статус центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Центри з надання БВПД мають свої завдання та функції, що

---

<sup>1</sup>Ковбас І.В., Йолохова О.А. Адміністративні та кримінально-правові аспекти екстрадиції: проблеми, що виникають на стадіях її здійснення //Науковий вісник Херсонського державного університету. 2018 - Випуск 3, том 2. С. 49 - 52

<sup>2</sup>Ковбас І.В. Адміністративні послуги органів місцевого самоврядування.// Правова модель місцевих податків і зборів в Україні крізь призму ціннісних викликів Революції Гідності : збірник матеріалів круглого столу, 30 березня 2018 р., м. Чернівці/ Уклад. Р.О. Гаврилюк, – Ч. :ЧНУ ім.. Юрія Федьковича, 2018. – С. 66-71.

визначають їхній статус як державних органів. Державні чи недержавні органи створено з певною метою діяльності. Саме в завданнях останніх і відображається ця мета. Проте без функцій, завдяки яким реалізуються поставлені перед органом завдання, мета залишається лише на папері. Тому для виконання функцій кожний орган наділяється тими правами та обов'язками, які можна окреслити поняттям повноваження. У свою чергу сукупність перерахованих структурних елементів складає собою поняття компетенції.<sup>1</sup>

Щодо завдань та функцій органів публічної адміністрації. В умовах сучасного державотворення необхідно вносити зміни до чинного законодавства України, норми якого закріплюють адміністративно-правовий статус органів виконавчої влади шляхом закріплення за кожним органом публічної адміністрації конкретних завдання та функції, що відповідають потребам суспільства на даному етапі розвитку, спираючись на системний підхід, що враховує причинно-наслідкові зв'язки та бере до уваги сучасні потреби суспільства. При цьому, необхідно: по-перше, переглянути зміст та обсяг здійснюваних публічною адміністрацією функцій, визначити окремі функції або їх складові, що можуть виконуватися в порядку делегування повноважень юридичними особами приватного права; по-друге, внести зміни до Конституції України та нормативно-правових актів, що закріплюють статус органів виконавчої влади, а також привести норми підзаконних актів у відповідність до Конституції; по-третє, упорядкувати функцій, що виконують органами публічної адміністрації та створити реєстр відповідних функцій; по-четверте, встановити чіткий порядок взаємодії між органами публічної адміністрації різного рівня при виконання покладених на них завдань та функцій, урегулювати питання розподілу та співвідношення функцій органів виконавчої влади місцевого та центрального рівнів, визначити на рівні державної концепції порядку поступового перерозподілу та деконцентрації повноважень органів виконавчої

---

<sup>1</sup>Ковбас І.В. Адміністративно-правовий статус центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги.//Права людини та публічне врядування, Збірник матеріалів всеукраїнського форуму 15 травня 2018р., м. Чернівці/ Уклад. Р.О. Гаврилюк, І.В. Ковбас . – Ч. :ЧНУ ім.. Юрія Федьковича, 2018. – С. 165-168.



влади центрального рівня; по-п'яте, створити спеціальний орган, який б здійснював контроль за якістю діяльності органів публічної адміністрації.<sup>1</sup>

Недопущення узурпації здійснення публічної влади, а відтак і влади як соціального явища, досягається через системне підконтрольне здійснення як публічної влади загалом, так і окремих її видів. Підконтрольне здійснення публічної влади, досягається шляхом реалізації принципу протидії і стримувань через функціональне та інституційне структурування, насамперед поліцентричне. Реальність прав і свобод громадян, закріплених у Конституції України, означає такий їх стан, коли кожна людина не лише за законом, а й фактично дійсно володіє цими правами та свободами, може в юридично допустимих межах безперешкодно, за своєю волею як в особистих, так і в суспільних інтересах користуватись і розпоряджатись можливостями, що в них містяться, захищати їх від порушень та вимагати від компетентних органів поновлення цих прав. Тобто реальність прав і свобод громадян повинна бути забезпечена системою гарантій. Створення гарантій – це обов'язок держави щодо особи і суспільства в цілому.<sup>2</sup>

Здійснено аналіз точок зору вітчизняних науковців стосовно поняття й сутності адміністративного акта, проаналізовано чинне законодавство України на предмет використання терміна «адміністративний акт» у його редакціях, запропоновано внести поняття «адміністративний акт» у Кодекс адміністративного судочинства України та зафіксувати його поняття в проекті Адміністративно-процедурного кодексу України в редакції, яка зафіксована в Європейській Резолюції (77) 31 Комітету Міністрів про захист особи стосовно актів адміністративних органів влади.<sup>3</sup>

---

<sup>1</sup>Ковбас І.В. Щодо завдань та функцій органів публічної адміністрації.//Права людини та публічне врядування, Збірник матеріалів всеукраїнського форуму 15 травня 2018р., м. Чернівці/ Уклад. Р.О. Гаврилюк, І.В. Ковбас . – Ч. :ЧНУ ім.. Юрія Федьковича, 2018. – С. 96-99.

<sup>2</sup>Ковбас І.В. Публічні послуги як засіб забезпечення державою людських прав// Актуальні проблеми правового забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина в Україні: теорія та практика : матеріали круглого столу м. Івано-Франківськ, 26 червня 2018 року. – С. 98-102.

<sup>3</sup>Микола Коваль, Ігор Ковбас. Понятійно-сутнісний аналіз адміністративного акта в теоретико-правових розробках і під час застосування в законодавстві України // Jurnalul juridic national: Teorie si Practica – 2019. – Chisinau, 2019. – P. 56-61.

Законодавство України, яке регламентує суспільні відносини, безпосередньо пов'язані із впровадженням нагород, нагородною процедурою, відповідальністю за незаконні дії стосовно нагород, є достатньо громіздким, розпорошеним змістовно в нормативно-правових актах різної юридичної сили, що істотно ускладнює його тлумачення та застосування. Пошук оптимальної моделі сучасного вітчизняного нагородного законодавства має зазнати якісно-кількісних змін. Серед основних із них варто виділити такі: а) оптимізації підлягає кількість нормативно-правових актів, зорієнтованих на врегулювання відповідних відносин. Якщо в якості «фінальної» перспективи цілком можна вести мову про Нагородний кодекс України, який об'єднає всі положення матеріально-правових та процедурно-правових норм. Це цілком узгоджується із реаліями кодифікаційної діяльності в Україні. Проте в якості «поточної» перспективи цілком можна вести мову про «рамковий» Закон України «Про нагородну справу», основу якого можуть сформулювати положення чинного Закону України «Про державні нагороди», а також кількох підзаконних нормативно-правових актів, які містять процедурні норми.<sup>1</sup>

Використовуючи сформульовані у правовій науці варіанти поділу офіційних нагород на види, та зосереджуючи увагу на реаліях нагородної законотворчості й нагородного правозастосування, доцільним вбачається здійснення класифікаційного розподілу офіційних нагород на види із використанням наступних критеріїв: а) суб'єкти впровадження нагороди; б) суб'єкти, щодо якого здійснюється застосування нагороди, або ж нагородного суб'єкта (в аспекті їх персоніфікації); в) суб'єкт, щодо якого здійснюється застосування нагороди, або ж нагородженого суб'єкта (в аспекті політико-правового зв'язку із державою); г) сфера заслуг (в аспекті виокремлення специфіки статусу суб'єкта, щодо якого здійснюється застосування нагороди, його діяльності); д) характер

---

<sup>1</sup>Ковбас І.В. Нагородне законодавство України: пріоритети якісно-кількісних змін// Правова освіта та правова наука в умовах сучасних трансформаційних процесів: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 20 листопада 2019 року / за заг. ред. Т.О. Коломoeць. Запоріжжя: ЗНУ, 2019. – С. 15-16; Ковбас І.В. Нагорода як «базовий» елемент нагородного права та її співвідношення із уміжними правовими поняттями//Право та державне управління, 2020.- В.1. – С. 63-71

заслуг; е) ступневість поділу нагороди; ж) нагородний ценз; з) квотна ознака; є) спосіб впровадження нагороди; і) актуальність (сучасність) нагороди; к) термін застосування; л) зовнішня форма; м) безпосередня зовнішня форма; о) матеріальна ознака; п) особливість нагородної процедури; р) суб'єкт, щодо якого здійснюється застосування процедури (нагородний суб'єкт) в аспекті фактичної наявності такої особи в живих. Всі критерії цілком можливо розподілити на кілька «під блоків» залежно від їх відношення до певного елементу нагородної системи, як-то: суб'єктний під блок; процедурний; об'єктний тощо. Саме таке розмаїття критеріїв й дозволяє детально з'ясувати ресурс офіційних нагород та запропонувати нормативні моделі їх закріплення.<sup>1</sup>

Досліджуючи такі соціальні явища як суспільство, державу, право з позиції антропогенезу необхідно відмітити, що процес історико-еволюційного формування фізичного типу людини як живої істоти біосфери та ноосфери, її початковий розвиток, трудова діяльність, мова, а також її соціальне життя у суспільстві базується на антропоцентризмі, який сповідує, що людини є центром світобудови, її вищою цінністю та метою і всі надбання створені людиною на землі підпорядковані забезпеченню її потребам і інтересам необхідним для існування людини в оточуємому її природному і соціальному середовищах.<sup>2</sup>

Принципи місцевого самоврядування є однією з найважливіших ознак будь-якої демократичної європейської держави, які закріплені Європейською Хартією про місцеве самоврядування. Акцентується увага на тому, що розкриття сутності та характерних рис місцевого самоврядування як форми організації місцевої влади не можливе без дослідження принципів місцевого самоврядування, що відображають головні якості цього правового інституту з позиції його змісту і природи. Загальновизнані принципи місцевого самоврядування чітко

---

<sup>1</sup>Ковбас І.В. Класифікація офіційних нагород як базової категорії нагородного права України//Юридичний науковий електронний журнал. – 2019.- В.6. – С. 439-442; Ковбас І.В. Нагородне право в системі права України: основні підходи до з'ясування // Науковий вісник Запорізького національного університету – 2019.- В.3-4. – С. 79-88;

<sup>2</sup>Ковбас І.В. Людський фактор в тріаді соціуму: суспільство, держава та право.//Права людини та публічне врядування, Збірник матеріалів II всеукраїнського правничого форуму 15 травня 2019р., м. Чернівці/ Уклад. Р.О. Гаврилюк, І.В. Ковбас . – Ч. : ЧНУ ім.. Юрія Федьковича, 2019. – С. 61-66.

сформульовані у міжнародних правових документах – Всесвітній декларації місцевого самоврядування та Європейській хартії місцевого самоврядування. Значну увагу приділено аналізу адміністративно-правових основ місцевого самоврядування щодо їх відповідності європейським стандартам місцевої демократії та виявленню головних проблем їх упровадження в життя. Запропоновано ряд заходів, реалізація яких сприятиме удосконаленню законодавчого забезпечення правового статусу місцевого самоврядування.<sup>1</sup>

Встановлено, що якість примусового виконання рішень демонструє рівень дієвості механізму правового регулювання. Від такої діяльності безпосередньо залежить рівень виховання громадян у дусі поваги до закону, юридична цінність рішень, які приймаються від імені держави. Підкреслюється, що Європейський суд з прав людини в рішеннях проти України найчастіше констатує порушення права на справедливий суд саме внаслідок невиконання рішень національних судів. Рівень виконання рішень судів та інших органів, в Україні залишається вкрай низьким. Визначено, що примусові заходи забезпечення виконання рішень – це необхідний та ефективний комплекс дій, необхідних для реалізації визначених законом завдань і функцій, що спрямовані на відновлення порушених прав і свобод людини та громадянина, забезпечення відшкодування завданих збитків і на виконання судових рішень і рішень іншим уповноважених органів влади. Внесення змін до законодавства шляхом запровадження примусових заходів забезпечення виконання судових рішень сприятиме забезпеченню виконання рішень юрисдикційних органів і підвищить довіру громадян до інституту виконання судових рішень.<sup>2</sup>

Наголошено, що в сфері адміністративних правовідносин, на жаль, існує “нереалізований потенціал” Конституції України щодо створення адміністративно-процедурної форми здійснення публічного управління.

---

<sup>1</sup>Ковбас І.В. Європейські принципи місцевого самоврядування та проблеми їх законодавчого закріплення в Україні//Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2020.- В.60. – С. 113-118;

<sup>2</sup>Ковбас І.В. Примусові заходи забезпечення виконання рішень у виконавчому провадженні: проблеми та перспективи//Право і суспільство, 2020.- В.2. – С. 150-157;

Зроблено висновок, що завдяки прийняттю адміністративно-процедурного кодексу вдасться: встановити належний порядок здійснення адміністративних дій у межах однієї з найважливіших правових форм публічного управління; сформувати основу для ефективного забезпечення прав, свобод і законних інтересів громадян та організацій, що взаємодіють із публічною владою та її органами; надати адміністративному правовому регулюванню управлінських відносин належної системності і повноцінної структурованості; не тільки гармонізувати внутрішню структуру механізму адміністративно-правового регулювання, а й створити основу для ефективного судового захисту в адміністративних справах, тобто забезпечити правильне і законне вирішення адміністративних та інших публічних спорів; вирішити встановлені Кодексом адміністративного судочинства України (КАС України) завдання адміністративного судочинства на всіх етапах цього виду реалізації судової влади.<sup>1</sup>

Зразкові та типові справи як новий механізм адміністративного судочинства. Поява в структурі судової влади адміністративного правосуддя сприятиме формальному розподілу спеціалізації залежно від характеру розглянутих справ і сторін (учасників) у процесі. Зроблено висновок про те, що саме спеціалізована судова юрисдикція, підвищуючи професіоналізм суддів і якість розгляду публічно-правових спорів, здатна удосконалити організацію та функціонування судової влади і підвищити її ефективність. У цьому аспекті одним з найважливіших завдань судової реформи є підвищення якості правосуддя, повноцінне забезпечення правового захисту суб'єктивних публічних прав громадян і законних інтересів юридичних осіб, організацій. Однак існує багато ризиків, пов'язаних із цим поділом. Передусім такі проблеми можуть виникнути при визначенні, чи є справа типовою і/або підлягає застосуванню при винесенні рішення Верховним Судом по зразковій справі. Орієнтуючись на зразкове

---

<sup>1</sup>Вдовічен В.А., Подорожна Т.С. Ціннісні виклики адміністративно-процедурного законодавства // Право України. – 2019. – № 5. – С. 63-80

рішення, сторони матимуть велику впевненість у правильності свого розуміння не завжди однозначних норм чинного законодавства.<sup>1</sup>

Докорінний перегляд змісту, призначення, зовнішніх форм прояву інструментарію публічного адміністрування в Україні в умовах сучасних реформаційних державотворчих та правотворчих процесів зумовлює потребу зосередження уваги на використанні ресурсу т. зв. «м'якого» інструментарію, складовою якого цілком логічно можна вважати державні нагороди. Останні традиційно, як і державне нагородження (у матеріальному та процедурному значеннях), розглядається у правовій доктрині у співвідношенні із антиподом, яким є покарання (стягнення), а у глобальному форматі – примус. Якщо перше пов'язане безпосередньо із визначенням заслуг особи, її позитивних результатів, досягнень, інше ж – із протиправними діями, недоліками, прогалинами тощо. Досконале публічне адміністрування в аспекті його змісту, результативності безпосередньо залежить від максимального використання ресурсу двох інструментів, а саме – державних нагород як прояву «м'якого» інструментарію, та покарання (стягнення) – як прояву «жорсткого» інструментарію.<sup>2</sup>

Ціннісні виклики адміністративно-процедурного законодавства. Завдяки прийняттю адміністративно-процедурного кодексу вдасться: встановити належний порядок здійснення адміністративних дій у межах однієї з найважливіших правових форм публічного управління; сформулювати основу для ефективного забезпечення прав, свобод і законних інтересів громадян та організацій, що взаємодіють із публічною владою та її органами; надати адміністративному правовому регулюванню управлінських відносин належної системності і повноцінної структурованості; не тільки гармонізувати внутрішню

---

<sup>1</sup>Подорожна Т.С. Зразкові та типові справи як новий механізм адміністративного судочинства // Судово-юридична газета. 28 серпня 2018 р. // Режим доступу: <https://sud.ua/ru/blog>

<sup>2</sup>Ковбас І.В. Державні нагороди як невід'ємна складова «м'якого» інструментарію публічного адміністрування в Україні (проблематика формування тематичного понятійного правового апарату)//Публічне адміністрування в умовах змін та перетворень: проблеми організації та правового забезпечення : зб. наук. пр. за матеріалами IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 9–10 квіт. 2020 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2020. – С. 151-153; Ковбас І.В. Система нагород за законодавством України: елементний аналіз Запорізькі правові читання: матеріали Щорічної міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя 20 травня 2020 року- С-93-95.

структуру механізму адміністративно-правового регулювання, а й створити основу для ефективного судового захисту в адміністративних справах, тобто забезпечити правильне і законне вирішення адміністративних та інших публічних спорів; вирішити встановлені Кодексом адміністративного судочинства України (КАС України) завдання адміністративного судочинства на всіх етапах цього виду реалізації судової влади.<sup>1</sup>

Електронне правосуддя та Кодекс адміністративного судочинства: концептуальна зміна способів взаємодії суду і сторін. Сьогодні введено в судову практику засідання он-лайн та їхній аудіозапис, електронний документообіг (внутрішній і зовнішній), забезпечено відкритий інтернет-доступ до інформації на всіх стадіях судового процесу. Так у юриспруденції з'явилися нові поняття – електронне правосуддя, електронне судочинство, електронний суд або суд он-лайн тощо. І головне, що введення цих понять у юриспруденції не має абстрактного характеру, а насамперед є результатом фактичного використання новітніх технологій і їхнього законодавчого закріплення в галузі судочинства. Зроблено висновок про те, що електронне правосуддя спрямоване на впровадження автоматизованих систем у діяльність органів правосуддя для досягнення значного скорочення термінів розгляду судових справ і суперечок, скорочення кількості незавершених справ і випадків втрати документації, забезпечення зручного і швидкого доступу до інформації, підвищення якості й ефективності роботи судового апарату і системи електронного забезпечення правосуддя.<sup>2</sup>

Інститут «pro bono» у професійній діяльності адвоката: національні тенденції та зарубіжний досвід. Проблематика розвитку інституту «pro bono» у професійній діяльності адвоката на сучасному етапі розвитку України актуальна як ніколи. Часто держава не в змозі надати якісну юридичну допомогу соціально

---

<sup>1</sup>Подорожна Т., Вдовічен В. Ціннісні виклики адміністративно-процедурного законодавства. Право України. 2019. № 5. С. 63–79.

<sup>2</sup>Подорожна Т.С. Електронне правосуддя та Кодекс адміністративного судочинства: концептуальна зміна способів взаємодії суду і сторін // Публічна служба і адміністративне судочинство: здобутки і виклики: Збірник матеріалів І Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 5-6 липня 2018 р.). К.: ВД «Дакор», 2018. С. 310-314.

незахищеним категоріям осіб. Як наслідок, у суспільстві виникає недовіра до таких аксіологічних основ правосуддя, як верховенство права, справедливість, законність тощо. У такій ситуації система надання юридичної допомоги «pro bono» є, з одного боку, так би мовити, компенсаторним механізмом для осіб, які потребують безоплатної професійної юридичної допомоги, а з другого – це своєрідний маркер, який демонструє ступінь зрілості суспільства і його ставлення до засад правової рівності. Нині у вітчизняній правовій системі деякі з означених моделей правової допомоги не повною мірою відповідають вимозі доступності, тож простежується об'єктивний недолік ресурсів державного механізму надання безоплатної юридичної допомоги, її явний брак. А це, безперечно, є перешкодою для реалізації конституційного права громадян на кваліфіковану юридичну допомогу. Розвиток доступності повноцінного представництва вимагає нових способів комунікації між адвокатами та клієнтами, а також збільшення кількості адвокатів, що надають послуги громадянам із середніми або низькими доходами (саме «pro bono» є тут ключовим компонентом).<sup>1</sup>

Принципи місцевого самоврядування є однією з найважливіших ознак будь-якої демократичної європейської держави які закріплені Європейською Хартією про місцеве самоврядування. Реформування системи публічного управління в Україні повинно здійснюватись на основі досвіду високо розвинутих країн Європейського Союзу. Здійснена оцінка стану приведення вітчизняного законодавства до стандартів задекларованих міжнародних документів у сфері розвитку місцевого самоврядування. Акцентується увага на тому, що розкриття сутності та характерних рис місцевого самоврядування як форми організації місцевої влади неможливе без дослідження принципів місцевого

---

<sup>1</sup>Подорожна Т., Вдовічен В. Інститут «pro bono» у професійній діяльності адвоката: національні тенденції та зарубіжний досвід. Право України. 2019. № 12. С. 179–195.



самоврядування, що відображають головні якості цього правового інституту з позиції його змісту і природи.<sup>1</sup>

Встановлено, що якість примусового виконання рішень демонструє рівень дієвості механізму правового регулювання. Від такої діяльності безпосередньо залежить рівень виховання громадян у дусі поваги до закону, юридична цінність рішень, які приймаються від імені держави. Між тим, у програмних документах (Концепція вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів) відзначається, що існуюча система виконання рішень є малоефективною. Підкреслюється, що Європейський суд з прав людини в рішеннях проти України найчастіше констатує порушення права на справедливий суд саме внаслідок невиконання рішень національних судів. Рівень виконання рішень судів та інших органів, в Україні залишається вкрай низьким. Визначено, що примусові заходи забезпечення виконання рішень – це необхідний та ефективний комплекс дій, які необхідні для реалізації визначених законом завдань та функцій, що спрямовані на відновлення порушених прав та свобод людини та громадянина, забезпечення відшкодування завданих збитків та на виконання судових рішень та рішень іншим уповноважених органів влади.<sup>2</sup>

Сучасний розвиток адміністративного законодавства України свідчить про те, що категорія «адміністративна процедура», як відносно самостійна складова адміністративного (матеріального) права досі не сформована, у зв'язку із відсутністю єдиного та уніфікованого підходу до визначення її змісту, співвідношення з поняттям «адміністративний процес» та належного правового регулювання (натомість, їх правове регулювання зосереджено лише в спеціальних нормативно-правових актах) у вигляді загального закону, що має наслідком неможливість виділити інституту адміністративних процедур

---

<sup>1</sup>Колпаков В.К., Ковбас І.В., Крайній П.І. Європейські принципи місцевого самоврядування та проблеми їх законодавчого закріплення в Україні. // Вісник Ужгородського національного університету. – 2020. – №60. – С. 113–119.

<sup>2</sup>Ковбас І.В., Крайній П.І. Примусові заходи забезпечення виконання рішень у виконавчому провадженні: проблеми та перспективи// Право і суспільство.-2020.-№2-1

належного місця в системі загального адміністративного права. Запропоновано авторське визначення поняття «адміністративна процедура». Під адміністративною процедурою слід розуміти нормативно закріплений алгоритм (порядок дій для досягнення результату) розгляду та вирішення органами публічної адміністрації індивідуальних адміністративних справ, що здійснюється з метою сприяння реалізації та захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних та юридичних осіб та забезпечення верховенства права в українському соціумі.<sup>1</sup>

Проведений аналіз дає змогу систематизувати та виокремити наступні проблеми правового регулювання адміністративних процедур в Україні: 1) ухвалення загального закону (кодексу) про адміністративні процедури потребує достатньо сильної політичної волі та якісного нормативно-правового регулювання; 2) зважаючи на неупорядкованість та неналежну урегульованість адміністративно-процедурного законодавства, його систематизація є вкрай необхідною для забезпечення прав, свобод та законних інтересів фізичних та юридичних осіб.<sup>2</sup>

На теренах сучасної України досі відсутній єдиний підхід до розуміння понять «адміністративний процес», та «адміністративні процедури», що призводить до правової невизначеності та, в результаті, порушення прав і свобод людини. Зважаючи на проголошений європейський вектор України, нагальною потребою є приведення українського законодавства до європейських стандартів, та відокремлення адміністративних процедур від адміністративного процесу, оскільки, адміністративний процес – це все таки порядок вирішення публічно-

---

<sup>1</sup>Юрійчук І.В. Правове поняття адміністративних процедур // Підприємництво, господарство і право, № 5. К.: 2018, С. 151-156; Юрійчук І.В. Адміністративні процедури як цінність // Публічна служба і адміністративне судочинство: здобутки і виклики: Збірник матеріалів І Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 5-6 липня 2018 року), Київ, ВД «Дакор», 2018, С. 475-479

<sup>2</sup>Юрійчук І.В. До питання правового регулювання адміністративних процедур в Україні // Права людини та публічне врядування: Збірник матеріалів Всеукраїнського форуму (м. Чернівці, 15 березня 2018 року). Чернівці : Технодрук, 2018, С. 153-155.; Юрійчук І.В. Адміністративні процедури в сфері місцевого оподаткування // Правова модель місцевих податків і зборів в Україні крізь призму ціннісних викликів Революції Гідності: Збірник матеріалів круглого столу (м. Чернівці, 30 березня 2018 року). Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2018, С. 157-161; Юрійчук І.В. Правове регулювання адміністративних процедур в Україні // Підприємництво, господарство і право, №5. К.: 2020, С. 162-167

правових спорів в суді (включаючи адміністративно-деліктний процес), а адміністративні процедури – порядок розгляду індивідуальної адміністративної справ органом публічної адміністрації, з метою забезпечення прав і свобод кожної людини.<sup>1</sup>

Адміністративні процедури, зважаючи на їх правову природу та цінність для суспільства, являються тим об'єднуючим елементом, який потрібен як для держави, так і для кожної людини. Вони належать до атрибутів права, а тому є явищем історичним та перемінним у часі. Отже, досліджуючи питання змісту та структури адміністративних процедур, ми дійшли висновку, що адміністративні процедури вже тривалий період часу являються з одного боку інститутом адміністративного права, а з іншого – об'єднуючим елементом між кожною особою та державою, метою яких є захист прав, свобод та законних інтересів кожної особи.<sup>2</sup>

Право на адміністративне оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів публічної адміністрації безпосередньо до них самих або до адміністративних органів, які є вищими в ієрархічній системі підпорядкування, є важливим та необхідним механізмом для позасудового вирішення спору між громадянами та відповідними органами при наданні адміністративних послуг. Вирішення такого роду спорів в адміністративному порядку через застосування інституту адміністративного оскарження забезпечує можливість для фізичних та юридичних осіб захистити свої інтереси, виявити проблеми та недоліки у роботі органів публічної адміністрації та своєчасно усунути їх, зберегти час та зусилля, не застосовуючи судову форму захисту.<sup>3</sup>

Митний контроль являє собою специфічну процедурну діяльність митних

---

<sup>1</sup>Юрійчук І.В. Адміністративний процес та адміністративні процедури: співвідношення понять // Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернівці, 18-19 жовтня 2018 р.). Чернівці, 2018, С. 203-206.

<sup>2</sup>Юрійчук І.В. Адміністративні процедури: структура та зміст // Вороновські читання (Єдність адміністративних та фінансових процедур) : збірник статей, доповідей та тез учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 5-6 жовтня 2018р.). Харків, 2018, С. 628-631.

<sup>3</sup>Юрійчук І.В. Право на адміністративне оскарження як гарантія захисту прав людини при наданні адміністративних послуг // Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів II всеукраїнського правничого форуму, 15 травня 2019 року, м. Чернівці / Уклад. І.В. Ковбас, А.М. Худик, П.І. Крайній. Чернівці: Технодрук, 2019, С. 209-212.

органів України, основною метою якої є забезпечення законного переміщення осіб, товарів та транспортних засобів через митний кордон, в тому числі повне та своєчасне адміністрування митних платежів. Зважаючи на трансформаційні процеси, які відбуваються в Україні, митна система Україна, та процедура митного контролю зокрема, підлягає реформуванню та запровадженню нових шляхів її реалізації.<sup>1</sup>

Принцип «належної правової процедури» у практиці Касаційного адміністративного суду України. Належна правова процедура є важливою, хоча і часом невловимою, концепцією в системах загального права. Вона має в собі як змістові, так і процесуальні елементи, але, по суті, це справедливий захист особи від протиправної діяльності держави (як в адміністративному, так і в судовому порядку). Таким чином, можемо констатувати необхідність ґрунтовного теоретико-правового дослідження вказаної категорії, формулювання загальних вимог та принципів юридичної процедури для характеристики її «належності», а також виокремлення специфічних критеріїв належної правової процедури в окремих сферах юридично значимої діяльності, та в сфері адміністративного судочинства, зокрема.<sup>2</sup>

Сучасні перетворення в Україні на шляху до соціально орієнтованого публічного управління вимагають не просто декларативного визнання антропосоціокультурної методології взаємовідносин у системі “людина – публічна влада”, а і створення дієвих механізмів надання якісних адміністративних послуг, яких потребують громадяни. Саме такі перетворення, врешті-решт, мають стати основою реалізації в нашій державі концепції «соціальної держави» та забезпечення принципів «належного врядування». Одним із ключових питань ефективного функціонування «належного

---

<sup>1</sup>Юрійчук І.В. Процедура митного контролю в Україні: теоретико-правовий аспект // II Міжнародна науково-практична конференція: «Судовий розгляд податкових і митних спорів: проблеми, виклики, пріоритети» (м. Київ, 4-5 липня 2019 року): Збірник матеріалів. Київ, 2019, С. 252-256.

<sup>2</sup>Принцип «належної правової процедури» у практиці Касаційного адміністративного суду України // Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 24-25 жовтня 2019 р.); [редкол.: О.В. Щербанюк (голова), А.С. Цибуляк-Кустевич (відпов. секр.) та ін.]. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2019, С. 186-188.

врядування» є забезпечення надання якісних адміністративних послуг в сфері соціального захисту. Як бачимо, дане питання вимагає подальшого дослідження для формування єдиного розуміння поняття та ознак адміністративних послуг в сфері соціального захисту.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup>Юрійчук І.В. Належне врядування та надання послуг в сфері соціального захисту // Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції «Соціальні права та їх захист адміністративним судом» (м. Київ, 4 вересня 2020 року) – подано до друку.

#### **4. ПУБЛІЧНО-ПРАВОВА ПРИРОДА ФІНАНСОВОГО ПРАВА.**

Досліджено субстанційні властивості публічних фінансів. Обґрунтовано, що публічні фінанси нерозривно пов'язана із існуванням та функціонування суспільства. Публічні фінанси – це інструмент за допомогою якого суспільство оформляє своє політичне буття, свою політичну організацію. В такому контексті публічні фінанси можна розглядати як один із найважливіших елементів економічної системи суспільного ладу, як матеріальну основу соціуму. Фінансування створення суспільних благ за рахунок коштів публічних фондів грошових коштів є архіважливими для суспільства та особи, адже фінансові витрати на їх створення фізично не може взяти на себе жоден приватний фонд грошових коштів. Яким не був би об'ємний за кількістю грошових коштів власний грошовий фонд конкретної взятої приватної особи, вона все одно не в змозі задовольнити всі власні (публічні та приватні) інтереси, тобто вона неспроможна існувати відокремлено, і потребує допомоги публічної влади. Окремо взята особа не спроможна (і не повинна) самостійно профінансувати всі свої (публічні та приватні) потреби (перш за все публічні), деяка їх частина (а саме більша частина (якщо не всі) публічних потреб) має задовольнятися саме за рахунок публічних фондів грошових коштів.

Субстанційними властивостями публічних фінансів є наступні: 1) публічні фінанси є інструментом розподілу ВВП та національного доходу на публічну та приватну складові частини; 2) матеріальною основою публічних фінансів є фонди грошових коштів, як за своєю природою є неподільними; 3) публічні фінанси є всезагальними, адже публічні фінансові ресурси розподіляються та перерозподіляються у інтересах всіх членів суспільства; 4) публічні фінанси здатні задовольняти не лише публічні, але й приватні потреби індивіда.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup>Худик А.М. Субстанційні властивості публічних фінансів // Антропосоціокультурна природа права: матеріали наукової конференції (Чернівці, 25-27 травня 2016 р.). – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. – С.200-206

Встановлено, що однією з фундаментальних цінностей європейців є податки і податкове право, які сприймаються ними не як незмінні константи, а як динамічні феномени, що еволюціонують разом із суспільством. Внаслідок людиноцентристського ментального та світоглядного в цілому переворотів, які сталися у середовищі європейців в середині та другій половині XX ст., було покладено початок переосмисленню позитивістської доктрини розуміння податкового права як права держави. Більше того, у європейців в цей час з приводу розуміння ними природи податкового права стався справжній коперніканський переворот – вони стали сприймати його не як право їх держав, а як їхнє власне право, шукати витоків цього права ще у податковому праві громадян давньогрецьких полісів. Цей переворот не обмежився зміною суспільних поглядів тільки на феномен податкового права, а зачепив усе праворозуміння, більше того – розуміння усіх цивілізаційних засад як давньогрецьких полісів, так і Давньоримської імперської держави.

Аргументовано, що європейські ментальні матриці розуміння природи податкового права сягають своїми витокami Античності. Саме *парадигмально протилежні підходи* до сприйняття та пояснення в кінцевому рахунку античних давньогрецької полісної та давньоримської імперської цивілізацій лежать в основі появи та існування таких же протилежних європейських матриць – людиноцентристської та етатистської – розуміння природи податкового права. Із врахуванням інтеграції України у європейський податково-правовий, ментальний, світоглядний та соціокультурний простір, яка уже стає дійсністю, нам не уникнути такого ж коперніканського перевороту у розумінні природи податкового права. У значній мірі цьому сприятиме осмислення українськими політичними елітами парадигмальних протилежностей природи давньогрецького полісного та давньоримського імперського податкового права<sup>1</sup>.

Найпотужнішим мультиплікатором досягнення і ствердження самотності і самоврядування у Європейському Союзі зарекомендувала себе *фіскальна*

---

<sup>1</sup>Petro Patsurkivskyy, Ruslana Havrylyuk, ParadigmOppositeofNatureofAncient GreekPolis (reciprocal) andRomanImperial (redistributive) Tax Law // Vol 1 (2017): Ehrlich's Journal **Ерліхівський журнал**, [S.l.], v. 1, p. 13-25, dec. 2017. ISSN 2617-975X.

*регіоналізація* як найдієвіший засіб утвердження чи гальмування самоврядування. Очевидно, правильним буде твердження, що у ЄС існує стільки моделей фіскальної забезпеченості місцевого самоврядування, скільки держав входить до її складу<sup>1</sup>. З позицій системного підходу та структурно-функціонального аналізу здійснено порівняльне дослідження конституційно-правової природи моделей швейцарської фіскальної муніципалізації та польської фіскальної децентралізації. Обґрунтовано висновок, що швейцарська субсидіарність докорінно відрізняється від польської децентралізації. Принцип субсидіарності постулює суверенітет базових територіальних колективів, насамперед кантонів та розглядає можливі умови його обмеження задля загальносоціальних потреб і цінностей. Навпаки, принцип децентралізації бере за точку відліку загальнодержавний рівень управління та розглядає умови делегування державою деяких завдань та компетенцій на нижчі рівні публічної ієрархії у принципових межах державного суверенітету.<sup>2</sup>

Обґрунтовано висновок, що субсидіарність парадигмально не співпадає з децентралізацією: принцип субсидіарності постулює суверенітет базових територіальних колективів та розглядає можливі умови його обмеження задля загальносоціальних потреб і цінностей. Навпаки, принцип децентралізації бере за точку відліку загальнодержавний рівень управління та розглядає умови делегування державою деяких завдань та компетенцій на нижчі рівні публічновладної ієрархії у принципових межах державного суверенітету. Специфіка принципу субсидіарності у Швейцарії проявляється і в тому, що з позицій адміністративного федералізму кантони відіграють подвійну роль. З одного боку, вони є носіями базового суверенітету публічної влади, в тім числі і

---

<sup>1</sup>Гаврилюк Р. А. Конституционно-правовые проблемы фискальной децентрализации в Украине// Законодательствои правоприменение в контексте приоритетов социально-экономического развития : материалы Междунар. науч.-практ. конф., Минск, 12–13 сент. 2019 г. / ИППК судей, работников прокуратуры, судов и учреждений юстиции БГУ ; редкол. : С. К. Лещенко (отв. ред.) [и др.]. – Минск : РИВШ, 2019. – С. 228-232.

<sup>2</sup>Гаврилюк Р. О. Конституційно-правова природа моделей швейцарської фіскальної муніципалізації та польської фіскальної децентралізації: порівняльний аналіз / Р. О. Гаврилюк // Prawonaszysasiadow / [RedaktorcyklupublikacjiJerzyPosluszny]. – Т. 1: KonstytucyjnepodstawybudowaniairozwojuspoleczenstwaobywatelskiegowPolsceinaUkrainie – dobrepraktyki – Rzeszow-Przemysl, 2013. – S. 170-185.



в сфері оподаткування. З іншого боку, вони - єдині носії адміністративних повноважень і в даній якості зобов'язані обслуговувати також і загальнонаціональні інтереси, тобто, потреби усієї Швейцарської Конфедерації. Парадоксально, але ця сервісна функція кантонів надає їм суттєві переваги в неминучому протистоянні із Союзною державою, коли мова заходить про обслуговування фіскальної системи зокрема та системи публічних фінансів суспільства в цілому<sup>1</sup>.

Рішення та висновки Конституційного Суду України значно розширюють горизонти тлумачення податкового законодавства і є джерелом нових суджень і нового бачення тієї чи іншої ситуації правозастосування. Водночас конституційна законність у сфері оподаткування вимагає постійного захисту від безперервних спроб вимивання фундаментальних правових принципів оподаткування та девальвації правових позицій Конституційного Суду України, які було висловлено в минулі роки. У такому разі діяльність Конституційного Суду України сприятиме дотриманню норм права у всіх галузях права, враховуючи фінансове законодавство, а відтак і побудові в Україні соціальної правової держави, створюватиме передумови для розвитку і вдосконалення вітчизняної фінансово-правової системи.<sup>2</sup>

Система місцевих податків і зборів в Україні повністю перестала відповідати тим завданням, які вона покликана вирішувати та новим ціннісним викликам праву місцевого оподаткування. Найфундаментальніші причини незадовільного стану правового регулювання системи місцевих податків і зборів кореняться у конституційно-правовій конструкції оподаткування – ця конструкція ще наскрізь етатистська, виходить із розуміння природи податкового права не як права людини та людської спільноти в цілому, а як права держави. Виписане де-юре у ст. 142 Конституції України право органів місцевого самоврядування на податки і збори де-факто анульоване Податковим кодексом України, який виходить із

---

<sup>1</sup>P. PATSURKIVSKYY, R. HAVRYLYUK. LEGAL REGULATION OF TAXATION IN THE SWISS CONFEDERATION // [European Journal of Law and Public Administration](#), Editura LUMEN, vol.5(1), pages 81-93, October.

<sup>2</sup>Подорожна Т.С. Норми Конституції про податки та їх інтерпретація Конституційним Судом України.

фактичної наявності в Україні тільки податкового права держави. Уся система місцевих податків і зборів в Україні, механізми їх правового регулювання потребують невідкладних кардинальних змін. Дорогу цим практичним змінам може відкрити тільки парадигмально нова – інноваційна – правова модель місцевих податків і зборів в Україні, яка буде виходити із відповідної нового стану соціуму в Україні та його нових людиноцентристських цінностей антропосоціокультурної парадигми розуміння природи податкового права як права людини, права відповідних територіальних громад<sup>1</sup>.

Впродовж усіх років незалежності Української держави найголовнішим її ворогом була та залишається нині корупція у найрізноманітніших її проявах. Вона неодмінно супроводжується відмиванням грошових коштів, здобутих злочинним шляхом, в тім числі і за допомогою використання з цією метою публічних фінансових систем. З 2014 року до цієї небезпеки долучилася ще одна надзвичайно потужна загроза Україні – тероризм, що фінансується передусім Російською державою. Як мінімум, для боротьби з цими загрозами історичній перспективі України потрібно залучати досвід інших країн, що мають у даній сфері чималі напрацювання. Тому надзвичайно важливим на сучасному етапі реформування правової системи України врахувати базові європейські стандарти у сфері відмивання грошових коштів і фінансування тероризму. Законодавство ЄС щодо відмивання грошових коштів і фінансування тероризму динамічно розвивається та вдосконалюється. Зокрема, 26 червня 2015 року набула чинності нова редакція Директиви ЄС «Про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошових коштів і фінансування тероризму» (далі – Директива), імплементація якої є невід’ємною складовою євроінтеграційних процесів в рамках Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Імплементація положень Директиви сприятиме посиленню банківських процедур compliance на

---

<sup>1</sup>Пацурківський П.С., Гаврилюк Р.О. Необхідність переходу до нової – інноваційної – правової моделі місцевих податків і зборів в Україні // Правова модель місцевих податків і зборів в Україні крізь призму ціннісних викликів Революції Гідності : збірник матеріалів круглого столу, 30 березня 2018 р., м. Чернівці / уклад. Р.О. Гаврилюк, Л.В. Вакарюк. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2018. – С. 7-26.

етапі відкриття рахунків та моніторингу поточних фінансових операцій клієнтів. Крім того, ідентифікація бенефіціарних власників буде вимагатись як щодо діючих, так і щодо тих, які лише будуть реєструватись у країнах ЄС; впровадження нових механізмів організації діяльності наглядових органів, в тому числі щодо обміну інформацією на національному та міждержавному рівнях. Так, вказана інформація буде збиратись та зберігатись у кожній країні ЄС централізовано, наприклад, в органах реєстрації компаній, і будедоступна їх національним компетентним органам. Про загальний публічний доступ до такої інформації мова поки що не йде, проте, деякі країни, наприклад Великобританія уже практикують такий доступ в ініціативному порядку; також приділяється особлива увага діяльності господарюючих суб'єктів, що надають послуги у сфері електронних ігор; детальна регламентація процедури національної оцінки ризиків стосовно національних та іноземних публічних діячів; спрощення процедури співробітництва та обміну інформацією між органами фінансової розвідки держав-членів ЄС при ідентифікації і моніторингу підозрілих операцій щодо грошових коштів з метою попередження терористичної чи іншої злочинної діяльності; вироблення узгодженої політики щодо країн, що не є членами ЄС та мають недосконалі норми у сфері протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму; і звичайно, посилення повноваження компетентних органів країн ЄС щодо застосування відповідних санкцій; - віднесення податкових злочинів до предикатних до відмивання коштів, а також встановлення правила, що предикатними злочинами є всі злочини, що передбачають покарання у вигляді позбавлення волі більше ніж на рік;; - запровадження специфічних процедур захисту даних в рамках проведення фінансового моніторингу. Ці заходи дозволять забезпечити більшу прозорість у фінансових операціях і ускладнять приховування діяльності з відмивання грошей<sup>1</sup>.

---

<sup>1</sup>Гаврилюк Р.О. Директива ЄС «Про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошових коштів і фінансування тероризму» як нормативний орієнтир Українській державі у сфері правового регулювання аналогічних суспільних відносин // Теорія та практика адаптації банківського законодавства України до вимог ЄС: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 3 листопада 2017 р., м. Київ / за ред. проф. Р. С. Мельника, відпов. ред. проф. О. А. Музики-Стефанчук – Yerevan: EurasianSocialScienceAssociation, 2018. – С. 8-11.

Основи вітчизняної доктрини захисту прав споживачів фінансових послуг поєднують у собі неприхований етатизм і популізм впереміж із патерналізмом. За парадигмальними вимірами ця доктрина залишилася позитивістською, не спирається на людські права як свою несучу конструкцію. Цим вона кардинально відрізняється від національних доктрин захисту прав споживачів фінансових послуг держав-членів ЄС. Найбільшим недоліком цієї доктрини продовжує залишатися позиціонування споживачів фінансових послуг не як суб'єктів відповідної державної політики, а як об'єктів її впливу. В Україні ще не відбувся перехід більшості її індивідів у сферу *дій із принципу*. Поки що найважливішими із безлічі, здавалося б, нездоланих перешкод на цьому шляху є етатистська національна держава та пасивність більшості індивідів, які продовжують перебувати у її патерналістських тенетах. Розірвати ці тенета можуть і покликані тільки самі індивіди як носії природних прав і свобод та творці соціуму і держави. Перезаснування ними держави із етатистської, яка постійно заявляє про свої власні потреби та інтереси, в інструментальну державу, яка за означенням власних потреб та інтересів не може мати і виступатиме виключно інструментом громадянського суспільства, зняряддя здійснення публічної політики цього суспільства, стало найголовнішим питанням порядку денного суспільного розвитку України<sup>1</sup>.

Фіскально-правова природа української держави. Децентралізація влади, що розпочалася в Україні, дала старт реформуванню усієї держави. Проте належної стратегії цього реформування суспільство ще не виробило, як і поки що достовірно не з'ясувало, яку саме державу воно де-факто має нині. Важливі знання про цю державу може дати аналіз її податково-правової природи. Адже згідно з однією з найпоширеніших теорій держави саме у податках втілено її економічно виражене існування. Безпосереднім предметом статті є аналіз правової природи сучасної фіскальної держави Україна. Аналіз причин і закономірностей появи фіскальної держави Україна, її правових властивостей

---

<sup>1</sup>Пацурківський П.С., Гаврилюк Р.О. Українська доктрина захисту прав споживачів фінансових послуг: між Скіллою етатизму і Харибдою людиноцентризму.// Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. – 2020. – № 2. – С. 116-124.

дав змогу зробити такі висновки: фіскальна держава є якісно виокремленим видом роду податкової держави. Її поява не має жорсткої прив'язки до певного типу цивілізації чи соціально-економічної формації. Вона виникає внаслідок деформації і трансформації через сукупність конкретно-історичних причин істинно публічно-правових цінностей у цінності квазіпублічно-правові. Останні зазвичай проявляються назовні у формі “державних” цінностей. Їй притаманні, наступні основоположні властивості: захоплення нею податкового права платників податків та соціуму в цілому; фіскальний суверенітет держави; примусовий характер податкового обов'язку платників податків; фіскальна природа її податкового права; асиметричність податкового права цієї держави.<sup>1</sup>

Дослідження податкового суверенітету фіскальної держави і законного встановлення (встановлення законом) нею податку як її податково-правових цінностей вказують на їх особливу, інструментальну природу. Вона полягає у тому, що головною метою вказаних цінностей фіскальної держави є задоволення її потреб та інтересів у податкових правовідносинах, зокрема шляхом забезпечення її достатньою мірою публічними фінансовими ресурсами та фінансування постійно зростаючих витрат, а також забезпечення самого існування фіскальної держави, її відтворення та розвитку. Вказана інструментальна роль податково-правових цінностей податкового суверенітету і законного встановлення податку викриває особливу, етатистську природу податково-правової ціннісної ієрархії фіскальної держави, в основі якої перебуває сама держава та її основна системоутворююча фундаментальна цінність – потреба цієї держави у фінансових ресурсах.<sup>2</sup>

Фіскальна держава розглядає податкові санкції як фіскальний інструмент, додаткове джерело доходів держави, що в силу односторонності відповідальності за податкові правопорушення відіграє роль інструменту посягання держави на законні права та інтереси платника податків. Зокрема, на

---

<sup>1</sup>Пацурківський П.С., Рарицька В.Б. Фіскально-правова природа української держави / П.Пацурківський, В.Рарицька // Юридичний журнал «Право України». – 2019. - №9. С.154-168.

<sup>2</sup>В. Рарицька Ключові податково-правові цінності фіскальної держави// Підприємництво, господарство і право, - 2019 №6 ст. 209-214

це вказує проблема відсутності закріпленої у вітчизняному податковому законодавстві необхідності встановлення вини платника податків за вчинення податкового правопорушення як необхідної умови притягнення його до відповідальності. Верховний суд компенсує нерівність правового статусу держави і платника податків у податкових правовідносинах, що розкривається в тому числі, у асиметричності їх відповідальності за порушення податкового законодавства та намагається наблизити їх до відповідності європейським стандартам. Враховуючи вину при притягненні платника податків до відповідальності, Верховний суд спрямовує практику розгляду податково-правових спорів до подолання проявів асиметричності податкового права фіскальної держави у вітчизняному податковому законодавстві та налагодження балансу законних інтересів платника податків та держави у податкових правовідносинах.<sup>1</sup>

Однією з центральних категорій податкового права є податкове зобов'язання.

В прийнятому Податковому кодексі України можна побачити багато запозичень з Податкового кодексу Російської Федерації, зокрема, відносно податкового зобов'язання та його динаміки. Запозичуючи положення Податкового кодексу Російської Федерації, авторам Податкового кодексу України доцільно було б також провести аналіз практики їх застосування. Адже Податковий кодекс Російської Федерації також далекий від ідеалу і багато його положень критично сприймається вченими, в тому числі, і відносно визначення поняття податкового зобов'язання, підстав його виникнення, зміни і припинення.<sup>2</sup>

Проведений аналіз дозволяє виділити наступні основні тенденції взаємовідносин між постсоціалістичними державами та суб'єктами малого

---

<sup>1</sup>Рарицька В.Б. Притягнення платника податків до відповідальності за відсутності вини як прояв асиметричності податкового права держави: практика Верховного суду України // Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 24-25 жовтня 2019 р.); [редкол.: О. В. Щербанюк (голова), А. С. Цибуляк-Кустевич (відпов. секр.) та ін.]. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2019. С. 160-162.

<sup>2</sup>Babin I., Vakaryuk L. Challenges in Rolling out the Framework of Categories and Concepts of Tax Code of Ukraine in Terms of "Tax Liability" Category // Silesian Journal of Legal Studies. 2017. Volume 9. P. 11-17.

підприємництва: 1) встановлення принципу рівності та одноманітності умов оподаткування для всіх категорій платників податків, що виключає існування спеціальних податкових режимів та податкових пільг; 2) встановлення преференцій для малого та середнього бізнесу в межах загальної системи оподаткування; 3) широке використання спеціальних податкових режимів у поєднанні з наданням суб'єктам малого підприємництва податкових пільг. На сучасному етапі розвитку вітчизняних податкових правовідносин між державою та суб'єктами малого підприємництва найбільш оптимальним є збереження спеціальних податкових режимів та податкових пільг для суб'єктів малого підприємництва з одночасним удосконаленням змісту таких режимів з метою запобігання ухилення від сплати податків та обходу податкового закону, а також форм і методів контрольної діяльності фіскальних органів.<sup>1</sup>

В основі проблем оподаткування нерухомості в Україні лежать труднощі як економічного, так і політичного характеру. До числа перших належать питання вибору форми оподаткування нерухомості, визначення податкової бази, ставок податку, пільг, а також відмінностей в оподаткуванні окремих видів нерухомості. Другі пов'язані з неоднозначним сприйняттям даного податку громадянами, наявністю сильного політичного лобі, що дозволяло довгий час відкладати введення даного податку і можливість його не сплати навіть зараз. Протягом перших років справляння ефект від введення податку виявився нульовим, йому так і не вдалось стати бюджетоутворюючим податковим платежем, витрати на його адміністрування навіть перевищували доходи. Суттєва зміна концепції податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, що відбувається протягом останніх років та полягає у зміні бази оподаткування та податкових пільг призвела до ускладнення конструкції та перетворення даного податку з податку лише на багатство у податок на звичайне нерухоме майно та багатство.<sup>2</sup>

---

<sup>1</sup>BabinI., VakaryukL. FeaturesofLegalRegulationofTaxIncentivesforSmallBusinessinPost-socialistCountries // SocietasetIurusprudencia. 2018. VolumeVI., Issue1. P. 21-40.

<sup>2</sup>BabinI., VakaryukL. The Tax on Immovable Property, Different from the Land Plot: Theory and Practice of Application // European Journal of Law and Public Administration. 2018. Volume 5, Issue 1, pp. 1-11.

Місцеві податки і збори як впливає з Конституції України, можуть вважатися встановленими “відповідно до закону”, якщо вони встановлені територіальною громадою села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи самоврядування у відповідності до всіх вимог Податкового кодексу України. Конституція України в якості підстави справляння місцевих податків і зборів передбачає необхідність прийняття актів загальнодержавного та місцевого рівня, допускає можливість прийняття рішень, пов’язаних з встановленням місцевих податків і зборів на місцевих референдумах та інших формах безпосередньої демократії на місцях. Особливістю конституціоналізації податкових правовідносин місцевого самоврядування є те, що Конституція України передбачає можливість встановлення місцевих податків суб’єктами місцевого самоврядування на основі законів, але вони можуть не бути встановленими актами суб’єктів місцевого самоврядування.<sup>1</sup>

Сучасна система податків і зборів України є результатом численних реформ, однією з цілей яких є бюджетна децентралізація і фінансова самостійність територіальних громад. Встановлений Податковим кодексом України перелік місцевих податків і зборів захищає платників податків від надмірної ініціативності органів місцевого самоврядування в сфері оподаткування, оскільки є вичерпним. Але, з іншого боку, не дозволяє в повній мірі враховувати різні економічні особливості територіальних громад. Адміністрування значної частини місцевих податків і зборів у багатьох територіальних громадах є економічно невиправданим. Наприклад, стягування туристичного збору. Що стосується інших, непродуманими залишаються окремі елементи юридичної конструкції. Так, в якості бази оподаткування податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, обрано загальну площу нерухомості, що створює ситуацію, при якій власники нерухомості однакової площі, але різної вартості повинні платити однаковий розмір податку. Зневажаються такі особливості

---

<sup>1</sup>Вакарюк Л.В., Худик А.М. Принцип встановлення податків і зборів виключно законом та конституційні засади місцевого оподаткування в Україні // Часопис Київського університету права. 2018/2. С. 113-117.



нерухомості, як її фізичний стан, місце розташування, розмір житлової та нежитлової частин. Або, наприклад, вибір в якості об'єкта транспортного податку виключно автомобілів, хоча сучасні елітні транспортні засоби не обмежуються лише ними. Крім того, частка доходів від місцевих податків і зборів в структурі бюджетів територіальних громад продовжує залишатися незначною. Основними джерелами наповнення місцевих бюджетів продовжують бути закріплені і регулюючі доходи.<sup>1</sup>

Володіючи сутнісними властивостями та принципами інститути фінансового права в їх організуючій спільності набувають нову якість – формально-нормативну системність, тотожні у родовому сенсі та відмінні щодо видових вимірів юридичні конструкції, цілісний регулятивний характер. Завдяки цим якостям інститути фінансового права надають соціальній поведінці суб'єктів фінансово-правових відносин дозволяючу, забороняючу чи уповноважуючу спрямованість, забезпечують публічні фонди коштів держави та органів місцевого самоврядування фінансовими ресурсами, у повній мірі реалізують у соціумі нормативне буття та завдання фінансового права. Саме системний підхід до дослідження природи інституту валютного регулювання дає найбільш природне та об'єктивне обґрунтування його практичної ефективності, базуючись при цьому на його глибинних сутнісних характеристиках. Адже наявність суспільної потреби і зацікавленості в самостійному правовому регулюванні сфери валютних відносин, обумовлена особливим значенням регулювання обігу валюти та валютних цінностей для нормального функціонування економіки країни. Інститут валютного регулювання постає у цьому випадку не просто формалізованою сукупністю нормативно-правових приписів (принципів, норм, актів, юридичних дефініцій тощо), субінститутів та якісно ще простіших нормативних утворень, що закріплені у формально-юридичних джерелах, а являє

---

<sup>1</sup>Бабин И.И. Современная система местных налогов и сборов Украины// Societasetlurusprudencia. – 2016. – VolumeIV., Issue 3. – P. 21-40.

собою живий організм, що має власні закономірності виникнення, функціонування та розвитку.<sup>1</sup>

Важливою для кожної галузі права чи правового інституту є відповідь на питання – які саме суспільні відносини регулюються даним правовим утворенням. Складність встановлення предмету правового регулювання полягає також і в тому, що суспільні відносини, які регулюються тим чи іншим правовим утворенням за своєю природою є динамічними і раз і назавжди встановити предмет правового регулювання галузі чи правового інституту, його межі, фактично не можливо. Тому більш практичне значення має не встановлення конкретного та вичерпного переліку суспільних відносин, що складають предмет правового регулювання, а визначення критеріїв та підстав, що зобов'язують включити суспільні відносини до предмету регулювання того чи іншого правового утворення.<sup>2</sup>

Податкова оптимізація науковцями і практиками розглядається виключно лише як сукупність цілеспрямованих дій платника податків. Обґрунтовано виходити з припущення, що платник податків завжди згідний на максимально можливе використання всіх податкових пільг, так як це зменшує вилучення його власності. Призначенням фіскальних органів є не стягнення податків в максимальному розмірі, а контроль за дотриманням податкового законодавства, за правильністю обчислення, повнотою та своєчасністю внесення у відповідний бюджет податків та зборів. Правильність обчислення податків передбачає не тільки облік обов'язків платників податків, але не в меншій мірі облік їх прав на податкові пільги, знижки, інші законні способи зменшення податкового зобов'язання.<sup>3</sup>

---

<sup>1</sup>Бабін І., Вакарюк Л. Правова природа валютного регулювання// *StudiaIuridicaToruniensia*. – 2016. – TomXIX. – Р. 9-21.

<sup>2</sup>Бабін І.І. Вакарюк Л.В. Податок як системоутворююча категорія предмету податкового права// *Юридичний вісник*. – 2016. - №3 (40). – С. 61-66.

<sup>3</sup>Бабін І.І. Податкова оптимізація в системі прав платників податків// *Актуальні правові та гуманітарно-економічні проблеми в період реформування демократичного суспільства: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції (2 грудня 2016 р.)* Кіровоград: ПВНЗ КІДМУ КПУ, 2016. – С. 158-161.

Проаналізовано категорія "сумлінність платника податків" і особливості її застосування в податковому законодавстві та судовій практиці України. Показано оцінний і суб'єктивний характер даного поняття. Оскільки чіткі, закріплені в законі критерії сумлінності відсутні, а судова практика характеризується надзвичайно широким набором таких критеріїв і їх неоднаковим застосуванням. Використовується категорія "сумлінність платника податків" податковими органами і судами для боротьби зі зловживанням своїми правами платниками податків і ухиленням від сплати податків. Але, якщо припустити, що несумлінність є одним із проявів зловживання платником податків своїми цивільними або податковими правами, то неважко виявити, що чинне податкове законодавство має засоби впливу на такого платника податку. Застосування юридичної фікції "недобросовісний платник податків" для заповнення прогалин податкового законодавства та застосування до платника податків податкових санкцій: 1) порушує презумпцію невинності платника податків; 2) заохочує процесуальну несумлінність податкових органів; 3) веде до судових помилок; 4) порушує баланс публічних і приватних інтересів в правовій державі.<sup>1</sup>

Проблеми правового регулювання податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. З часу встановлення Податковим кодексом України податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, зазнав чимало змін, ускладнив свою будову та трансформувався з податку виключно на багатство у податок на звичайну нерухомість та багатство. Однак, ряд проблем пов'язаних з правовим регулюванням окремих елементів його юридичної конструкції залишилось. Діючий механізм обчислення податку ставить в нерівне положення платників фізичних осіб, яким об'єкт нерухомості належить на праві спільної сумісної та спільної часткової власності або спільної сумісної власності з поділом об'єкта між ними в натурі. Чимало прогалин залишається і при

---

<sup>1</sup>Бабин І.І. Добросовестность налогоплательщика как фактор безопасности государства: реали налогового законодательства и судебной практики Украины/ И.И. Бабин// SocietasetIuruspudentia. – 2017. – VolumeV., Issue 1. – P. 23-37.

визначенні об'єкта оподаткування. Ці недоліки найбільш відчутні у випадку визначення права на застосування податкової пільги.<sup>1</sup>

У постсоціалістичних країнах питанню податкового стимулювання малого підприємництва приділяється особлива увага. У кожній країні сформовані власні системи податкового стимулювання, що обумовлює застосування того чи іншого виду податкових інструментів, а також різні варіанти їх поєднання. Проведений аналіз дозволяє виділити наступні основні тенденції взаємовідносин між постсоціалістичними державами та суб'єктами малого підприємництва: 1) встановлення принципу рівності та одноманітності умов оподаткування для всіх категорій платників податків, що виключає існування спеціальних податкових режимів та податкових пільг; 2) встановлення преференцій для малого та середнього бізнесу в межах загальної системи оподаткування; 3) широке використання спеціальних податкових режимів у поєднанні з наданням суб'єктам малого підприємництва податкових пільг. На сучасному етапі розвитку вітчизняних податкових правовідносин між державою та суб'єктами малого підприємництва найбільш оптимальним є збереження спеціальних податкових режимів та податкових пільг для суб'єктів малого підприємництва з одночасним удосконаленням змісту таких режимів з метою запобігання ухилення від сплати податків та обходу податкового закону, а також форм і методів контрольної діяльності фіскальних органів.<sup>2</sup>

В основі проблем оподаткування нерухомості в Україні лежать труднощі як економічного, так і політичного характеру. До числа перших належать питання вибору форми оподаткування нерухомості, визначення податкової бази, ставок податку, пільг, а також відмінностей в оподаткуванні окремих видів нерухомості. Другі пов'язані з неоднозначним сприйняттям даного податку громадянами, наявністю сильного політичного лобі, що дозволяло довгий час відкладати

---

<sup>1</sup>Бабін І.І. Проблеми правового регулювання податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки// Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри: збірник тез II Міжнародної науково-практичної конференції (7-8 квітня 2017р.) Кропивницький: "КОД", 2017. – С. 14-17.

<sup>2</sup>Babin I., Vakaryuk L. Features of Legal Regulation of Tax Incentives for Small Business in Post-socialist Countries/ I. Babin, L. Vakaryuk// Societas et Iurisprudentia. – 2018. – Volume VI., Issue 1. – P. 21-40.

введення даного податку і можливість його не сплати навіть зараз. Протягом перших років справляння ефект від введення податку виявився нульовим, йому так і не вдалось стати бюджетоутворюючим податковим платежем, витрати на його адміністрування навіть перевищували доходи. Суттєва зміна концепції податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, що відбувається протягом останніх років та полягає у зміні бази оподаткування та податкових пільг призвела до ускладнення конструкції та перетворення даного податку з податку лише на багатство у податок на звичайне нерухоме майно та багатство.

1

Правова природа збору за місця для паркування транспортних засобів. Збір за місця для паркування транспортних засобів є одним з найбільш популярних місцевих зборів у світі. Його популярність обумовлена постійним зростанням кількості транспортних засобів, розвитком господарської діяльності пов'язаної з їх паркуванням та розширенням мережі платних зон паркування. На заміну збору за парковку автотранспорту Податковим кодексом України було встановлено збір за місця для паркування транспортних засобів. Суттєва особливість даного збору полягає в тому, що його платниками стали юридичні та фізичні особи, які згідно з рішенням органу місцевого самоврядування організовують та проводять діяльність із забезпечення паркування транспортних засобів на майданчиках для платного паркування та спеціально відведених автостоянках. Така зміна кола платників повинна була сприяти вдосконаленню порядку адміністрування цього збору у порівнянні з попереднім, забезпечувати збільшення надходжень до місцевих бюджетів, а також дозволити органам місцевого самоврядування впорядковувати розміщення місць паркування.<sup>2</sup>

---

<sup>1</sup>BabinI., VakaryukL. The Tax on Immovable Property, Different from the Land Plot: Theory and Practice of Application/ I. Babin, L. Vakaryuk// European Journal of Law and Public Administration. – 2018. – Volume 5, Issue 1, pp. 1-11.

<sup>2</sup>Бабін І.І. Правова природа збору за місця для паркування транспортних засобів/ І. Бабін// Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри: збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції (27-28 квітня 2018 р.) Кропивницький: ПВНЗ КІДМУ, 2018. – С. 12-14; Бабін І.І. Правова природа транспортного податку/ І.І. Бабін// Актуальні правові та гуманітарно-економічні проблеми в період реформування демократичного суспільства: збірник тез VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (24 листопада 2017р.).Кропивницький: ПВНЗ КІДМУ, 2017. – С. 11-14; Babin I., Karvatska S.

Аналіз дозволяє виділити наступні основні тенденції у відносинах між цими державами та суб'єктами малого підприємництва: 1) встановлення преференцій для малого та середнього бізнесу в межах загальної системи оподаткування; 2) широке використання спеціальних податкових режимів у поєднанні з наданням податкових пільг малому бізнесу. На сучасному етапі розвитку вітчизняних податкових правовідносин між державою та суб'єктами малого підприємництва найбільш оптимальним є збереження спеціальних режимів оподаткування та податкових пільг для малого бізнесу, одночасно вдосконалюючи зміст таких режимів з метою запобігання ухиленню від сплати податків та порушення податкового законодавства, а також форм та методів контрольної діяльності фіскальних органів.<sup>1</sup>

Становлення інституту податкового консультанта як реалізація контрольної функції податків. Серед вітчизняних науковців та практиків в податковій сфері єдиної думки щодо доцільності включення в склад податкових правовідносин податкового консультанта поки що не склалось. Позиції варіюються від повного заперечення до необхідності запровадження в Україні інституту податкових консультантів. Серед тих, хто підтримує становлення та розвиток даного інституту домінує думка про роль податкових консультантів як своєрідних посередників між державою та платниками податків, модераторів діалогу між фіскальними органами та платниками податків, метою яких є податкове планування господарської діяльності та мінімізація податкових ризиків юридичних та фізичних осіб, представництво їх інтересів в суді та перед податковими органами. Разом з тим в державах, де інститут податкового представництва вже сформувався та ефективно функціонує, роль та функції податкового консультанта дещо інші. Податковий консультант розглядається як незалежний від податкових органів та платників податків суб'єкт, метою якого є

---

Interpretation of the Convention about human rights protection principles in court practice on tax disputes// Studia Iuridica Toruniensia. – 2018. – Tom XXII. – P. 11-24.

<sup>1</sup>Babin Igor, Vakaryuk Lyudmila. Features of Legal Regulation of the Simplified Taxation System in Ukraine, Romania and Moldova/ I. Babin, L. Vakaryuk// European Journal of Law and Public Administration. – 2019. – Volume 6, Issue 1, pp. 1-11.

контроль за дотриманням податкового законодавства. Наявність такого інституту із зазначеним статусом обумовлено тим, що платник податків і публічний суб'єкт (держава/територіальна громада) є зацікавленими сторонами у податкових правовідносинах, інтереси яких не завжди співпадають, а інколи і прямо суперечать.<sup>1</sup>

Адже допомагаючи платникові податків побудувати ефективну модель господарювання, максимально мінімізуючи ризики його ведення в сфері оподаткування, податковий консультант не виходить за межі діючого законодавства. Сфера діяльності податкових консультантів не обмежується лише наданням консультацій або інформації про те, як застосовувати ту чи іншу норму закону. Це й оформлення первинних документів, підготовка шаблонів договорів та актів, ведення бухгалтерського обліку, складання фінансової звітності, представництво клієнта в суді і навіть напрацювання законопроектів які передаються профільним організаціям, державним органам для подальшої імплементації. В деяких країнах податкові консультанти наділені функцією видачі експертних висновків щодо тих болючих питань застосування податкового законодавства, в яких не можуть неупереджено розібратися ні суди, ні фіскальні органи. В Україні на сьогоднішній день Платники податків з метою захисту своїх інтересів можуть лише залучати до податкового контролю третіх осіб (наприклад, аудиторів чи адвокатів), які мають вкрай обмежені права: бути присутніми під час здійснення податкових перевірок; ознайомлюватися з документами та іншими матеріалами у процесі контрольних заходів; представляти інтереси платника податків перед органами податкового контролю та здійснювати інші дії у встановленому порядку.<sup>2</sup>

---

<sup>1</sup>Бабін І.І. Становлення інституту податкового консультанта як реалізація контрольної функції податків/ І.І. Бабін// Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів II всеукраїнського правничого форуму, 15 травня 2019., м. Чернівці/ Уклад. І.В. Ковбас, А.М. Худик, П.І. Крайній. – Чернівці: Технодрук, 2019. – С. 44-48.

<sup>2</sup>Бабін І.І. Податковий консультант як суб'єкт податкових правовідносин/ І.І. Бабін// Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри: збірник тез IV Міжнародної науково-практичної конференції (31 травня-01 червня 2019р.) Кропивницький: ПВНЗ КІДМУ, 2019. – С. 16-18.

Популярність електронної петиції, як способу взаємодії громадянського суспільства і публічної влади, постійно зростає. Серед інструментів електронної демократії, електронна петиція посідає проміжне місце між отриманням інформації та прийняттям рішень. Електронна петиція може стосуватися будь-якого питання, крім тих, заборона щодо яких встановлюється законодавством. Практика застосування інституту електронних петицій в Україні показала наявність ряду законодавчо невирішених питань. Однак залишається неврегульованим питання щодо порядку реалізації петицій, які будуть розглядатись як індивідуальні звернення. Ще однією проблемою організаційно-правового характеру залишається можливість голосування одних і тих же самих осіб з різних електронних адрес, що спотворює репрезентативність даних збору підписів на підтримку електронної петиції. Серед інших проблем залишається також загроза зловживання та можливого маніпулювання електронними петиціями, у випадку використання даного інструменту безпосередньої демократії особами чи групами осіб в особистих цілях, зокрема пропонуючи відверто популістичні пропозиції. Зокрема, з питань оподаткування, зменшення пенсійного віку, підвищення соціальних стандартів та інших питань, які держава не в змозі вирішити у запропонований у петиції спосіб. Крім того, петиції не повинні стати інструментом боротьби між політичними партіями, їх об'єднаннями, особливо перед виборами.<sup>1</sup>

Серед вітчизняних та зарубіжних науковців єдиної думки щодо розуміння сутності, місця та ролі самооподаткування в системі дохідних джерел територіальних громад немає. Здебільшого самооподаткування розглядається як інститут, що має податкову природу, обов'язковий платіж неподаткового характеру, благодійні внески, ініціативне бюджетування. Проблему породжує ще та обставина, що на сьогодні в Україні практично відсутнє законодавче регулювання цього фінансово правового інституту. Обґрунтовано, що

---

<sup>1</sup>Babin I., Vakariuk L. The Legal Nature of E-Petitions/ I. Babin, L. Vakariuk// Baltic Journal of Law & Politics 12:2 (2019): 19-46 <https://content.sciendo.com/view/journals/bjlp/bjlp-overview.xml> DOI: 10.2478/bjlp-2019-0010 (Scopus)



незважаючи на наявність у самооподаткування та податків ряду спільних рис (публічний характер, індивідуальна безвідплатність, обов'язковий характер сплати), ототожнювати ці платежі не можна. Самооподаткуванню властивий цільовий характер, власна форма легалізації, власний суб'єкт та добровільний характер встановлення. Встановлено, що самооподаткування неможливо віднести і до зборів. Умовою справляння коштів самооподаткування є досягнення публічних цілей, а не надання спеціальної вигоди їх платникам. Сплата коштів в порядку самооподаткування, у випадку схвалення відповідного рішення зборами громадян чи на місцевому референдумі, носить обов'язковий характер. Несплата коштів самооподаткування має тягнути за собою заходи фінансово-правової відповідальності, в той час як наявність певних прав чи благ не залежить від сплати коштів самооподаткування. Несплата збору тягне за собою неможливість користуватися певними спеціальними правами. Самооподаткуванню та зборам властиві і деякі спільні ознаки: власне волевиявлення, здебільшого випадковий, разовий характер та порівняно незначний розмір. Об'єднуючими ознаками самооподаткування та благодійних внесків можуть виступати цільовий та разовий характер. Відмінними ознаками є суб'єктний склад, юридичні підстави та порядок внесення відповідних внесків. Самооподаткування також необхідно відмежовувати від ініціативного бюджетування, яке останнім часом набуває популярності серед органів місцевого самоврядування в якості механізму консолідації фінансових ресурсів.<sup>1</sup>

Введення самооподаткування населення має важливе значення для розвитку територіальних громад. По-перше, територіальні громади отримують додаткову фінансову підтримку для вирішення нагальних проблем, що відносяться до питань місцевого значення. По-друге, введення самооподаткування населення дозволяє мешканцям брати безпосередню участь у місцевому самоврядуванні, тим самим підвищуючи їх громадянську активність. По-третє, зростає рівень відповідальності органів місцевого самоврядування перед мешканцями громади,

---

<sup>1</sup>Бабін І. Правова природа самооподаткування/ І.І. Бабін// Підприємництво, господарство і право. – 2020. - №1. – С. 138-142.

оскільки вони зможуть розраховувати на зазначені кошти, лише у випадку впевненості останніх в ефективності та доцільності їх використання.<sup>1</sup>

Практика Європейського суду з прав людини у процесі адміністративного судочинства, зокрема, під час вирішення публічно-правових спорів, предметом яких є публічні фінанси, відіграє важливе значення. Аналіз національних судових рішень доводить зростаючу кількість справ, в яких здійснюються посилання на рішення Європейського суду з прав людини. Посилання на практику Європейського суду з прав людини містять не лише рішення Верховного суду України, але й апеляційних та місцевих адміністративних судів. Проте, при вирішенні податкових спорів досить часто трапляються випадки неоднозначного застосування одних і тих же рішень Європейського суду з прав людини національними судами України. Для виправлення такої ситуації доцільно забезпечити переклад усіх рішень Європейського суду з прав людини на українську мову, а не лише тих, які стосуються України, та покласти на Верховний суд України обов'язок давати роз'яснення відносно практики застосування рішень Європейського суду з прав людини.<sup>2</sup>

Наведено теоретичні узагальнення, якими вперше вирішується наукове завдання щодо з'ясування поняття, природи та основоположних форм податково-правового патерналізму фіскальної держави (за законодавством України). Запропоновано нову – аргументативно-дискурсивну – концепцію природи та змісту податково- правового патерналізму фіскальної держави, яку втілено у: визначенні ступеня наукової розробки проблеми; обґрунтуванні необхідності застосування аргументативно-дискурсивного підходу до пізнання податково-правового патерналізму фіскальної держави; розкритті його наукового поняття; дослідженні природи податково-правового патерналізму; з'ясуванні його основоположних форм.

---

<sup>1</sup>Бабін І.І. Самооподаткування населення як інститут фінансового права/ І.І. Бабін// Часопис Київського університету права. – 2020. - №1. – С. 140-143. DOI: 10.36695/2219-5521.1.2020.27

<sup>2</sup>Babin Igor. Features of the application of the decisions of the European Court of Human Rights by Ukrainian courts in tax cases/ Igor Babin// DANUBE: Law, Economics and Social Issues Review, 2020, 11 (1), 75-89. DOI: 10.2478/danb-2020-0005 (Scopus)

1. Найбільш придатним науково-методологічним засобом для пізнання податково-правового патерналізму є аргументативно-дискурсивний підхід. У необхідності його застосування передусім переконує предмет дослідження, який являє собою аргументативно-дискурсивні практику, ідеологію і культуру фіскальної держави. Перевагами цього підходу є те, що він: дозволяє розглядати податково-правовий патерналізм як процесуальний феномен; вимагає дотримання в ході дискурсу правил аргументації кожною зі сторін дискурсу; спирається на раціональне оцінювання аргументів, що позбавляє процес аргументації емоційної складової; дозволяє зосередити увагу не на кінцевій меті аргументації, що властиво іншим підходам до аргументації, а на власне комунікації в умовах неспівпадіння поглядів, цілей, позицій; орієнтує учасників дискурсу на неупередженість під час з'ясування феномену податково-правового патерналізму; дозволяє усвідомити та обґрунтувати дуальну природу податкового права. Аргументативно-дискурсивний підхід дає змогу з'ясувати істинний смисл податково-правового патерналізму як особливої форми відносин держави і платників податків, спростувати етатистське сприйняття його як блага, акту піклування держави про своїх громадян та довести, що він є засобом маніпуляції фіскальною державою платниками податків з метою реалізації державного інтересу в оподаткуванні.

2. Патерналізм – система, принципи і практика державного управління, збудованого згідно парадигми тотального владарювання держави та пасивного підпорядкування її волі її підданих, вражених утриманством. Патерналізм фіскальної держави як всезагальне явище та її податково-правовий патерналізм співвідносяться між собою як родове та видове явища та відповідні категорії.

3. Поняття «податково-правовий патерналізм» слід визнати окремою категорією науки фінансового права. Для цього уже склалася критична маса знань про даний феномен у науці фінансового права, повністю визрів як науковий, так і загальносуспільний запит на появу даної наукової категорії. Якщо більшість інших категорій науки фінансового права етимологічно

укорінені у позитивному фінансовому праві фіскальної держави, то категорія «податково- правовий патерналізм» такого укорінення не має. Але це не повинно розглядатися у якості перепони для її легітимації. Більшість категорій науки фінансового права легітимовані за допомогою позитивістського підходу до правопізнання. Наукову легітимацію категорії «податково-правовий патерналізм» уможливило застосування як базового аргументативно-дискурсивного методуправопізнання.

4. Природа податково-правового патерналізму найадекватніше та найповніше проявляється у його базових властивостях, до яких належать: патерналістські податково-правові практики; податково-правова ідеологія і податково-правова культура. Кожен з цих феноменів відзначається аргументативно-дискурсивним характером. Вони не вичерпують його змісту, перебувають між собою у складних вертикальних і горизонтальних взаємозв'язках, проте функціонально відносноавтономні.

5. Патерналістська податково-правова практика – це аргументативно-дискурсивне буттєве укорінення податкового права фіскальної держави у спосіб визначення, закріплення та реалізації правових статусів і ролей фіскальної держави та її контрагентів у податкових правовідносинах. Воно відбувається за допомогою законів держави, підзаконних актів і актів правозастосування з використанням найрізноманітніших організаційних, методологічних та методичних засобів. Цій практиці характерні осмислена державна стратегія і спонтанна державна тактика, використання різних інструментів.

6. Патерналістська податково-правова ідеологія – це глибоко продумана фіскальною державою система податково-правових цінностей у формі максим, констант, ідеологем, інших атрибутивних цій державі установок, закріплених нею ж як нормативно, так і буттєво у формі державно визнаних практик, що ідейно та морально забезпечують втілення у життя етатистської доктрини оподаткування. Ці податково-правові цінності поділяються на незмінні, яким належить визначальна роль у патерналістській правовій ідеології та перемінні величини, які стають надзвичайно затребуваними у певний період

часу.

7. Патерналістська податково-правова культура з позицій аргументативно- дискурсивного підходу характеризує суб'єктів податкового права та відзначається конкретно-історичним характером. Вона має дві взаємозв'язані сторони – зовнішню (видиму) та внутрішню (невидиму). Зовнішня сторона патерналістської податково-правової культури суб'єктів податкового права постає перед нами у формі їх практичної поведінки, а внутрішня сторона є податково-правовими ментальністю та переконаннями суб'єктів податкового права, що спрямовують їх на правомірну чи неправомірну поведінку. Дана культура складається із двох взаємопов'язаних між собою пластів правової матерії – пласту статусних правовідносин суб'єктів податкового права, їх взаємних прав та обов'язків і пласту рольових правовідносин, суб'єктивні права і обов'язки у яких суб'єкти податкового права фіскальної держави одержують від неї ж через індивідуальний вступ у ту чи іншу соціальну роль або статус. Рольова частина правової культури суб'єктів податкового права поділяється ще навпіл – на їх суб'єктивні права та суб'єктивні обов'язки.

1. Основоположними формами податково-правового патерналізму фіскальної держави є позитивно закріплені принципи її податкового законодавства. Вони є нормативними, аксіологічними та ідеологічними засадами як позитивного податкового права фіскальної держави в цілому, так і податково-правового патерналізму в тім числі. Для них властиві багатомірність змісту, відкритість юридичної конструкції, найвища міра нормативної абстрактності. Базовими принципами податково-правового патерналізму Української держави є наступні нормативно закріплені основні засади її податкового законодавства: стабільність податкового законодавства; рівність оподаткування платників податків; невідворотність відповідальності за порушення податкового законодавства; соціальна справедливість оподаткування; єдиний підхід до встановлення податків і зборів. Ці принципи тісно взаємопов'язані між собою, утворюють єдину систему правових начал етатистської доктрини оподаткування. Разом з тим у конкретній податково-правовій ситуації вони

можуть вступати у діалектичну суперечність між собою, вводячи платника податків в оману щодо їх справжнього призначення.<sup>1</sup>

Узагальнено погляди на філософсько-правову категорію «неправо». Проаналізовано властивості феномена інфляції, та запропоновано розглядати її як форму неправа субстанціональної держави. Обґрунтовано висновки, що інфляція державних грошей відповідає виведенням Г. Гегелем властивостям неправа, а отже, повинна вважатися однією з його форм. Інфляція є наслідком протиставлення права в собі та особливої волі держави, оскільки держава використовує інфляцію для покриття фіскальних потреб, що зростають, ігноруючи при цьому потреби та запити індивідів. З іншого боку, завдяки юридичному позитивізму й символічному насильству інфляція позиціонується державою як вираження все- загальної волі. Відновленню права шляхом заперечення свого заперечення (неправа) заважають, серед інших, такі правові конструкції: монетна регалія держави, концепція законного платіжного засобу, а також заборона або ж фактичне невизнання інших, крім державних, грошей. Окрім того, інфляція, спричиняючи значні збурення в правосвідомості людей і їхніх груп, стимулює й інші форми неправа.<sup>2</sup>

Довірча природа грошей актуалізує проблему їх знецінення, що є проявом «кризи довіри», а науковою мовою – інфляцією. Саме тому інфляція притаманна як приватним грошам, так і державним. На сьогодні інфляція державних грошей відбувається за участі самої держави у якості збирача інфляційного податку. Крім нього квазіфіскальна природа інфляції проявляється через сеньйораж та інфляційні очікування.<sup>3</sup>

Інфляція – спосіб фінансування публічних потреб. Необхідність пошуку більш ефективних способів фінансування публічних потреб викликана двома

---

<sup>1</sup>Тараненко К.Ю. Податково-правовий патерналізм фіскальної держави (за законодавством України) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Катерина Юріївна Тараненко, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Київ : [б.в.], 2018. – 18 с.

<sup>2</sup>Бартусяк П.І. Інфляція як форма неправа / П.І. Бартусяк // Науковий вісник Херсонського державного університету. Збірник наукових праць. Серія «Юридичні науки» – 2016. – Вип. №4., Т.1. – С. 107–110.

<sup>3</sup>Бартусяк П.І. Квазіфіскальна природа інфляції / П.І. Бартусяк // Карпатський правничий часопис, 2016. – №12. – С. 13-20.

об'єктивними причинами: 1. Неподільністю публічних потреб, що не допускає фінансування окремих частин публічного блага окремими індивідами. 2. Дією закону зростання потреб із усіма його наслідками: перманентним збільшенням у кількісному та якісному відношенні людських потреб; удосконаленням форм і методів задоволення потреб; часовим розривом між рівнем потреб (бажаннями) та можливістю їх задоволення. Позитивізм у економічній та правовій думці лише посилює аргументацію на користь того, що гроші є елементом державності, засобом забезпечення економічного суверенітету держави. У практичному плані фінансування публічних потреб за допомогою інфляції навіть не маскується законодавцем. Так, Закон України «Про індексацію грошових доходів населення» містить положення, котрі не лише не нівелюють ефекту інфляції, а навпаки – в певній мірі стимулюють її.<sup>1</sup>

Антропосоціокультурний підхід до дослідження правової природи інфляції. Констатовано, що як феномен грошей, так і феномен інфляції виникли спонтанно. Штучна спроба приборкати інфляцію через заснування центральних банків, через втручання держави до грошової системи суспільства виглядає радше як насаджування «порядку» на явища, природа котрих такого «порядку» не потребує. У пізнавальному середовищі такі зміни сприяли закостенінню правового позитивізму, як основного способу пізнання права держави (в тому числі фінансового права). Разом із тим, природа, а як наслідок, і способи протидії інфляції недоступні правовому позитивізму, оскільки його догматичність, еклектичність та прескриптивність не відповідають ні критеріям науковості, ні дійсності публічних фінансів. Адекватним правовій природі інфляції методологічним ключем, на нашу думку, повноправно повинен стати антропосоціокультурний підхід, котрий вбачає у правових феноменах продовження феномену людини.<sup>2</sup>

---

<sup>1</sup>Бартусяк П.І. Інфляція – спосіб фінансування публічних потреб / П.І. Бартусяк // Антропосоціокультурна природа права : Матеріали наукової конференції (Чернівці, 25-27 травня 2016 р.). – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. – С. 252-259.

<sup>2</sup>Бартусяк П.І. Антропосоціокультурний підхід до дослідження правової природи інфляції / П.І. Бартусяк // Розвиток державності та права в Україні: реалії та перспективи: матеріали міжнародної

Інфляція належить до антропосоціокультурних феноменів, а тому має поряд з іншими базовими якостями і правову природу. Остання зумовлена: буттєвим устроєм людського світу; трансцендентальним характером обміну між людьми та їхніми спільнотами благами; нерозв'язним у парадигмальних межах людської цивілізації протиріччями між людськими потребами у благах, що зростають у геометричній прогресії, та людськими можливостями їх задоволення, що зростають в арифметичній прогресії.<sup>1</sup>

Показано, що правова природа грошей вимагає розуміння щонайменше трьох фактів: 1) спонтанного характеру появи грошей; 2) функціонування грошей у якості соціального конструкту; 3) укоріненості грошей не у матеріальному товарі, угоді людей, державі чи бартерному обміні, а у природі людини, ще точніше – у її співбутті з Іншим. Звідси, говорячи про правову природу грошей, ми насамперед маємо виходити із їх буттєво універсального зобов'язального характеру, який в умовах трансцендентального реципрокного обміну між партнерами передбачає симетричність його структури (тобто, чергування ролей донора і реципієнта), а також еквівалентність відданого та одержаного. Звідси зовнішня форма грошей є «опредметненням» взаємних вимог та взаємного задоволення цих вимог, іншими словами, буттєвих потреб індивідів через трансцендентальний обмін благами, який варто розуміти насамперед у його неекономічному сенсі. Таким чином, ні золото, ні паперові гроші, ні «віртуальні» гроші, ні будь-які інші гроші іманентно не мають власної природничої природи, котра б їх конституювала, надавала б їм якоїсь субстанційної вартості. Такими вони стають як соціальні конструкти через здатність одних їх дати, а інших – прийняти.<sup>2</sup>

Виокремлено два типи правових інструментів оптимізації інфляції: інструменти, що впроваджуються публічною владою та інструменти, що

---

науково-практичної конференції (м. Львів, 16-17 вересня 2016 р.) – Львів: Західноукраїнська організація “Центр Правничих ініціатив”, 2016. – С. 48-52.

<sup>1</sup>Пацурківський П.С., Бартусяк П.І. Правові властивості інфляції / П.С. Пацурківський, П.І. Бартусяк // Право України. – 2017. – №12. – С. 184-194.

<sup>2</sup>Бартусяк П.І. Правова природа грошей / П.І. Бартусяк // Юридична України. – 2017. – №5-6. – С. 4-12.



застосовуються приватними суб'єктами – фізичними та юридичними особами. У межах першого типу виділено: проведення грошових реформ, індексацію грошових доходів населення, створення стабілізаційних фондів бюджету, обмеження видатків бюджету. До правових інструментів оптимізації інфляції, що застосовуються приватними суб'єктами віднесено: впровадження та використання додаткових, альтернативних (недержавних) грошей, використання більш стійкої до інфляції іноземної валюти, відновлення безпосередніх бартерних відносин, застосування сторонами договорів інфляційного застереження (інфляційної клаузули).<sup>1</sup>

Особливої гостроти проблема легітимності інфляційного податку набуває тоді, коли мова йде про компенсацію фіскального ефекту, властивого інфляції, смислом. Адже об'єктивно неможливо виправдати фактично два взаємно суперечливі концепти – непорушність права приватної власності та інфляцію, тобто неконтрольоване втручання у цю приватну власність з боку держави. Криза легітимності інфляційного податку поглиблюється ще й тому, що державі не під силу змістовно підмінити легітимність цього феномену легальністю, оскільки через існуючу асиметрію у відтворенні соціокультурного життя кожна експансія діяльності держави має своїм побічним ефектом надпропорційне збільшення потреби в легітимації.<sup>2</sup>

Перерозподільний (податковий) характер інфляції свідчить про необхідність її розуміння як складової предмету науки фінансового права (публічних фінансів). Звідси дослідження її правової природи повинно відбуватися із врахування методологічних засад фінансово-правової науки. Динамічність самих публічних фінансів сигналізує про відкритість до новацій у фінансовому праві. Ще варто враховувати найтісніший зв'язок феномену інфляції із такими

---

<sup>1</sup>Бартусяк П.І. Правові інструменти оптимізації інфляції / П.І. Бартусяк // Правові засоби забезпечення та захисту прав людини: вітчизняний та зарубіжний досвід: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 17-18 листопада 2017 року). – Харків.: ГО “Асоціація аспірантів-юристів”, 2017. – Ч.1. – С. 75-78.

<sup>2</sup>Бартусяк П.І. Проблема легітимності інфляційного податку / П.І. Бартусяк // Актуальні питання розвитку правової держави в умовах сучасного становлення громадянського суспільства в Україні: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 16-17 червня, 2017 р.) – Харків: ГО “Асоціація аспірантів-юристів”, 2017. – С. 20-23.

інститутами фінансового права як емісійне право, банківське право, податкове право, бюджетне право. На наш погляд, розуміння їхньої природи буде неповним без розкриття правової природи інфляції.<sup>1</sup>

У юридичних конструкціях місцевих податків наявні елементи, котрі найбільше піддаються впливу інфляції. У результаті перманентного знецінення грошей нееластичність ставок податків та/або статичність баз оподаткування призводять до порушення ряду принципів оподаткування. Серед них окремо виділимо принципи рівності платників перед законом, фіскальної достатності, соціальної справедливості, економічності оподаткування, нейтральності оподаткування, рівномірності сплати податків.<sup>2</sup>

Показано, що інфляція впливає на емісійні, банківські, валютні, бюджетні, податкові правовідносини. Маркування таких меж феномена інфляції є плацдармом для наступного пізнання й розкриття його фундаментальних якостей. Ці межі демонструють фінансово-правовий зміст інфляції, показують багатогранність явища інфляції, а якщо точніше – поліваріантність впливу інфляції на суспільні відносини у сфері публічних фінансів. Прийняття таких меж феномену інфляції означає також необхідність включення цього явища в орбіту фінансово-правових досліджень.<sup>3</sup>

Встановлено, що трансцендентальний обмін потребами й благами у механізмі інфляції блага передбачає наявність мінімальних умов нормального людського буття. Сам факт участі людини у спільному світі передбачає тяжіння до виконання людських смислових комунікативних проєктів, серед яких, зокрема, і необхідність трансцендентальних обмінів. Асиметрія між потребами та можливостями їхнього задоволення у механізмі інфляції блага вказує на невикорінюваний часовий і змістовно-логічний розрив між потребами та

---

<sup>1</sup>Бартусяк П.І. Інфляція та межі фінансового права / П.І. Бартусяк // Актуальні питання теорії та практики застосування сучасного вітчизняного та міжнародного права: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 9-10 червня 2017 р.) – К.: Центр наукових правових досліджень, 2017. – С. 65-67.

<sup>2</sup>Bartusiak P. Legal Issues of Preventing Inflation in Local Taxation. European Journal of Law and Public Administration. – 2018. – Volume 5, Issue 2. – pp. 57-69.

<sup>3</sup> Бартусяк П.І. Межі феномену інфляції у фінансових правовідносинах / П.І. Бартусяк // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – 2018. – №. 4. – С. 108-111.

можливостями їхнього задоволення через блага, що в науці іменується «законом зростання потреб».

Обґрунтовано, що від накладення суспільного процесу трансцендентального обміну потребами й благами та асиметрії між потребами та можливостями їхнього задоволення у праві закономірно виникає інфляція блага, тобто атрибутивне суспільному розвитку знецінення блага унаслідок неминучого в межах людської цивілізації зростання потреб з більшою інтенсивністю, ніж зростання, відповідних їм благ, а також через необхідність задоволення ряду людських потреб унаслідок їхнього трансцендентального, смисло- та життєконструктивного характеру.<sup>1</sup>

Досліджено правову природу та властивості феномену криптовалюти через аналіз та порівняння зафіксованих у судових актах результатів «суддівського знаходження» права. Виявлено, що судове право різних юрисдикцій йде шляхом пізнання природи біткойна (й інших криптовалют) як явища, що володіє базовими правовими властивостями грошей. Встановлено, що суддями у переважній більшості для характеристики криптовалюти використовуються такі визначення, як: децентралізована валюта; актив, що виконує функції засобу обміну та/або міри вартості; анонімна цифрова валюта; віртуальна валюта; актив, що виконує функції засобу платежу; цифрова продукція; анонімізована система розрахунків; нетрадиційні гроші тощо.

Обґрунтовано фундаментальне значення «суддівського знаходження» правової природи та властивостей криптовалют, котре полягає у тому, що у ньому синтезується воедино плюралістична природа обох надважливих феноменів суспільного життя – права та грошей: криптовалюти, як феномени, що володіють якостями грошей, виступають об'єктами (предметами) фактичних життєвих відносин, у яких ставиться питання про право. Тим самим у статті ще раз підтверджено повну достовірність та обґрунтованість одного із найголовніших теоретико-методологічних висновків Є. Ерліха, зроблених ним

---

<sup>1</sup>Бартусяк П.І. Механізм інфляції блага: теоретико-правова площина / П.І. Бартусяк // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція». – 2018. – № 31. – С. 84-87.

понад століття тому – висновку про поліонтологічну природу права, яке за жодних обставин не вичерпується позитивним правом, а тому не може бути зведене лише до позитивних правових норм.<sup>1</sup>

Обґрунтовано неминучість в рамках людської цивілізації інфляції блага, яка в основному проявляється в знеціненні грошових коштів.<sup>2</sup>

Виявлено, що порівняно із захищеністю від інфляції податкових надходжень до державного бюджету у місцевих рад є в цьому плані ряд суттєвих переваг вже на етапі визначення та встановлення місцевих податків та зборів. По-перше, місцеві ради вільні самостійно визначати чи встановлювати ряд податків та зборів: податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір. По-друге, вони вільні самостійно визначати, які ставки в межах граничних розмірів ставок, визначених Податковим кодексом України, обирати для відповідних податків чи зборів. По-третє, усі питання про встановлення місцевих податків чи зміну структури місцевих податків чи зборів оформляються рішенням місцевих рад, а не шляхом внесення змін до Податкового кодексу України. Усе це вбачає уже на етапі встановлення місцевих податків та зборів їхню більшу еластичність відносно інфляційних процесів, кращий захист від інфляції надходжень до місцевих бюджетів, а відповідно й більш ґрунтовний правовий захист публічних інтересів платників місцевих податків.<sup>3</sup>

Ще багато питань, пов'язаних із правовим поняттям інфляції, потребують свого вирішення, адже концептуалізація правового поняття інфляції поки знаходиться на початковому етапі свого становлення. Однак, зрозумілим є те, що одну із ключових ролей у цьому процесі відіграватиме судове право, котре

---

<sup>1</sup>Bartusiak P. «Judicial Finding» of the Legal Nature of Cryptocurrency. Ehrlich's Journal, [S.l.], v. 2, p. 24-36, July 2018.

<sup>2</sup>Бартусяк П.І. Правове поняття інфляції / П.І. Бартусяк // *Leges et Vita*. – 2018. – №4 (316). – С. 28-32.

<sup>3</sup>Бартусяк П.І. Правові проблеми запобігання інфляції в місцевому оподаткуванні / П.І. Бартусяк // *Матеріалі круглого столу*

«Правова модель місцевих податків і зборів в Україні: криза призму ціннісних викликів Революції Гідності» (Чернівці, 30 березня 2018 року). уклад. Р.О. Гаврилюк, Л.В. Вакарюк. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2018. – С. 118-124.

повсякчас у світі насичувало право новими категоріями, заповнювало прогалини у законодавчому регулюванні, перетворювало принцип правової визначеності із ідеї в реальність.<sup>1</sup>

Досліджено проблему відшкодування Європейським судом з прав людини інфляційних втрат як справедливої сатисфакції, що передбачається у статті 41 Конвенції про захист прав та основоположних свобод 1950 року. Задля цього проаналізовано ряд справ, пов'язаних із відшкодуванням збитків від інфляції громадянам з боку держав. Встановлено, що Європейський суд з прав людини, враховуючи конкретні обставини справи, на основі аналізу положень Конвенції про захист прав та основоположних свобод 1950 року та особливо статті 1 Протоколу 1952 року до неї включав або ж не включав відповідні суми відшкодування інфляційних втрат як частину справедливої сатисфакції. Але все ж практика розгляду ним справ, де фігурували інфляційні відшкодування, демонструє незаперечний факт визнання обтяжливого характеру інфляції стосовно приватної власності та майнових прав людини.<sup>2</sup>

Здійснено узагальнення, відповідно до якого, по-перше, ЄСПЛ визнає обтяжливий характер інфляції стосовно приватної власності та майнових прав людини. По-друге, здебільшого для Суду вирішальне значення при призначенні компенсації інфляційних витрат має реальність права власності приватних осіб на майно у розумінні статті 1 Протоколу № 1, а не характер і ступінь впливу інфляції на права та інтереси таких осіб. Здійснено припущення, що неоднаковий підхід ЄСПЛ до відшкодування інфляційних втрат обумовлений невирішеними досі фундаментальними теоретичними питаннями у фінансово-правовій науці

---

<sup>1</sup>Бартусяк П.І. Концептуалізація правового поняття інфляції у національному судовому праві / П.І. Бартусяк // Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 18-19 жовтня 2018 р.); [редкол.: О. В. Щербанюк (голова), А. С. Цибуляк-Кустевич (відпов. секр.) та ін.]. – Чернівці, 2018. – С. 52-54.

<sup>2</sup>Бартусяк П.І. Публічно правовий захист ЄСПЛ майнових прав людини від впливу інфляції / П.І. Бартусяк // Права людини та публічне врядування: збірник матеріалів всеукраїнського форуму (м. Чернівці, 15 березня 2018 року) / уклад. І.В. Ковбас, А.М. Худик, В.А. Вдовічен, С.В. Боднар, П.І. Крайній. – Чернівці, 2018. – С. 191-193.

про правове поняття інфляції, її правову природу та властивості, про критерії та межі відповідальності держави за знецінення грошей тощо.<sup>1</sup>

Досліджено постанову Великої Палати Верховного Суду від 04 липня 2018 року у справі № 761/12665/14-ц, якою було кардинально зміцнено правовий захист кредиторів у іноземній валюті від впливу інфляції. Судді Великої Палати Верховного Суду прийшли, зокрема, до таких висновків: правовий режим іноземної валюти на території України, хоча і пов'язується з певними обмеженнями в її використанні як платіжного засобу, проте не виключає здійснення платежів в іноземній валюті (пункт 47 постанови); у разі зазначення у судовому рішенні про стягнення суми коштів в іноземній валюті з визначенням еквіваленту такої суми у гривні стягувачеві має бути перерахована вказана у резолютивній частині судового рішення сума в іноземній валюті, а не її еквівалент у гривні (пункт 55 постанови); перерахування стягувачеві суми у національній валюті України чи іншій валюті, аніж валюта, зазначена у резолютивній частині судового рішення, не вважається належним виконанням судового рішення (пункт 56 постанови).<sup>2</sup>

Здійснено розмежування категорій «арешт майна» та «арешт коштів на рахунках платника податків» на основі рішень Верховного Суду. Обидва види арешту відрізняються за процедурою застосування: або за рішенням керівника податкового органу (щодо майна, відмінного від коштів), або за рішенням суду (арешт коштів). У зв'язку з цим, існує різна правова природа виникнення та регулювання таких предметів, які не можна вважати тотожними в межах спірних правовідносин. Автор дійшов висновку, що накладення арешту коштів на рахунках платника податків передбачає відмову платника податків від проведення або від допуску посадових осіб контролюючого органу до

---

<sup>1</sup>Бартусяк П.І. Практика ЄСПЛ у сфері захисту приватних осіб від інфляційного податку / П.І. Бартусяк // Анти-BEPS та захист прав платників податків: Матеріали III Міжнародної конференції (1 березня 2019 р., м. Київ) – Київ : Юрінком Інтер, 2019.

<sup>2</sup>Бартусяк П.І. Судове тлумачення інфляційних втрат при простроченні зобов'язань в іноземній валюті / П.І. Бартусяк // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції “Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні” (24-25 жовтня 2019 року); [редкол.: О. В. Щербанюк (голова), А. С. Цибуляк-Кустевич (відпов. секр.) та ін.]. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2019. – С. 105-108.

проведення перевірки, рішення контролюючого органу про застосування адміністративного арешту майна платника податків, а також звернення контролюючого органу до суду з вимогою про застосування арешту коштів.<sup>1</sup>

Здійснено розмежування компетенції та засади взаємодії органів державної казначейської служби України та органів доходів і зборів в сфері виконання бюджетів за доходами. Бюджетний процес є багатогранною діяльністю повноважних органів державної влади, кожен з яких має свою наперед визначену функцію в ньому, яка визначена в законодавстві України та впливає з повноважень відповідних органів. З огляду на це важливим питанням є розмежування компетенції між органами, які беруть участь в процесі мобілізації, розподілу та перерозподілу бюджетних потоків.<sup>2</sup>

Діяльність з виконання бюджетів за доходами можна поділити на два основних напрями: справляння обов'язкових платежів до бюджету, обслуговування зарахування бюджетних коштів, їх розподілу між дохідними рахунками бюджетів усіх рівнів. Відповідно, у цих напрямках реалізується державний контроль за цією діяльністю. Обидві ці сфери взаємопов'язані, отже, доцільно розглядати систему державного контролю у відповідній сфері як взаємопов'язаний правовий механізм, що охоплює основні напрями відповідної діяльності. Відповідно, в механізмі виконання бюджетів за доходами та контролю за цією діяльністю дані органи є незамінним елементом досліджуваної системи, без якого ефективна діяльність останньої є неможливою. Реалізація податкової та митної політики як завдання органів доходів і зборів є невід'ємним елементом виконання бюджетів за доходами.<sup>3</sup>

---

<sup>1</sup>Оксентій Л. Процедурний аспект застосування арешту коштів на рахунках платника податків [Електронний ресурс] / Ліліана Оксентій // Юридична газета. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/procedurniy-aspekt-zastosuvannya-areshtu-koshtiv-na-rahunkah-platnika-podatktiv.html>.

<sup>2</sup>Вдовічен, В. А. (2016). Розмежування компетенції та засади взаємодії органів державної казначейської служби України та органів доходів і зборів в сфері виконання бюджетів за доходами. Актуальні проблеми права: теорія і практика, (31), 60-71.

<sup>3</sup>Вдовічен, В. А. (2016). Органи доходів і зборів в системі державного контролю за виконанням бюджетів за доходами. Вісник Чернівецького факультету Національного університету Одеська юридична академія, (3), 27-37.

Для визначення особливостей фінансово-правової відповідальності за порушення законодавства в сфері виконання бюджетів за доходами важливе значення мають функції. Функції фінансово-правової відповідальності за порушення законодавства в сфері виконання бюджетів за доходами варто розподілити на дві групи: перша група, загальна, включає штрафну (каральну), правовідновлювальну (компенсаційну), попереджувальну (превентивну) та виховну (стимулювальну) функції, інша група, спеціальну, становлять сигналізаційна, регулятивна та контрольна функції.<sup>1</sup>

Обґрунтовано, що ознаками виконання бюджету за доходами є: 1) зарахування доходів державного бюджету безпосередньо на єдиний казначейський рахунок та попередження можливості їх акумулювання на рахунках органів, що контролюють справляння надходжень бюджету; 2) встановлення Кабінетом Міністрів України порядку зарахування до державного бюджету коштів, що отримуються установами України, які функціонують за кордоном; 3) визнання доходів зарахованими до державного бюджету з дня їх зарахування на єдиний казначейський рахунок; 4) заборона проведення розрахунків з бюджетом у негрошовій формі, окрім операцій, пов'язаних з державним боргом, та випадків, передбачених Законом «Про Державний бюджет України»; 5) визначення Кабінетом Міністрів України переліку доходів бюджету згідно з бюджетною класифікацією та загальними вимогами щодо їх обліку.

До суб'єктів правовідносин виконання бюджетів за доходами відносяться наступні: Верховна Рада України; Міністерство фінансів України; Державна казначейська служба України і її територіальні управління; органи, що контролюють справляння надходжень бюджету; Рада міністрів Автономної Республіки Крим; місцеві державні адміністрації; місцеві фінансові органи; місцеві ради; виконавчі органи місцевих рад; сільські (селищні) голови (якщо відповідні виконавчі органи не створені згідно із законом); фінансові органи

---

<sup>1</sup>Вдовічен, В. А. (2016). Принципи та функції фінансово-правової відповідальності за порушення законодавства в сфері виконання бюджетів за доходами. *Публічне право*, (1), 141-146.



місцевого самоврядування; Національний банк України та інші. Суб'єкти адміністрування мобілізації доходів до бюджетів – це спеціально уповноважені органи державної влади та органи місцевого самоврядування, які є головними учасниками процесів: 1) прогнозування та планування надходжень доходів бюджетів; 2) сплати платежів, що надходять до бюджетів як доходи; 3) виконання бюджетів за доходами, кінцевою метою яких є забезпечення своєчасності і повноти надходжень до бюджету; 4) контролю за виконанням бюджетів та доходів. Під суб'єктами розподілення доходів між ланками бюджетної системи слід розуміти органи державної влади та місцевого самоврядування, які є учасниками правовідносин стосовно розподілу доходів між різними бюджетами бюджетної системи України, діяльність яких спрямована на створення умов для збалансування бюджетів всіх рівнів з урахуванням поставлених перед органами держави та місцевого самоврядування, уповноважених в сфері виконання бюджетів, соціально-економічних завдань та рівня дохідного (передусім податкового) потенціалу певного регіону.

Суб'єктами державного контролю (нагляду) у сфері виконання бюджетів за доходами є уповноважені державою індивідуальні або колективні суб'єкти бюджетного права, діяльність яких спрямована на здійснення безперервних дій із спостереження (моніторингу) за додержанням бюджетного законодавства та перевірки додержання законності у відносинах з виконання бюджетів за доходами підконтрольними суб'єктами із застосуванням наданих їм законом (підзаконними нормативними актами) повноважень для попередження, виявлення і припинення порушень, а також притягнення порушників до відповідальності у сфері виконання показників доходів як різновиду надходжень до бюджетів різного рівня.

Особливостями фінансово-правової відповідальності за порушення законодавства у сфері виконання бюджетів за доходами є наступні: 1) фінансово-правова відповідальність за порушення законодавства у сфері виконання бюджетів за доходами настає у разі вчинення порушень бюджетного

законодавства, перелік яких закріплюється Бюджетним кодексом України, проте не є вичерпним; 2) об'єктивна сторона даних правопорушень полягає у діях чи бездіяльності, внаслідок яких отримання чи розподілення доходів бюджету суперечить нормам бюджетного законодавства, або діях чи бездіяльності, через які відповідні кошти не були зараховані на встановлені рахунки; 3) суб'єктами правопорушень у даній сфері є особи, які мають бюджетні повноваження та виступають учасниками бюджетного процесу на етапі формування його дохідної частини; 4) суб'єктивна сторона має вияв в умислі чи необережності, що спричинили порушення законодавства у сфері виконання бюджетів за доходами; 5) за порушення законодавства в сфері виконання бюджетів за доходами бюджетним законодавством передбачено два види заходів впливу: а) попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства з вимогою щодо усунення порушення бюджетного законодавства (застосовується в усіх без винятку випадках); б) зупинення операцій з бюджетними коштами. Цей захід впливу застосовується у разі зарахування доходів бюджету на будь-які рахунки, крім єдиного казначейського рахунка, чи здійснення даного процесу з порушенням визначених законом розмірів.<sup>1</sup>

Особливості фінансово-правової відповідальності за порушення законодавства у сфері виконання доходів бюджету розкриваються у двох аспектах: теоретичному та нормативному. Мета відповідальності за порушення законодавства у сфері виконання доходів бюджету повинна розглядатися в широкому та вузькому сенсі. У широкому розумінні відповідальність за порушення законодавства у сфері виконання доходів бюджету є формою юридичної відповідальності, і тому вона спрямована на захист правопорядку, запобігання правопорушенням та покарання винних. У вузькому розумінні її мета – це захист інтересів держави у процесі мобілізації податків, зборів та інших доходів бюджету. Загальними принципами фінансово-правової відповідальності за порушення законодавства у сфері виконання бюджету за доходами включає:

---

<sup>1</sup>Виконання бюджетів за доходами: теоретико-правовий аспект : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Вдовічен Віталій Анатолійович ; Межрегіон. акад. упр. персоналом. - Київ, 2017. - 40 с.

принцип законності; принцип розумності; принцип справедливості; принцип неминучості покарання; принцип презумпції невинуватості; принцип права на правову допомогу особі, обвинуваченій у правопорушенні.

У свою чергу, функції фінансової юридичної відповідальності за порушення законодавства у сфері виконання доходів бюджету слід розділити на дві групи: перша група – включає штрафну (каральну), відновну (компенсаційну), запобіжну (профілактичну) та виховну (стимулюючу) функції; друга група – спеціальна, включає функції визначення (сигналізації), регуляції та управління.<sup>1</sup>

Аргументовано, що франчайзинг став одним із найефективніших інструментів економічної діяльності та отримання прибутку в країні, а договір франчайзингу – це форма, в якій відображені всі аспекти цієї діяльності: права та обов'язки сторін, ціна франшизи, тривалість франчайзингових відносин, домовленості між франчайзером та франчайзі, заборона конкурентних дій тощо. Позитивний досвід Румунії щодо регулювання питань, пов'язаних із укладенням договору франчайзингу, може бути використаний для внесення відповідних змін до законодавства України. Так, у Румунії прийнято спеціальний регуляторний акт (Указ 52/1997), який регламентує порядок укладення цього договору, визначає права та обов'язки сторін та встановлює істотні умови договору та принципи його виконання. Питання, які не врегульовані Указом, підпадають під дію Цивільного та Господарського кодексів країни, а також європейського законодавства, що встановлює вимоги щодо заборони конкуренції.<sup>2</sup>

Доведено, що враховуючи особливості адекватності як основоположного критерію щодо прийняття компромісного рішення, можна резюмувати особливості компромісу як адекватної моделі співіснування публічних і приватних податкових інтересів: по-перше, компромісне рішення втілюється через оподаткування суб'єктів, що ведуть міжнародну економічну діяльність (з метою уникнення подвійного оподаткування і, відповідно, задоволення та

---

<sup>1</sup>Vdovichen V., Vdovichena L. Conceptual legal framework of financial legal responsibility for violating the legislation in the field of budget revenue execution. *Visegrad journal on human rights* № 3/2. 2018. P. 41-47.

<sup>2</sup>Vdovichen, V., & Voroniatnikov, O. (2019). Franchise Agreement In Romania As A Form To Provide Economic Efficiency Of Business Activity. *Baltic Journal of Economic Studies*, 5(1), 27-32.(web of science)

інтересів держави й інтересів платників податків); по-друге, використання критеріїв адекватності під час укладення компромісної угоди здійснюється для згладження розходжень у нормах національних податкових систем із метою оптимізації оподаткування; по-третє, в правовому регулюванні компроміс діє як необхідний інструмент вирішення конфлікту, що виникає внаслідок пред'явлення різними податковими сторонами ідентичних податкових вимог; по-четверте, як, правовий інструмент вирішення проблем оподаткування, компромісний варіант регулювання втілюється як національними законодавствами, так і міжнародно-правовими актами; по-п'яте, поступова гармонізація публічних податкових інтересів і приватних податкових інтересів унаслідок масштабного застосування компромісних рішень – усе це відбувається під впливом адекватності як основоположного принципу.<sup>1</sup>

Аргументовано, що при застосуванні порівняльно-правової методології у бюджетному праві, то тут виділяються два основні моменти: по-перше, це порівняльно-правовий аналіз теорії бюджетного права, зокрема порівняння системи бюджетного права і системи бюджетного законодавства; по-друге, це порівняльний аналіз практичних питань у сфері здійснення бюджетних правовідносин у різних країнах світу, зокрема це порівняння основних стадій бюджетного процесу – дослідження їх співвідношення дає змогу виявити їх особливості та правову природу, встановити характер взаємного впливу та закономірності розвитку.<sup>2</sup>

Актуальність використання догматичного методу нині зберігається через досить високий ступінь плинності фінансового законодавства. І тільки через це найбільш повно сторони догматичного методу повинні реалізуватися в правотворенні. Адже прийняття кодексів у сфері публічних фінансів (маємо на увазі Бюджетний кодекс України, Податковий кодекс України, Митний кодекс

---

<sup>1</sup>Вдовічен В.А., Вдовічена Л.І. Податкові інтереси – пошук адекватного компромісного рішення. Науковий вісник публічного та приватного права 2019; 4 (2) : 13-17;

<sup>2</sup>Вдовічена Л.І. Актуальність порівняльно-правової методології у науці фінансового права // Науковий вісник публічного та приватного права. – Збірник наукових праць. Випуск 2. – К.: Науково-дослідний інститут публічного права, 2018. – С. 156-160

України) створило досить стабільну систему правового регулювання фінансово-правових відносин, однак умови ринку вимагають постійного оперативного реагування для регулювання цих відносин. І тому догматичний метод повинен сприяти якнайбільш чіткому визначенню основних категорій, що використовуються законодавцем, а також їх однозначному розумінню, сприйняттю і тлумаченню.<sup>1</sup>

Щодо України, то на сьогодні вона переживає стадію трансформації через цифровізацію. Однак слід зазначити, що оцифрування є один із ключових викликів, з яким намагається впоратися нинішній український уряд. Постійно розробляються різні заходи щодо вдосконалення управління на державному рівні. Планується реалізувати програму «Держава в смартфоні», спрямовану на зниження рівня корупції та підвищення прозорості документообігу в країні. Крім того, варто вказати і на те, що цифрові технології дійсно важливі для побудови національної безпеки. З цією метою проводиться дослідження залежності соціально-економічного розвитку від цифровізації (digitalization). Була висунута гіпотеза, що мінімальна заробітна плата і ВВП залежить від рівня витрат на інноваційний розвиток та впровадження цифрових технологій. За результатами кореляційного та регресійного аналізу встановлено тісний взаємозв'язок між цими показниками. Результати моделювання дозволяють передбачити рівень соціально-економічного розвитку залежно від витрат на інноваційний розвиток промисловості України.<sup>2</sup>

Державі потенційно вигідно створювати такі умови, щоб якомога більше фізичних осіб визнавалось її резидентами і сплачувало податки на всі свої доходи. Підходи до визначення податкової резиденції неоднаково застосовуються в різних державах. У результаті може виявитися, що особа буде одночасно визнана резидентом двох або більше держав. Це призведе до

---

<sup>1</sup>Вдовічена Л.І. Догматичний метод пізнання фінансового права: бути чи не бути? *Jurnalul juridic național: teorie și practică...*: Institute of Criminal Law and Applied Criminology. - №3-2. – 2018.- С. 66-69

<sup>2</sup>Zarubei, Viktoria V. and Kuybida, Vasyl and Kozhyna, Alla and Vdovichena, Lidiia I. and Varenia, Nataliia. Modeling and Technology of Public Administration of Socio-Economic Security for Digitalization (April 4, 2020). *International Journal of Management (IJM)*, 11 (3), 2020, pp. 143–154. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3568389> (Scopus)

багаторазового оподаткування, оскільки кожна держава буде претендувати на обкладання сукупного доходу такої особи. Ця проблема може бути вирішена шляхом встановлення спеціальних правил, переваг одних форм зв'язків з державою над іншими формами. Оскільки ці правила вирішують протиріччя, що виникають між державами, вони встановлюються угодами про уникнення подвійного оподаткування доходів. На сьогодні відсутні єдині стандартизовані норми, що встановлюють факт підтвердження втрати статусу податкового резидента. Судова практика заповнювала дану прогалину, здійснюючи окреме провадження з такою метою. Однак ситуація змінилася після прийняття відповідної Правової позиції Великою палатою Верховного Суду України у 2019 році, де чітко визначалося, що вимога про встановлення фактів втрати статусу громадянина-резидента та набуття статусу громадянина-нерезидента не може розглядатися у судовому порядку безвідносно до дій зацікавлених осіб щодо конкретних прав, свобод та інтересів заявника.<sup>1</sup>

Доведено, що в основі проблем практична реалізація принципу справедливості під час оподаткування розкоші лежать правові та соціальні проблеми. До першої категорії варто віднести недосконалість чинного податкового законодавства, що призводить до виникнення проблем під час реалізації податку на розкіш. Не в останню чергу це відбувається через не до кінця оформлену дефініцію справедливості, а через це значення останньої під час оподаткування розкоші. До другої категорії проблем належать відсутність остаточно сформованого уявлення про активну участь у вирішенні соціальних проблем тієї категорії громадян, які володіють багатством, що на відміну від країн Заходу лише перебуває на стадії формування.<sup>2</sup>

Проаналізовано підходи США та країн Європи до правового регулювання оподаткування електронної комерції, здійснено аналіз переваг та недоліків кожного з цих підходів. Зроблено висновок про необхідність імплементації їх

---

<sup>1</sup>Вдовічена, Л. Втрата статусу податкового резидента: прогалина законодавства. Правоісуспільство № 1 частина 2 / 2020 С.102-108

<sup>2</sup>Krainii Pavlo Category of Equity in the Context of the Luxury Tax Implementation// European Journal of Law and Public Administration. – 2019. – Volume 6, Issue 2. – pp. 61-69.

досвіду в Україні. При написанні статті зроблено висновок, що на сучасному етапі у світі існує проблема вибору ефективного правового регулювання оподаткування електронної комерції. Країни Європи та США обрали кардинально різні шляхи розв'язку цієї проблеми, проте обидва підходи мають свої переваги для запозичення їх Україною. Так, надання великої свободи суб'єктам електронної комерції за прикладом США дозволить створити сприятливий клімат для розвитку даної індустрії в Україні та допоможе залучити якнайбільше іноземних інвестицій. В той же час, на нашу думку, більш корисним з позицій антропосоціокультурного підходу буде запозичення Україною європейського досвіду правового регулювання оподаткування електронної комерції, що дасть можливість для створення необхідного обсягу публічних благ для задоволення публічних потреб громадян України.<sup>1</sup>

Визначено, що основним способом продажу результатів ІТ-заходів є електронна комерція. Для дослідження природи електронної комерції використано антропосоціокультурний підхід у податковому законодавстві як основу методології вивчення поставлених проблем. Цей підхід дозволяє нам бачити проблеми оподаткування, зокрема електронної комерції, включаючи місцевий рівень з нової точки зору. Здійснено аналіз моделі мінімального втручання та моделі жорсткого регулювання як двох основних моделей оподаткування ІТ. Особливу увагу приділено аналізу правового регулювання оподаткування електронної комерції в Швейцарії як стандарту місцевого оподаткування. Стаття визначає основні рівні оподаткування у Швейцарії та окреслює переваги використання такої системи правового регулювання оподаткування. В статті висвітлено зв'язок необхідності оподаткування електронної комерції та дотримання права людини на податки. У статті аналізуються переваги та недоліки юридичних моделей оподаткування електронної комерції, що використовуються в розвинутих країнах. Зроблено

---

<sup>1</sup>Солодан К. В. Правове регулювання оподаткування електронної комерції у США та країнах Європи: порівняльно-правове дослідження / К.В. Солодан // Право і суспільство. – 2018. – № 2 (ч. 3). – С. 133-138. – Режим доступу: [http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/2\\_2018/part\\_3/27.pdf](http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/2_2018/part_3/27.pdf)

висновок про основні переваги використання досвіду правової моделі жорсткого регулювання оподаткування ІТ-діяльності в Україні.<sup>1</sup>

З точки зору антропосоціокультурного підходу визначено необхідність належного правового регулювання оподаткування криптовалют для забезпечення реалізації права людини на податки. Проаналізовано правове регулювання оподаткування криптовалют на європейському рівні. Автор зазначає, що досі не існує єдиного підходу до визначення, що таке криптовалюти, і як країни можуть розробити спільну політику щодо їх оподаткування. Частково це пов'язано з анонімністю користувачів, а частково і із амбіцією криптовалют обійти традиційні фінансові установи.<sup>2</sup>

Податкові зміни в державі неможливі без впливу такого явища, як податково-правова доктрина. Дане поняття згадується в численних вітчизняних наукових працях, проте спеціального дослідження цього явища ще немає в науці податкового права України. Тому стаття присвячена дослідженню податково-правової доктрини України. У статті проведено комплексний аналіз наукових концептів правової доктрини та податково-правової доктрини зокрема. Автор аналізує вплив податково-правової доктрини на податкову практику. В статті мають місце дослідження щодо судових податкових доктрин, які є ще одним фактором, який може сприяти захисту прав платників податків. Значна увага в статті приділена характеру податково-правової доктрини України. В статті досліджується антропосоціокультурна природа доктрини податкового права. Податково-правова доктрина демонструє характер податкового права в країні та відіграє важливе значення. Адже податкові зміни в державі неможливі без впливу такого явища, як податково-правова доктрина. Підводячи підсумок,

---

<sup>1</sup>Solodan K. Legal Models of IT Taxation // European Journal of Law and Public Administration. – Romania. – 2018. – Volume 5. – Issue 2. – pp. 79-91. – Режим доступу: [https://www.researchgate.net/publication/330463204\\_Legal\\_Models\\_of\\_IT\\_Taxation](https://www.researchgate.net/publication/330463204_Legal_Models_of_IT_Taxation)

<sup>2</sup>Kateryna Solodan. Legal regulation of cryptocurrency taxation in European countries // European Journal of Law and Public Administration. – 2019. – Volume 6. – Issue 1. – pp. 64 – 74. – Режим доступу: [https://www.researchgate.net/publication/336074409\\_Legal\\_Regulation\\_Of\\_Cryptocurrency\\_Taxation\\_in\\_European\\_Countries](https://www.researchgate.net/publication/336074409_Legal_Regulation_Of_Cryptocurrency_Taxation_in_European_Countries)



можна зазначити, що сучасна податково-правова доктрина все ще знаходиться на етапі трансформації з етатистської в людиноцентристську.<sup>1</sup>

Встановлено, що податково-правова доктрина загалом та правова доктрина місцевих податків та зборів є галузевою правовою доктриною. Особливу увагу приділено протилежній етатистській правовій доктрині місцевих податків та зборів – людиноцентристській правовій доктрині місцевих податків та зборів. Згідно з даною доктриною, місцеві податки та збори є засобом забезпечення суспільного добробуту та інтересів жителів певної громади. Суб'єктом забезпечення цих інтересів є місцеве самоврядування, яке являє собою організацією, що складається з індивідів, котрі координують свої дії, щоб досягти спільних цілей. Досліджено, що місцеві податки і збори мають вищий рівень забезпеченості інтересів громадян порівняно із загальнодержавними податками. Дане твердження проаналізовано на прикладі податку на майно, який складається з податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортного податку; плати за землю.<sup>2</sup>

Податковий кодекс України регламентує права платника податків у сфері електронного урядування, зокрема платник податків має право: безоплатно отримувати у контролюючих органах, у тому числі і через мережу Інтернет, інформацію про податки та збори і нормативно-правові акти, що їх регулюють; самостійно обирати спосіб взаємодії з контролюючим органом в електронній формі через електронний кабінет; реалізовувати через електронний кабінет права та обов'язки, передбачені цим Кодексом та які можуть бути реалізовані в електронній формі засобами електронного зв'язку. Таким чином, реалізація прав залежить і від належного електронного урядування. Для платника податків з однієї сторони створюються сервіси, що допомагають йому, а з іншої сторони

---

<sup>1</sup>Fedorchuk M. The Legal Nature of the Tax Doctrine of Ukraine// European Journal of Law and Public Administration. – 2019. – Volume 6, Issue 2. – pp.22-34.

<sup>2</sup>Fedorchuk M. Legal Doctrine of Local Taxes in Ukraine // European Journal of Law and Public Administration. – 2018. – Volume 5, Issue 1. – pp. 70-80.

недосконалість законодавчого та технічного забезпечення цих сервісів, часто обтяжують платника податків.<sup>1</sup>

Доведено, що за своєю природою податковий спір є публічно-правовим, оскільки однією із сторін є суб'єкт владних повноважень (Державна фіскальна служба), то даний спір повинен вирішуватися у порядку адміністративного судочинства. Реалізація права на оскарження рішень, дій чи бездіяльності податкових органів має відповідати також стосовно доступності правосуддя, про що зазначено у міжнародних правових документах - Загальній декларації прав людини (стаття 8), Міжнародному пакті про громадянські і політичні права (стаття 14), Конвенції (стаття 6), Декларації основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою, прийнятій Генеральною Асамблеєю ООН 29 листопада 1985 року (пункт 4). Таким чином, у сфері податкових відносин спостерігається високий рівень суперечностей інтересів платника податків та держави, що спричиняє конфліктні ситуації. Внаслідок цього платник податків намагається різними способами захистити свої права. Найпоширенішим способом вирішення цього конфлікту платник обирає традиційний спосіб - судовий. Судова практика у податкових спорах є неоднозначною, тому ставить платників податків у нерівні умови. Тому перед Верховним судом постає основним завданням утвердження верховенства права та формування єдиної судової практики у податкових правовідносинах.<sup>2</sup>

Відповідно до антропосоціокультурної податково-правової доктрини, місцеві податки та збори є засобом забезпечення публічних потреб жителів територіальної громади. А суб'єктом надання публічних благ, якими забезпечуються потреби, є місцеве самоврядування. Місцеве оподаткування в Україні неспинно трансформується, як в правовій доктрині, так і на практиці.

---

<sup>1</sup>Федорчук М.Д. Права платника податків та електронне урядування // Права людини та публічне урядування. Збірник матеріалів всеукраїнського форуму, 15 березня 2018 р. – Чернівці : Технодруk, 2018. – С.118-120.

<sup>2</sup>Федорчук М.Д. Судовий захист прав платників податків через призму окремих рішень Верховного Суду // Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 18-19 жовтня 2018 р.); [редкол.: О. В. Щербанюк (голова), А. С. Цибуляк-Кустевич (відпов. секр.) та ін.]. – Чернівці, 2018. – С. 37-39.

Останніми роками Україна знаходиться на шляху переходу від централізації до децентралізації. Реформа децентралізації справляє позитивний вплив на місцеве оподаткування в Україні. Оскільки в місцевих бюджетах збільшується частка власних надходжень, до яких належать і місцеві податки та збори, то це зміцнює фінансову спроможність місцевого самоврядування. Внаслідок цього, органи місцевого самоврядування мають достатні ресурси для можливості надання різноманітних послуг, забезпечення соціальних, культурних та освітніх послуг, розвитку інфраструктури, тобто забезпечувати публічні потреби жителів територіальної громади.<sup>1</sup>

Судові доктрини захисту прав платників податків. Судові доктрини являють собою певні підходи до вирішення того чи іншого податкового спору. Поняття «судові доктрини» не закріплено та не згадується в чинних нормативно-правових актах України, проте в теорії існує невичерпний перелік судових податкових доктрин, які використовуються судами під час вирішення податкових спорів. До таких судових доктрин відносять наступні: доктрина ділової мети, доктрина реальності господарських операцій, доктрина переваги суті над формою, доктрина добросовісності платника, доктрина належної обачності, доктрина необґрунтованої податкової вигоди тощо. Судові податкові доктрини є ще одним фактором, який може сприяти захисту прав платників податків. Оскільки неодмінною умовою здійснення права людини на податки поряд з іншими, є принцип правосуддя. Правосуддя повинно здійснюватися на основі права, а не лише закону. Тільки в такому випадку, коли діяльність всіх суб'єктів буде мати на меті забезпечення прав платників податків, то буде відбуватися трансформація з державоцентризму до людиноцентризму.<sup>2</sup>

---

<sup>1</sup>Федорчук М.Д. Трансформація доктрини місцевих податків та зборів в Україні: централізація versus децентралізація // Правова модель місцевих податків і зборів в Україні крізь призму ціннісних викликів Революції Гідності : збірник матеріалів круглого столу, 30 березня 2018 р., м. Чернівці / уклад. Р.О. Гаврилюк, Л.В. Вакарюк. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2018. – С.97-103.

<sup>2</sup>Федорчук М.Д. Судові доктрини захисту прав платників податків / М.Д. Федорчук // Анти-BEPS та захист прав платників податків: Матеріали III Міжнародної конференції (1 березня 2019 р., м. Київ) – Київ : Юрінком Інтер, 2019.

## **5.ПУБЛІЧНО-ПРАВОВА ПРИРОДА ЗЕМЕЛЬНОГО ТА ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА.**

Проаналізовано рівень наукової розробки названої проблематики, виокремлено основні особливості екологічної безпеки в сфері сільськогосподарського виробництва, проведено класифікацію її видів та на підставі цього сформульовано визначення досліджуваного поняття як невід'ємної складової екологічної безпеки; стан навколишнього середовища, що забезпечується сукупністю заходів, які повинні бути вжиті фізичними, юридичними особами та державою в особі уповноважених органів у сфері сільськогосподарського виробництва та за якого у процесі ведення рослинництва і тваринництва створюються максимально безпечні умови для життя і здоров'я людини, виробляється екологічно безпечна продукція, а також зберігається навколишнє середовище та його компоненти у стані, який не несе небезпеки для життя і здоров'я людини.

Проведено комплексне дослідження системи органів державної влади, що реалізують повноваження в галузі правового регулювання екологічної безпеки у сфері сільськогосподарського виробництва в Україні та виявлено її особливості й недоліки. Сформульовано пропозиції змін і доповнень до положень, які визначають компетенцію Мінагрополітики, Мінприроди та Держгеокадастру України.

Окремі проблеми виявлено і в частині врегулювання реалізації таких функцій як нормування, стандартизація, сертифікація, дозвільна та контрольно-наглядова. З метою їх усунення запропоновано:

- привести національні нормативні документи, які визначають перелік дозволених до використання засобів захисту рослин та стимуляторів росту тварин у відповідність до вимог ЄС; скасувати ряд застарілих стандартів, замінивши їх на стандарти або технічні регламенти (залежно від змісту), які відповідають міжнародним вимогам;

- внести зміни до Закону України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності», додавши до нього допуск

(посвідчення) на право роботи з пестицидами і агрохімікатами та погодження місць розміщення об'єктів поводження з відходами (крім небезпечних відходів);

- розробити та прийняти закон про громадський контроль, у якому визначити правовий статус громадського інспектора, підстави його призначення та зняття з посади, порядок проведення ним перевірок і взаємодії з відповідними державними органами, особливості фінансування його діяльності та юридичної відповідальності;

- розробити і затвердити порядки проведення органами Держпродспоживслужби перевірок у підконтрольних їй сферах, визначити питання для здійснення планових заходів державного контролю;

- скасувати дублюючі одне одного види контролю, для чого доповнити відповідні нормативні акти положеннями про те, що: у випадку невиявлення важких металів на землях та в повітрі територій, на яких вирощувались сільськогосподарські рослини, контроль за їх наявністю у продуктах рослинництва не проводиться; у випадку документального підтвердження відсутності у кормі для тварин стимуляторів росту, контроль за їх наявністю у продуктах тваринництва не проводиться.<sup>1</sup>

Окрему увагу у роботі приділено питанням належного державного контролю за дотриманням вимог законодавства про гранично допустимий вміст радіонуклідів у сільськогосподарській продукції та продуктах харчування. Досліджено систему контролюючих органів, обсяг їх повноважень і відмічено недоліки, які виникли у результаті оптимізації системи центральних органів виконавчої влади та запропоновано шляхи їх усунення.<sup>2</sup>

Проведено аналіз законодавства України, спрямованого на зменшення негативного впливу автомобільних доріг на стан ґрунтів та вирощену на них сільськогосподарську продукцію. Вивчено нормативні документи, які містять

---

<sup>1</sup>Козмуляк К.А. Правове регулювання екологічної безпеки в сфері сільськогосподарського виробництва в Україні: монографія. – Чернівці: Кондратьєв А.В, 2017. – 192 с.

<sup>2</sup>Козмуляк К.А. Правове регулювання забезпечення радіаційної безпеки сільськогосподарської продукції в Україні // Антропосоціокультурна природа права: матеріали наукової конференції (Чернівці, 25-27 травня 2016 р.). – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. – С. 189-194. [Електронний ресурс]

вимоги щодо охорони довкілля під час проектування та експлуатації автомобільних доріг. Окрему увагу приділено питанням запобігання забруднення земель речовинами, що надходять із викидами транспортних засобів. За результатами проведеного дослідження виокремлено наступні недоліки правового регулювання у цій сфері: відсутність чітко визначеного суб'єкта, відповідального за стан полезахисних насаджень; низькі санкції за пошкодження або знищення таких насаджень; відсутність конкретних вимог до проектування полезахисних насаджень у будівельних нормах; деєкологізація програмних документів, які стосуються планування, будівництва та утримання автомобільних доріг; невизначеність правового режиму охоронних зон вздовж автомобільних доріг в частині заборонених на них видів діяльності.<sup>1</sup>

Проаналізовано правові засади державної підтримки сільськогосподарського органічного виробництва. За результатами проведеного дослідження виокремлено наступні групи проблем. 1. Виключення з Закону України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» норм, які стосувалися державної підтримки виробництва та реалізації органічної продукції. 2. Недостатня підтримка органічних агровиробників з боку загальнодержавних програм. Відзначено, що ні План пріоритетних дій Уряду на 2017 рік, ані Середньостроковий план пріоритетних дій Уряду до 2020 року, затверджені розпорядженням КМУ від 3 квітня 2017 р. № 275 не містять жодних заходів, спрямованих на фінансову та (або) інформаційну підтримку виробників саме органічної продукції.<sup>2</sup>

Проаналізовано вимоги до використання ГМО у відкритій системі (зокрема, в сільськогосподарській діяльності), однією з яких є державна реєстрація ГМО.

---

<sup>1</sup>Козмуляк К.А. Правове регулювання екологічної безпеки при вирощуванні сільськогосподарської продукції вздовж автомобільних доріг // Від правової охорони природи Української РСР до екологічного права України: зб. тез Всеукр. наук.-практ. Конф., присвяч. пам'яті д-ра юрид. наук., проф. Василя Лук'яновича Мунтяна з нагоди 95-річчя від Дня народж., 26 трав. 2017 р., Київ / М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Юрид. ф-т [та ін.] ; [уклад.: В.В. Носік, А.С. Євстігнєєв, М.П. Кучерова]. – Чернівці: Кондратьєв А.В., 2017. – С. 294-298.

<sup>2</sup>Козмуляк К.А. Правове регулювання державної підтримки органічного агровиробництва в Україні // Правові засади ведення органічного землеробства: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (29-30 вересня 2017 року) / за ред. Шульги М.В. – Харків: «Доміно», 2017. – С. 107-110.

В цьому аспекті проведено порівняльний аналіз законодавства України і Республіки Білорусь. Зроблено висновок про те, що хоча законодавство України в цій сфері розвивається досить динамічно та зазнає змін, спрямованих на адаптацію його положень до норм ЄС, а також на оптимізацію системи уповноважених державних органів, воно все ще потребує вдосконалення. Недоліки правового регулювання згруповано за наступними напрямками: фрагментарність змін, що стосуються переліку продуктів, які підлягають обов'язковій державній реєстрації; недоліки інституційної складової; прогалини в правовому регулюванні, що стосуються реєстраційних процедур та окремих аспектів реалізації контрольних повноважень.<sup>1</sup>

Проаналізовано зміст поняття безпечності харчового продукту з точки зору доктринальних підходів та нормативних визначень. Визначено критерії, за наявності яких харчовий продукт не може вважатися безпечним. Окрему увагу приділено розмежуванню понять «небезпечний» та «шкідливий» харчовий продукт.<sup>2</sup>

Проаналізовано вимоги актів ЄС та України щодо переліку об'єктів, відносно яких повинна проводитись процедура оцінки впливу на довкілля. Детально проаналізовано вимоги до організації громадських слухань, виявлено ряд недоліків, які не сприяють ефективності процедури та рівності учасників таких обговорень. Зроблено спробу сформулювати можливі способи усунення виявлених недоліків. Зроблено висновок, що оцінка впливу на довкілля є вкрай важливим механізмом, спрямованим на забезпечення максимально безпечного для довкілля та здоров'я людей розміщення та визначення умов функціонування тваринницьких і птахівницьких комплексів. При цьому, такого типу проекти, як

---

<sup>1</sup>Козмуляк Е.А. Правовое регулирование использования ГМО в сельскохозяйственном производстве в Украине // Приоритетные направления развития экологического, земельного и аграрного права: материалы Респ. круглого стола, приуроч. к юбилею д-ра юрид. наук проф. Т.И. Макаровой / редкол.: С.А. Балащенко [и др.]. – Минск: Изд. центр БГУ, 2017. – С. 131-134. [Электронный ресурс] // Режим доступа: [https://law.bsu.by/pub/25/Materialy\\_kr\\_stol\\_krim\\_2017.pdf](https://law.bsu.by/pub/25/Materialy_kr_stol_krim_2017.pdf)

<sup>2</sup>Козмуляк К.А., Балюк Г.І. Безпечність харчового продукту // Велика Українська юридична енциклопедія: у 20 т. – Харків: Право, 2016. – Т.14: Екологічне право / редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – 2018. – С. 59-60.

правило, породжують активне обговорення з боку громадськості. Проведене дослідження свідчить, що законодавство України у цій сфері відповідає вимогам ЄС та міжнародних актів.<sup>1</sup>

За результатами проведеного дослідження сформульовано висновок, що способами потенційного захисту прав громадськості порушених в процесі СЕО могли би стати оскарження рішень, дій чи бездіяльності учасників в процесі СЕО та притягнення до юридичної відповідальності за порушення вимог законодавства про СЕО. Проте, закон про СЕО, на відміну від Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» не містить жодної згадки про такі механізми. Відповідні склади правопорушень відсутні й у Кодексі України про адміністративні правопорушення та Кримінальному кодексі України. Відтак, сьогодні громадськість фактично позбавлена важелів впливу на ситуацію, як у випадку неналежного повідомлення про СЕО, так і у випадку необґрунтованого відхилення її пропозицій і зауважень.<sup>2</sup>

Право особи на участь у прийнятті екологічно значимих рішень передбачено багатьма міжнародними актами: Декларацією Ріо-де-Жанейро, Орхуською конвенцією, Директивами ЄС. Група прав, спрямованих на реалізацію цього загального права визначена й у національному законодавстві, зокрема у Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища». Крім цього на виконання вимог Додатку ХХХ (Навколишнє середовище) Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом було прийнято закони про оцінку впливу на довкілля (далі – ОВД) та стратегічну екологічну оцінку (далі – СЕО). Це призвело до формування нових механізмів взаємодії громадськості з суб'єктами господарювання та органами влади. Так, в межах процедури ОВД громадськість має право подавати зауваження і пропозиції до обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу

---

<sup>1</sup>К. Kozmuliak. Environmental impact assessment in livestock and poultry: public participation // *Studia Iuridica Toruniensia*, 2018 no. 23, P. 91-102. <http://dx.doi.org/10.12775/SIT.2018.030>

<sup>2</sup>Козмуляк К.А. Право громадськості на участь у стратегічній екологічній оцінці: проблеми реалізації // *Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів II всеукраїнського правничого форуму*, 15 травня 2019 р., м. Чернівці / уклад. І.В. Ковбас, А.М. Худик, П.І. Крайній. – Чернівці: Технодрук, 2019. – С. 67-69.



на довкілля, а також брати участь у громадському обговоренні планованої діяльності після подання звіту з ОВД. Згідно із законом про СЕО громадськість отримала доступ механізмів впливу на стратегічні рішення. Під час проведення СЕО велика увага приділяється збиранню інформації від місцевих мешканців про їх потреби, а також передбачено проведення громадських обговорень і консультацій, за необхідності – навіть транскордонних.<sup>1</sup>

Особлива увага приділяється вивченню способів захисту прав громадськості у разі неналежного інформування або неврахування думки громадськості під час проведення СЕО. Зроблено висновок, що способи захисту права, що досліджується, можуть бути наступними: оскарження рішення, дії чи бездіяльність учасників процесу СЕО та притягнення до відповідальності за порушення вимог законодавства про СЕО. Проте, закон про СЕО такі механізми не згадує. Кодекс про адміністративні правопорушення та Кримінальний кодекс України також не містять відповідних положень. Автор вважає цю ситуацію неприйнятною та пропонує доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення відповідними складами правопорушень у сфері СЕО.<sup>2</sup>

Концепція впливу принципу верховенства права на екологічну безпеку. На сьогоднішній день питання забезпечення екологічної безпеки набуло пріоритетного значення як для світового співтовариства, так і для держави в цілому. Це зумовлено, перш за все, розумінням права екологічної безпеки як елемент природного права людини та залежність добробуту людства від «ефективного» розв'язання екологічних питань шляхом прийняття справедливих «законів». Досліджено основні наукові тенденції впливу принципу «верховенства права» на правові основи забезпечення екологічної безпеки. Особливу увагу дослідження присвячено питанню розроблення "ефективних

---

<sup>1</sup>К. Kozmuliak. The Problems Of Realization of Right to Participate in Decision-Making in Environmental Matters// European Journal of Law and Public Administration, vol 6, no 1 (2019), P. 39-50. <https://doi.org/10.18662/eljpa/62>

<sup>2</sup>Козмуляк К.А. Окремі аспекти реалізації права громадськості на участь у стратегічній екологічній оцінці. Часопис Київського університету права. 2020. № 2020/1. С. 259-262. <https://doi.org/10.36695/2219-5521.1.2020.52>

екологічних законів», які повинні відповідати сучасним викликам екологічної безпеки. Проаналізовано витoki та основні міжнародні документи, які розкривають та акцентують увагу на концепцію впливу верховенства права на екологічну безпеку. Верховенство права в екологічній безпеці відображає загальнолюдські моральні цінності та етичні норми поведінки. Разом з тим, екологічне верховенство права належить до центральних принципів сталого розвитку, яке інтегрує екологічні потреби з основними елементами верховенства права та забезпечує підґрунтя для вдосконалення екологічного законодавства.<sup>1</sup>

Доктринальна невизначеність у розумінні власності на землю породжена класичними дилемами в земельному праві: право власності на землю слід розуміти з погляду емпіричних фактів, юридично визнаних прав чи вирішальне значення має розподіл суспільної користі? Вважаємо, що настав час переосмислити концепцію права власності на землю, змінивши ракурс із ринкового підходу на соціально орієнтований із врахуванням обмеженості та незамінності земельних ресурсів для життя і діяльності людини – це сприятиме ефективному та екологічно збалансованому їх використанню.<sup>2</sup>

Якщо припустити відсторонення участі земельних ресурсів у життєдіяльності людини і суспільства, то усі інші об'єкти матеріального оточення позбавляються будь-якої цінності. Неоцінна роль і важливе значення землі та її ресурсів для існування і розвитку людства зумовили їх предметне віднесення до сфери правового регулювання багатьма галузями права. Однак основне місце серед них все ж таки займає земельне право. Запропоноване друге видання навчального посібника «Земельне право України» піддано не тільки докорінній переробці за змістом і структурою, а по суті являє собою радикально нове видання. Це обумовлено тим, що перше видання мало місце більше 15 років тому, а саме у 2002 році за нашою спільною редакцією з нині покійним

---

<sup>1</sup>Оксентій Л.Л. Концепція впливу принципу верховенства права на екологічну безпеку//Запорізькі правові читання: матеріали Щорічної міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 19–20 травня 2020 року / за заг. ред. Т.О. Коломoeць. Запоріжжя: ЗНУ, 2020. 428 с.

<sup>2</sup>Сидор Вікторія. Амбівалентність концепцій права власності на землю: фактичне право, юридична абстракція чи відповідальність? / В.Сидор // Право України. – 2020. - №5.- С. 106-115.

професором Погрібним О.О. видавництвом «Истина» російською мовою. За минулий час лише головне джерело сучасного земельного права – чинний Земельний кодекс України зазнав настільки багато змін, доповнень, уточнень і новел, що з його первинної редакції мало що залишилось.<sup>1</sup>

У результаті проведеного комплексного аналізу нормативних підходів щодо проведення оцінки впливу на довкілля варто відзначити, що оцінка впливу на довкілля порівняно з державною екологічною експертизою (замість якої вона запроваджена) є більш складною за змістом і процедурою, охоплює ширше коло учасників. З метою імплементації Директив ЄС “Про оцінку впливу окремих державних і приватних проектів на навколишнє середовище” та “Про доступ громадськості до екологічної інформації” розпочато проведення громадських обговорень (у тому числі громадських слухань) у процесі оцінки впливу на довкілля з метою виявлення, збирання та врахування зауважень і пропозицій громадськості до планованої діяльності, а також ведення Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля.<sup>2</sup>

В умовах завершення земельної реформи в нашій державі земельні правовідносини оновлюються та набувають специфічних ознак. Це стосується як їх суб’єктно-об’єктного складу, так і підстав виникнення та змісту. Отже, земельні правовідносини в Україні продовжують реформуватись. Для вдосконалення правового регулювання у сфері земельних правовідносин необхідне посилення державного контролю, запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення, підвищення рівня правової освіти й культури населення.<sup>3</sup>

---

<sup>1</sup>Сидор В.Д. Земельне право України : навчальний посібник / За ред. Каракаша І.І. та Харитонові Т.Є. - вид. друге, перероб. і доп. - Одеса: Юридична література, 2017. - 592 с

<sup>2</sup>Сидор В.Д. Оцінка впливу на довкілля: Закон працює, проблеми залишаються / Підприємництво, господарство і право. Екологічне право, 2018. - С. 142-146.

<sup>3</sup>Сидор В.Д. Земельні правовідносини в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку / Підприємництво, господарство і право, 2017. – С. 111-113.

## **6. ПУБЛІЧНО-ПРАВОВА ПРИРОДА МЕДІАЦІЇ ТА ІНШИХ ІНСТРУМЕНТІВ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ВИРІШЕННЯ СПОРІВ.**

Встановлено, що згідно зі статтею 1 Угоди України з Європейським Союзом наша держава взяла на себе додаткові зобов'язання щодо забезпечення верховенства права і належного доступу до правосуддя, які включають у себе як доступ до судових, так і до позасудових методів врегулювання спорів та замирення соціального середовища, передусім творче застосування європейського досвіду у цій сфері. Зокрема, Європейська Рада ще у 1999 р. закликала держави-члени ЄС до активного запровадження медіації. У 2008 р. було прийнято Директиву 2008/52/ЄС Європейського Парламенту та Ради з окремих аспектів медіації у цивільних і комерційних справах та низку рекомендацій і керівних принципів до неї. І хоча Директива 2008/52/ЄС де-юре поширюється на міжнародні спори, проте відповідно до пункту 8 її Преамбули «ніщо не повинно заважати застосовувати ці положення також у внутрішніх медіаційних процесах».

Аргументовано, що з метою імплементації цих підходів у вітчизняну правозастосовну практику у 2017 р. були внесені необхідні зміни у процесуальне законодавство України, які перетворили чималу частину європейських практик медіації в обов'язкові правові норми і для суб'єктів відповідних правовідносин в Україні. У Верховній Раді України пройшов перше читання проект спеціального Закону України «Про медіацію». Це відразу ж породило цілу низку світоглядних і теоретико-методологічних проблем широкого загалу, запитань у правокористувачів з даного приводу. Однією з найзлободенніших таких проблем постала необхідність з'ясування правової природи медіації з тим, щоб чіткіше визначитись як із суб'єктами, спроможними здійснювати медіацію як найефективніше, так і з її процедурами.

Актуальність даної проблематики ще більше посилюється тією обставиною, що вітчизняними науковцями питання правової природи медіації спеціально ще не досліджувалось зовсім. Поки що не приділили належної уваги цій проблемі і

зарубіжні вчені – вони основну свою увагу зосередили на техніках і технологіях медіації.

Обґрунтовано, що одним з найдоступніших серед таких «інших спеціальних механізмів», який ефективно сприяє вирішенню міжособистісних та групових конфліктів, у цивілізованих країнах світу зарекомендувала себе медіація. Вона не має собі альтернатив як масовий спосіб розв'язання буттєвих конфліктів самими ж їх учасниками за участі професійних медіаторів. Цей спосіб за його правовою природою є взаємним самозахистом індивідів<sup>1</sup>.

У періоди глибоких якісних трансформацій – а саме такий етап розвитку переживає нині Україна – особливо зростає запит суспільства на традиційні і нові інструменти захисту прав людини та врегулювання життєвих конфліктів і замирення соціального середовища загалом. Одним з найефективніших парадигмально нових інструментів захисту прав людини зарекомендувала себе у розвинутих країнах світу, передусім у країнах ЄС, США та Канади медіація. Крім того, згідно зі статтею 1 Угоди України з Європейським Союзом наша держава взяла на себе додаткові зобов'язання щодо забезпечення верховенства права і належного доступу до правосуддя, які включають у себе як доступ до **судових**, так і до **позасудових** методів врегулювання спорів та замирення соціального середовища, передусім творче застосування європейського досвіду у цій сфері. Зокрема, Європейська Рада ще у 1999 р. закликала держави-члени ЄС до активного запровадження медіації. У 2008 р. було прийнято Директиву 2008/52/ЄС Європейського Парламенту та Ради з окремих аспектів медіації у цивільних і комерційних справах та низку рекомендацій і керівних принципів до неї. І хоча Директива 2008/52/ЄС де-юре поширюється на міжнародні спори, проте відповідно до пункту 8 її Преамбули «ніщо не повинно заважати застосовувати ці положення також у внутрішніх медіаційних процесах»[1]. Проте до цих пір ідуть непримиренні дискусії і серед європейських правозахисників, де справжнє місце медіації – в числі судових чи позасудових

---

<sup>1</sup>Гаврилук Р. [Правова природа медіації як вислід буттєвих властивостей людини](#) / Р. Гаврилук // Право України. – 2018. – № 3. – С. 128-143.

інструментів замирення. З метою імплементації європейських підходів у вітчизняну правозастосовну практику у 2017 р. були внесені необхідні зміни у процесуальне законодавство України, які перетворили чималу частину європейських практик медіації в обов'язкові правові норми і для суб'єктів відповідних правовідносин в Україні. У Верховній Раді України пройшов перше читання проект спеціального Закону України «Про медіацію».

Це відразу ж породило цілу низку світоглядних і теоретико-методологічних проблем для широкого загалу, запитань у правокористувачів з даного приводу. Однією з найзлободенніших таких проблем постала необхідність з'ясування правової природи медіації з тим, щоб чіткіше визначитись як із суб'єктами, спроможними здійснювати медіацію якнайефективніше, так і з її процедурами. Постає питання – а за допомогою яких пізнавальних інструментів належить з'ясовувати ось цю природу медіації? Що її породжує та детермінує її зміст? Чим вона є насправді?<sup>1</sup>

Аналіз характеру та змісту дискусії, що набирає обертів щодо природи медіації у середовищі як зарубіжних, так і вітчизняних її дослідників, дає достатні підстави для аргументованого наукового припущення, себто, гіпотези, що людину належить розглядати і як міру медіації. Але не у розумінні метафори, чим є максима Протагора, а у буквальному розумінні цього поняття, як воно тлумачиться в українській мові та усіх основних наукових мовах світу. При цьому ми виходимо з наступних підстав.

По-перше, більшість дослідників проблеми, особливо зарубіжних вчених, прямо чи опосередковано визнають, що витoki необхідності та появи медіації ведуть до суперечливої внутрішньої природи власне людини. Найпослідовніше та найпереконливіше проводять цю ідею ті наукові аналітики та експерти, хто за основу власних методологічних підходів бере практичну філософію та матеріальну феноменологію. Ми також поділяємо саме цей підхід і в одній із

---

<sup>1</sup> Гаврилук Р.О. Медіація як засіб захисту прав людини versus право на медіацію як безпосередньо людське право //Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів всеукраїнського форуму, 15 березня 2018 р., м. Чернівці / Уклад. І.В. Ковбас, А.М. Худик, В.А. Вдовічен, С.Б. Боднар, П.І. Крайній. – Чернівці : Технодрук, 2018. – С. 34-37.

останніх наших спеціальних публікацій, яка скоро побачить світ, довели, що необхідність медіації нерозривно пов'язана з буттєвими властивостями людини – людською автономією, людською інтерсуб'єктивністю та людськими життєвими потребами. Саме їх взаємодія між собою, без якої людини немає і не може бути в принципі, є фундаментальним витокom усіх як особистісних, так і міжособистісних конфліктів. Тим не менше поки що медіацію аж ніяк не поширюють на так звані внутріособистісні конфлікти, які в кінцевому підсумку є першопричиною міжособистісних та групових конфліктів. Її обмежують тільки вирішенням міжособистісних та міжгрупових конфліктів.

По-друге, якщо прийняти за істинне розуміння природи медіації як інструменту вирішення зовнішніх відносно людини конфліктів, то чим все-таки є медіація – *засобом захисту прав людини*, як зазначає чимало науковців чи *одним з безпосередніх вроджених людських прав*? В межах обсягу тез доповіді на науковій конференції неможливо навести розгорнуту аргументацію на користь однієї з цих обидвох версій. Точніше кажучи, поки що ніхто з науковців, наскільки нам відомо, взагалі не висловлювався про розуміння ним медіації як одного з безпосередніх людських прав. Хоча саме це тлумачення найадекватніше та найаргументованіше розкриває її природу: право на медіацію дуже часто забезпечує право людини на гідність, право людини на життя, дуже багато інших людських прав. В кінцевому підсумку саме право на медіацію дозволяє людині як особі та як виду залишатися в межах людської природи, бути самою собою, тобто, не стати засобом для чогось іншого, від чого так послідовно і переконливо застерігав людство усе своє життя І.Кант, а залишитися найвищою метою кожній людині самій собі й Іншому. Звідси наша наступна наукова гіпотеза – **медіація є безпосереднім вродженим людським правом**.

По-третє, якщо медіація – це безпосереднє людське право, то хто повинен або, точніше кажучи, хто спроможний найефективніше, тобто, в інтересах людей, здійснювати медіацію? Де її природне місце – в числі судових чи позасудових процедур замирення соціального середовища? Ні держави, ні суди не хочуть її віддавати комусь іншому в силу багатьох причин, як спільних для

цих спільнот у різних країнах, так і особливих причин. Але ж природне призначення суду в іншому: не замирювати конфліктуючі сторони, а визначати переможців та переможених у цих конфліктах. Якщо це й істинне, тобто, справедливе правосуддя, все таки воно не переслідує цілей замирення. Не випадково цивілізовані західні суспільства уже вивели зі сфери їх правосуддя величезні за обсягом пласти суспільних протиріч і тільки виграли від цього. Не можуть бути справжніми медіаторами ні суди, ні окремі судді і в Україні.

Доказом того, що істину усвідомив і наш конституцієдавець, є той факт, що положення ст. 124 чинної Конституції України у її первісній версії від 1996 р. про те, що «юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі», у нині чинній редакції замінено наступним: «Юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення. У передбачених законом випадках суди розглядають також інші справи. Законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору»<sup>1</sup>.

Парадигмальні правові межі самозахисту ще півтора століття тому чітко і водночас вичерпно сформулював відомий англійський вчений-філософ Дж.С.Мілль: «Єдина мета, котра надає людству право в індивідуальному або колективному порядку втручатися у вільні дії будь-кого зі своїх членів, – це самозахист. Єдина мета, з якою може бути правомірно використана влада над будь-яким членом цивілізованої громади проти його волі – це запобігти шкоді для інших. Його власна користь, – фізична чи моральна, – не є для цього достатньою підставою. Він не може правомірно бути змушений діяти або утриматися від дії на тій підставі, що це краще для нього; що він стане від цього щасливішим; що, на думку інших, такі дії є мудрими і навіть правильними". До основоположних властивостей людини належать людська автономія, комунікативна солідарність та людські потреби у благах, які задовольняються у

---

<sup>1</sup>Гаврилюк Р.О. Медіація як засіб захисту прав людини versus право на медіацію як безпосередньо людське право //Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів всеукраїнського форуму, 15 березня 2018 р., м. Чернівці / Уклад. І.В. Ковбас, А.М. Худик, В.А. Вдовічен, С.Б. Боднар, П.І. Крайній. – Чернівці : Технодрук, 2018. – С. 34-37.



процесах як безумовного (трансцендентального), та і умовного обміну індивідів ними. Трансцендентальний (безумовний) спонтанний обмін між людьми благами з неминучістю трансформує із потенційного у реальний стан надлишок людської автономії породжує як внутріособистісні, так і міжособистісні суперечності, чимало з яких переростають у протиріччя та конфлікти. Саме ці останні і являють собою найголовнішу – атрибутивну людині групу детермінант, що зумовлюють необхідність медіації як одного з найефективніших засобів вирішення міжлюдських конфліктів зусиллями самих же індивідів. Медіація має подвійну правову природу, оскільки, по-перше, є породженням основоположного (потребового) способу співбуття індивідів у соціумі, по-друге, є системою взаємопов'язуючих правових зобов'язань, за допомогою яких утворюється замирене суспільне середовище. Її можна визначити як взаємний правовий самозахист індивідів<sup>1</sup>.

Обґрунтовано, що під поняттям буттєвого устрою людського світу антропосоціокультурна пізнавальна традиція розуміє його фактичну данність, сконструйовану мотиваціями і цінностями життєвих світів індивідів. Доведено, що ця данність охоплює все те, що не має прямого відношення до виокремлених суб'єктів соціальної взаємодії і відзначається інтерсуб'єктивним характером, детермінує соціальний світ. Найадекватніше вона проявляється у людських правах, які разом з принципами, правилами та законами соціального співбуття індивідів виступають конституентами буттєвого устрою людського світу.

Доведено, що основоположним принципом буттєвого устрою людського світу є його тотальна фактична суперечливість. Вона проявляється у формі бінарних опозицій, симетрій та асиметрій, їх природа різна. Показано, що дана суперечливість дана передусім у фундаментальних суперечливостях людських статусів, людських потреб, функціональних соціальних ролей індивідів тощо. Ці суперечливості за їх природою є базовими конструктивними властивостями людського світу. Водночас вони виступають основоположним способом

---

<sup>1</sup>Гаврилук Р. [Правова природа медіації як вислід буттєвих властивостей людини](#) / Р. Гаврилук // Право України. – 2018. – № 3. – С. 128-143.

співбуття індивідів між собою, тобто, є їх правом. Саме тому тотальна фактична суперечливість буттєвого устрою людського світу є другою онтологічно укоріненою причиною, що зумовлює необхідність медіації та задає їй правову природу.

Обґрунтовано, що під поняттям буттєвого устрою людського світу антропосоціокультурна пізнавальна традиція розуміє його фактичну данність, сконструйовану мотиваціями і цінностями життєвих світів індивідів. Доведено, що ця данність охоплює все те, що не має прямого відношення до виокремлених суб'єктів соціальної взаємодії і відзначається інтерсуб'єктивним характером, детермінує соціальний світ. Найадекватніше вона проявляється у людських правах, які разом з принципами, правилами та законами соціального співбуття індивідів виступають конститuentами буттєвого устрою людського світу.

Доведено, що основоположним принципом буттєвого устрою людського світу є його тотальна фактична суперечливість. Вона проявляється у формі бінарних опозицій, симетрій та асиметрій, їх природа різна. Показано, що дана суперечливість дана передусім у фундаментальних суперечливостях людських статусів, людських потреб, функціональних соціальних ролей індивідів тощо. Ці суперечливості за їх природою є базовими конструктивними властивостями людського світу. Водночас вони виступають основоположним способом співбуття індивідів між собою, тобто, є їх правом. Саме тому тотальна фактична суперечливість буттєвого устрою людського світу є другою онтологічно укоріненою причиною, що зумовлює необхідність медіації та задає їй правову природу.

**Асиметричність людського світу.** Ще більший за обсягом пласт суперечностей являють собою звичайні асиметричні пари феноменів людського світу. Вони принципово відрізняються від діалектичних бінарних опозицій. Якщо сторони у такій парі феноменів тільки бінарно сполучені (опозиційні), але діалектично не взаємодіють між собою, то в такому разі має місце асиметрія. Візьмімо, до прикладу, відому широкому загалу пару суспільних феноменів *податкове право фіскальної держави/примусовий податковий обов'язок*

*платника податку*. Позитивістська традиція правопізнання вважає характер взаємозв'язку між ними, як до речі, і між усіма іншими парними феноменами позитивного права, *очевидним*, таким, що лежить на поверхні та не вимагає спеціального пізнання. В дійсності ж не є очевидним навіть факт парності багатьох із феноменів позитивного права – його потрібно науково доводити. Більше того, поза спеціальним дослідженням *змісту опозиційності у позитивному праві* природу взаємозв'язків пар асиметричних феноменів між собою розкрити неможливо.

Здійснення такого аналізу для пари асиметричних феноменів людського світу *податкове право фіскальної держави/примусовий податковий обов'язок платника податків* засвідчує, що єдиним принципово спільним для податкового права фіскальної держави та примусового податкового обов'язку платника податку з формальної точки зору є *податок*. Проте уже перші кроки переходу від формального до змістовного аналізу податку виявляють його *протилежну явленість*, з одного боку, для фіскальної держави – як *суверенного права оподатковувати*, з іншого боку, для *платника податку* – як *примусового податкового обов'язку*. Своє право оподатковувати фіскальна держава розглядає виключно як атрибутивний для неї феномен, тобто, таку властивість, яка з філософсько-методологічних підходів етатизму за жодних обставин ніколи не може перейти до платника податків.

Платник податку, в свою чергу, сприймає покладений на нього фіскальною державою примусовий обов'язок сплачувати податки із діаметрально протилежного підходу. Цей обов'язок для нього надміру обтяжливий, чужий, перебуває у постійному антагонізмі з його реальними потребами та інтересами, а реальна віддача платнику податку від виконання ним податкового обов'язку непропорційно мала.

Людський світ знає тільки одне істинне мірило свободи індивідів – їх право. Саме воно є основоположним (потребовим) способом співбуття людей у соціумі. Саме право зарекомендувало себе найефективнішим засобом замирення конфліктуючих сторін у суспільстві, оскільки воно породжене буттєвим устроєм

людського світу. Медіація є одним з проявів людського права. Отже, основоположним принципом буттєвого устрою людського світу є його тотальна фактична суперечливість. Вона проявляється у формі бінарних опозицій, симетрій та асиметрій, їх природа різна. Поява людських суспільств породила множину соціальних суперечностей та їх відповідну ієрархію, яка сама по собі є явищем динамічним і таким же суперечливим. Передусім це фундаментальна суперечливість людських статусів: чоловік/жінка; батьки/діти; народження/помирання; власник/найманий працівник і т.д. Така ж суперечливість людських потреб: матеріальних/духовних; нинішніх/майбутніх; приватних/публічних; в освоєнні та перетворенні природи/у збереженні первозданності природи; між зростанням людських потреб у геометричній прогресії та розвитком людських можливостей їх задоволення в арифметичній прогресії тощо. До них належать і суперечливості між природою функціональних соціальних ролей індивідів: лікар/хворий, дитина/дорослий, утриманець/утримувач, керівник/підлеглий, виробник/споживач, бідняк/багатий, учень/учитель тощо. Саме тому тотальна фактична суперечливість буттєвого устрою людського світу є другою онтологічно укорінена причиною, що зумовлює необхідність медіації та задає їй правову природу.

Таким чином, буттєвий устрій людського світу складає другу групу онтологічно укорінених причин, що зумовлюють як саму необхідність медіації, так і її правову природу. В основі цих причин лежить тотальна суперечливість фактичного устрою людського світу та особова каузальність усього соціального як вищий рівень каузальності взагалі, оскільки тільки вона здатна врахувати міру свободи та міру відповідальності кожного суб'єкта суспільного життя<sup>1</sup>.

До основоположних властивостей людини належать людська автономія, комунікативна солідарність та людські потреби у благах, які задовольняються у ході як безумовного (трансцендентального), та і умовного обміну індивідів ними. Трансцендентальний спонтанний обмін між людьми благами з неминучістю

---

<sup>1</sup>Гаврилюк Р. [Зумовленість правової природи медіації буттєвим устроєм людського світу](#) / Р. Гаврилюк // Право України. – 2018. – № 5. – С. 181-195.

трансформує із потенційного у реальний стан надлишок людської автономії, породжує як внутріособистісні, так і міжособистісні суперечності, чимало з яких переростають у протиріччя та конфлікти. Саме ці останні і являють собою найголовнішу – атрибутивну людині групу детермінант, що зумовлюють необхідність медіації як одного з найефективніших засобів вирішення міжлюдських конфліктів зусиллями самих же індивідів. Медіація має подвійну правову природу, оскільки, по-перше, є породженням основоположного (потребового) способу співбуття індивідів у соціумі, по-друге, є системою взаємопов'язуючих правових зобов'язань, за допомогою яких утворюється замирене суспільне середовище. Її можна визначити як взаємний правовий самозахист індивідів<sup>1</sup>.

Впродовж останніх півстоліття практика найпрогресивніших суспільств Заходу знайшла переконливі вирішення вищезазначених проблем. Одним з них є запровадження альтернативних правосуддю підходів до вирішення правових конфліктів та спорів, зокрема, медіації. Остання на сучасному етапі почала широко впроваджуватись ще з останньої чверті XX ст. у США та Канаді. Європейські країни, передусім країни-члени ЄС, звернулись до широкого запровадження медіації аж наприкінці XX – на початку XXI ст.ст. Проте нині їх досвід у цій сфері розглядають як приклад для творчого застосування більшість прогресивних країн світу, в тім числі США та Канада. Надзвичайно повчальним є цей досвід і для України.

Зокрема, на межі XX-XXI стст. Комітет Міністрів Ради Європи виробив і запропонував державам-членам ЄС ряд нових принципово важливих Рекомендацій у сфері альтернативного судовому вирішення спорів: Рекомендацію № R(98)1 щодо медіації в сімейних справах, Рекомендацію № R(99)19 щодо медіації в кримінальних справах, Рекомендацію Rec (2001) 9 щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами й сторонами-приватними особами, Рекомендацію Rec (2002) 10 щодо медіації в

---

<sup>1</sup>Ruslana Havrylyuk, Legal Characteristics of Mediation // European Journal of Law and Public Administration 2019, Volume 6, Issue 2, pp. 46-60

цивільних справах. У всіх них без винятку медіація розглядається як альтернативний судовому метод вирішення спорів у відповідних соціумах.

Такі ж світоглядні та методологічні підходи було зафіксовано і у Резолюції № 1 "Щодо здійснення правосуддя у XXI столітті, ухваленій міністрами юстиції європейських країн на їхній XXIII конференції у Лондоні 8-9 червня 2000 р. Міністри у цій Резолюції особливо наголосили, що саме з метою покращення доступу до правосуддя усім індивідам, що проживають у Європі, необхідний розвиток та функціонування позасудових процедур для врегулювання переважної більшості спорів та конфліктів, що виникають у повсякденному житті. На їх думку, ці процедури повинні бути спеціально пристосовані до потреб сторін. Як найперший приклад таких процедур міністри назвали медіацію.

21 травня 2008 р. Європейським Парламентом та Радою була ухвалена Директива 2008/52 /ЄС «З певних аспектів медіації у цивільних та комерційних справах», у 2009 р. ними ж була ухвалена перша Директива 2009/52/ЄС з питань позасудового вирішення спорів у сфері споживання, а 21 травня 2013 р. Європейський Парламент та Рада ухвалили другу Директиву щодо альтернативного вирішення спорів у сфері споживання. У всіх цих Директивах наголошується, що запроваджені ними процедури альтернативного судовому врегулювання спорів, передусім медіації, для їх учасників є добровільними та втілюються у життя з метою кардинального покращення доступу усіх суб'єктів суспільних відносин до правосуддя внаслідок розвантаження його від справ, що успішніше вирішуються шляхом переговорів сторін.

Така цілеспрямована системна робота впродовж тривалого періоду часу, яка продовжується у країнах ЄС по нині, дала очікувані результати. До прикладу, у Нідерландах за допомогою альтернативних правосуддю методів вирішується біля 90% усіх спорів з найрізноманітніших питань. Тут вже утвердилась окрема культура медіації. Цього досягнуто у значній мірі завдяки тому, що у країні з 16 мільйонами населення систематично надають послуги з альтернативного вирішення спорів понад 10 тисяч сертифікованих професійних медіаторів з

різних напрямів та різних професій. У Великобританії шляхом переговорів за участю медіаторів вирішується понад 85 % спорів і конфліктів. Левова частка спорів та конфліктів вирішується за допомогою медіаторів і в ряді інших європейських країн.

Запорукою цьому є європейська модель медіації як добровільної для її учасників альтернативної позасудової процедури, у якій сторони спору чи конфлікту є повноправними суб'єктами. Це уможливило кардинальне розвантаження судів відповідних країн та зосередження їх лише на тих спорах, які не можуть бути в принципі вирішені у позасудовий спосіб. Європейська модель медіації у буквальному розумінні цього слова перетворила процедуру медіації у високоефективний правовий спосіб вирішення конфліктів та замирення соціуму.

Протилежною вищерозглянутим практикам є ситуація з медіацією в Україні. Це зумовлено як історичною, політико-правовою та ментальною спадщиною українського соціуму, так і тотальною корупцією, яка пронизала усі публічні інститути суспільства. Останнє має місце тому, що ми вийшли з адміністративно-командного типу суспільства, у якому все належало державі в особі її апарату та інститутів примусу, а населенню, яке ще не стало сповна громадянським суспільством, був та залишається властивим тотальний патерналізм.

На максимально тривалу консервацію такого стану речей була та залишається спрямована і політика усіх пострадянських вітчизняних державницьких еліт, включно із нинішньою. Так, у червні 2016 р. Верховна Рада України прийняла зміни до Конституції України. Звернемо увагу на одну з них, якій відведена парадигмально важлива роль : «Юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення. У передбачених законом випадках суди розглядають також інші справи. Законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору».

Хаотично розкидані зерна медіації в Україні під впливом цього «світла» почали проростати. Так, 03.10.2017 р. було прийнято Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного

процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів». Ним було внесено у вищезазначені кодекси цілу низку процесуальних норм, сукупність яких теоретики та практики права розцінюють як створення нового для України **інституту обов'язкової судової медіації**. Підтвердженням цього до прикладу, може бути поява глави 4 «Врегулювання спору за участю судді» у Цивільному процесуальному кодексі України. Як зазначається у ч.1 ст.202 цього Кодексу: «Про проведення процедури врегулювання спору за участю судді суд постановляє ухвалу, якою одночасно зупиняє провадження у справі».

Ми звертаємо увагу на те, що судова медіація аж ніяк не поліпшує доступу індивідів до правосуддя, оскільки вона на практиці не веде до розвантаження судів. Здійснення медіації як однієї із стадій судового процесу продовжує залишати сторони спору головним чином об'єктами судочинства, чим принижується та нівелюється їх людська гідність. Інститут судової медіації не є рівноцінною альтернативою європейській моделі медіації.

Отже, Європейська правова модель медіації сповна відповідає природі останньої – потребам замирення соціуму, досягнення консенсусу конфліктуючих сторін. Вона у буквальному розумінні цього слова є альтернативою судового вирішення спорів та конфліктів у соціумі. Її запровадження у ряді європейських країн кардинально поліпшило доступ індивідів відповідних соціумів до правосуддя. 2. Інститут судової медіації, створений у 2017 р. в процесуальному законодавстві України, є за своєю правовою природою методом «квазімедіації». Він апріорі не спроможний кардинально поліпшити доступ суб'єктів права до вітчизняного судочинства, оскільки де-факто не розвантажує суди від величезного обсягу судових справ, а тому не відповідає основоположним завданням судової реформи в Україні. 3. Україна об'єктивно потребує впровадження європейської правової моделі медіації як насправді альтернативного судочинства способу вирішення спорів. Для цього в Україні складаються достатні передумови, передусім уже сформувався суспільний запит



саме на європейську модель медіації, з'явилися та набирають сили і суспільної ваги відповідні стейкхолдери<sup>1</sup>.

У межах державного правосуддя, зокрема, такої його складової як судова медіація, суб'єкти-носії протиріч та спорів фактично перетворені заздалегідь на *об'єкти державних процедур* щодо їх же конфліктів і спорів. У цій парадигмі вирішення людських конфліктів та спорів вони перестають бути носіями власних прав, а їх природні та невідчужувані права різко обмежуються державою до рівня окремих повноважень, якими особи наділяються тією ж державою. Звідси так звана судова медіація зовсім протилежна парадигмі класичних (американської, європейської) моделей медіації й убезпечує не захист честі та гідності людини, що є також законодавчо легітимованим обов'язком суду, а прикриває їх приниження, нівелювання і навіть повне знищення.

Така практика перебуває у найгострішому протиріччі з вимогами системоутворюючої статті 3 Конституції України: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави».

Судова медіація без найменших перебільшень підпадає під матрицю так званої *об'єктної формули*, сформульованої ще у п'ятдесятих роках ХХ ст. відомим німецьким вченим-правником Гюнтером Дюрігом. Ця формула категорично забороняє за будь-яких обставин утилізацію людини, перетворення її у річ. Вона вперше була обґрунтована І.Кантом у його «Основоположенні до метафізики звичаїв».

Таким чином, судова медіація – не альтернатива судовому вирішенню конфліктів і спорів. Її найголовніша мета – зберегти монополію державного

---

<sup>1</sup>Пацурківський П.С., Гаврилюк Р.О. [Запровадження європейської моделі медіації як шанс судовій реформі в Україні](#) / П.С. Пацурківський, Р.О. Гаврилюк // Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 18-19 жовтня 2018 р.); [редкол.: О. В. Щербанюк (голова), А. С. Цибуляк-Кустевич (відпов. секр.) та ін.]. – Чернівці, 2018. – С. 242-246.

правосуддя у цій сфері суспільних відносин та максимально сприяти ідеології та політиці державоцентризму у суспільстві. Людині з її конфліктами і спорами у судовій медіації відведена роль засобу досягнення вищезазначеної мети, об'єкту державної процедури<sup>1</sup>.

Застосування медіації в адміністративному процесі може породити численні переваги: збільшення довіри громадян до адміністративних органів, деяке полегшення обсягу розгляду справ адміністративними судами, більша ефективність адміністративного судочинства та скорочення їх тривалості, а також збільшення впливу сторін на власну справу. Але ці амбітні цілі вимагають активного підходу органів державної влади та певної зміни у ментальності публічного управління та суспільства загалом, де медіація поки не є популяризованою та доступною.<sup>2</sup>

Модель медіації - це система технологічних прийомів, яка може використовуватися медіатором при здійсненні примирної процедури. Моделі медіації не претендують на універсальне застосування, а скоріше служать концептуальним орієнтиром як для практикуючих медіаторів, так і для сторін конфлікту, а також всіх осіб зацікавлених в дослідженні і вивченні медіації як багатоаспектного явища. На основі моделей будуються базові правила проведення процедури медіації та здійснюється застосування медіаційної технології.

Моделі відображають дійсність, систематизуючи реальний світ в абстрактній формі. Проте, вивчення і дослідження моделей медіації має велике теоретичне і практичне значення, перш за все, це дозволяє виявити найбільш прийнятні сфери застосування тієї чи іншої моделі медіації. Такі моделі корисні, оскільки демонструють наскільки теоретичні і ціннісні характеристики поведінки медіатора, його світогляд, способи ведення переговорів впливають на хід і

---

<sup>1</sup>Пацурківський П.С., Гаврилюк Р.О. [Людське право на медіацію](#)//Право України. – 2020. – № 7. – С. 212-229.

<sup>2</sup>Юрійчук І.В. Особливості застосування медіації в адміністративному судочинстві України // Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернівці, 16 жовтня 2020 р.). Чернівці, 2020, подано до друку.

динаміку процедури медіації, адже саме медіатор може подати сторонам конфлікту приклад прийнятної і необхідної поведінки під час процедури своєю власною поведінкою, може вплинути на зміст порядку денного, запропонувати варіанти об'єктивних критеріїв, якими сторони будуть керуватися, а також можливість вплинути на діапазон варіант в врегулювання конфлікту. Більш того, моделі медіації ілюструють співвідношення і взаємозалежність між обсягом повноважень сторін конфлікту і медіатором, тобто, чим більшим обсягом повноважень наділений медіатор, тим меншим об'ємом володіють сторони і навпаки. Кожна з технологій унікальна, має свою філософію, особливі методологічні підходи і техніки роботи медіатора, вимагає спеціального навчання.<sup>1</sup>

Природа податково-правової медіації. Застосування медіації при вирішенні податкових спорів в повній мірі можливе лише в людиноцентристській державі, де діє верховенство права, реалізуються права людини та існує можливість забезпечення та захисту прав платника податків та розв'язання конфліктів. Розвиток податкової медіації дозволить досягти більших результатів з меншими витратами. Під час дослідження природи податково-правової медіації слід зробити акцент на її перевагах при вирішенні спорів між платником податків та фіскальними органами. По-перше, добровільність, тобто сторони за власною ініціативою приймають рішення щодо участі в медіації та усвідомлюють, що вирішення конфлікту може бути досягнуте тільки шляхом співробітництва. По-друге, процес медіації економічно вигідніший для обох сторін, як для платника податків, так і держави в порівнянні з витратами, пов'язаними з традиційним способами вирішення спорів. По-третє, нейтральність, оскільки під час процесу медіатор не займає позицію однієї зі сторін, а тільки допомагає сторонам знайти найкраще для обох рішення. По-четверте, рівність сторін, адже під час процесу медіації фіскальні органи та платник податків перебувають на одному рівні, їм надається однакове право висловлювати свої думки та погляди щодо предмету

---

<sup>1</sup>Бабин І.І. Современные модели медиации/ И.И. Бабин// Societasetlurusprudencia. – 2019. – VolumeVII., Issue 1. – P. 47-77.

спору, пропонувати свої умови для того, щоб знайти рішення, яке буде вигідним для них обох. По-п'яте, медіація проводиться у коротші терміни, на відміну від судового захисту прав платника податків, в якому судовий розгляд та виконання рішень займають тривалий час. По-шосте, процес медіації є конфіденційним, забороняється розкриття інформації про якість проходження справи чи запропоновані рішення.<sup>1</sup>

За результатами проведеного дослідження запропоновано включити положення про медіацію до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля». Запровадження такої процедури у врегулюванні конфліктів, які виникають в процесі ОВД дозволить досягти наступних результатів: а) підвищити ефективність екологічного правопорядку за рахунок більш широкої участі громадськості не лише в регулюванні екологічних відносин, але й у вирішенні конфліктів, які виникають у цій сфері; б) підвищити роль та можливості громадськості при прийнятті екологічно значимих рішень; в) ослабити напруженість і наслідки негативних соціальних проявів, які виникають при прийнятті рішень про проектування, будівництво, початку діяльності об'єктів, що чинять негативний вплив на довкілля; г) підвищити ефективність захисту екологічних прав фізичних та юридичних осіб, в тому числі, громадських об'єднань; г) знизити кількість адміністративних процедур і судових процесів у справах про порушення екологічних прав фізичних та юридичних осіб, в тому числі, громадських об'єднань, а також фінансових витрат, пов'язаних із цими процедурами; д) мінімізувати інші негативні наслідки за рахунок мирного врегулювання конфліктів.<sup>2</sup>

---

<sup>1</sup>Федорчук М.Д. Природа податково-правової медіації // Дні науки Національного університету «Києво-Могилянська академія» на факультеті правничих наук. 2017: матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 27 січня 2017 року). – К.: Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2017. – С.75-78.

<sup>2</sup>Козмуляк К.А. Медіація в процедурі оцінки впливу на довкілля // Еколого-правовий статус людини і громадянина: ретроспективний та перспективний погляди: зб. матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 31 травня 2019 року) / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; за заг. ред. Красової М.В., Коваленко Т.О. – Чернівці: Кондратьєв А.В. – 2019. – С. 155-158.

## **ВИСНОВКИ**

Академічною спільнотою кафедри публічного права Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича у процесі розробки комплексної кафедральної наукової проблеми впродовж 2016-2020 рр. обгрунтовано багато нових теоретичних положень, оцінок, узагальнень та висновків, які безпосередньо стосуються природи публічного права.

### **I. Висновки, які стосуються досліджуваної проблеми в цілому:**

1. Обгрунтовано, що для адекватного пізнання природи публічного права найбільш придатний антропосоціокультурний підхід. Він являє собою систему таких пізнавальних інструментів, за допомогою яких публічне право вивчається як атрибутивно людиномірний феномен зі світоглядно-методологічних позицій людини як єдиного творця соціуму та повноправного його субєкта за допомогою соціокоду публічних потреб людини, зумовлених відповідним типом культури. Його квінтесенцією є утвердження у пізнанні природи публічного права принципу «Людина – міра усіх речей» на противагу принципу позитивістського підходу «держава – міра усіх речей».

2. Доведено, що публічне право є закономірним наслідком дуальної природи людини. Безпосередньою причиною його появи є публічні людські потреби. За своєю природою це право є всезагальним природним правом індивідів на кооперування їх можливостей і зусиль з метою задоволення спільних з іншими (публічних) потреб. Саме властивість спільності цих потреб для більшості для більшості чи усіх членів соціуму робить їх публічними, а не визнання їх державою. Публічне право атрибутивно пов'язане не з державою, як ще продовжує стверджувати поки що панівна позитивістська вітчизняна доктрина публічного права, а із суспільством в цілому як саморегулюючою процесуальною системою соціальної взаємодії індивідів. Тому воно як антропосоціокультурний феномен властиве усім типам суспільств, зокрема й додержавним, а не тільки тим, що відзначаються державною формою самоорганізації індивідів.

3. З'ясовано, що публічному праву як феномену в цілому притаманні такі основоположні властивості, як антропність, конструктивність та контекстуальність. Антропність цього права як його системоутворююча властивість проявляється у тому, що публічні потреби атрибутивні людині (людиномірні), тому і засіб їх забезпечення апіорі адекватний, інакше він був би не дієвим. Конструктивність як фундаментальна властивість публічного права створюється колективними інтенціональними установками індивідів та їх практичними діями відповідно до ними ж спонтанно вироблених правил у процесі тривалої життєдіяльності. Контекстуальність публічного права зумовлюється тим, що воно згідно з його природою є динамічною системою текстів і контекстів, множиною конкретних правових ситуацій, в основі своїй типових, а у конкретному змісті й особливостях суттєво відмінних між собою, контекстуальних, у які виявились життєво включеними у процесі задоволення власних публічних потреб переважна більшість або всі індивіди відповідного соціуму.

## **II. Висновки, які стосуються її конкретних розділів.**

1. Обґрунтовано парадигмально новий висновок проте, що держава не має власного онтологічного укорінення, а є похідним феноменом від самоорганізованих індивідів.

2. Доведено, що джерелом легітимності державної влади є людина як істота суспільно діяльна та активна, а критеріями оцінки діяльності державної влади виступають невідчужувані та невід'ємні права людини. Можливість вільної реалізації цих прав безпосередньо людиною є межею для діяльності державної влади. Порушення такої межі без правових підстав на це делегітимує державну владу як неправову, несе в собі потенційну чи реальну можливість зміни державної влади мирним чи навіть насильницьким шляхом.

3. Обґрунтовано новий підхід до адміністративно-правової характеристики фіскальних неподаткових доходів бюджетів. Згідно цього підходу фіскальні неподаткові доходи бюджетів бувають, по-перше,

обов'язковими та є наслідком дії норм законів України, або добровільними та виникають на договірних засадах.

4. Доведено, що фіскальні неподаткові надходження бюджетів можуть спрвлятися як фіскальними органами держави, так і іншими органами держави та/або місцевого самоврядування або ж взагалі сплачуватися на добровільній основі без будь яких механізмів забезпечення та примусу.

5. Зроблено висновок, що фіскальні неподаткові надходження бюджетів поряд із фіскальною функцією можуть мати також компенсаційну функцію, каральну функцію, превентивну функцію тощо.

6. Обгрунтовано, що фіскальні неподаткові надходження можуть виникати як внаслідок виконання основних функцій державної влади та місцевого самоврядування, так і їх неосновних функцій.

7. Встановлено, що фінансове право як родовий інститут та податкове право як його конкретний видовий інститут історично передує державі як феномену, змістовно ширше від останнього, оскільки сама не що інше як конкретно-історичне втілення публічного. Феномен публічності задається спільними людськими потребами. Останні зумовлені дуальною природою людини – психобіологічною та соціальною водночас. Соціальні потреби людини й породили її фінансове право в цілому та податкове право зокрема. Їх вік дорівнює віку людської цивілізації. Це право є атрибутивною стороною права людини в цілому.

8. Обгрунтовано, що додержавному податковому праву людини були притаманні такі субстанційні властивості, як антропність, конструктивність, контекстуальність і функціональна перерозподільна властивість, яка являла собою засіб перерозподілу сукупного суспільного продукту для задоволення публічних та особистих потреб індивідів. Назва останньої із зазначених властивостей стала родовою для цілого якісно виокремленого сегменту – перерозподільних – суспільних відносин.

9. Зясовано, що квінтесенцією давньоримського цивілізаційного перевороту, який відбувся на темпоральній межі до нашої ери та нашої ери,

склало заперечення антропосоціокультурних цінностей давньогрецьких полісів та давньоримської цивітас і заміна їх цінностями Давньоримської імперської держави, внаслідок чого ця держава і заволоділа протиправно податковим правом громадян.

10. Обґрунтовано, що одним з найдоступніших серед спеціальних механізмів вирішення спорів, який ефективно сприяє вирішенню міжособистісних та групових конфліктів, у цивілізованих країнах світу зарекомендувала себе медіація. Вона не має собі альтернатив як масовий спосіб розв'язання буттєвих конфліктів самими ж їх учасниками за участі професійних медіаторів. Цей спосіб за його правовою природою є взаємним самозахистом індивідів. Доведено, що витоки необхідності та появи медіації ведуть до суперечливої внутрішньої природи власне людини. А саме те, що вона нерозривно пов'язана з буттєвими властивостями людини – людською автономією, людською інтерсуб'єктивністю та людськими життєвими потребами. Саме їх взаємодія між собою, без якої людини немає і не може бути в принципі, є фундаментальним витком усіх як особистісних, так і міжособистісних конфліктів. Тим не менше поки що медіацію аж ніяк не поширюють на так звані внутріособистісні конфлікти, які в кінцевому підсумку є першопричиною міжособистісних та групових конфліктів. Її обмежують тільки вирішенням міжособистісних та міжгрупових конфліктів.

11. Обґрунтовано, що якщо прийняти за істинне розуміння природи медіації як інструменту вирішення зовнішніх відносно людини конфліктів, то чим все-таки є медіація – *засобом захисту прав людини*, як зазначає чимало науковців чи *одним з безпосередніх вроджених людських прав*? В межах обсягу тез доповіді на науковій конференції неможливо навести розгорнуту аргументацію на користь однієї з цих обидвох версій. Точніше кажучи, поки що ніхто з науковців, наскільки нам відомо, взагалі не висловлювався про розуміння ним медіації як одного з безпосередніх людських прав. Хоча саме це тлумачення найадекватніше та найаргументованіше розкриває її природу: право на медіацію дуже часто убезпечує право людини на гідність, право людини на життя, дуже



багато інших людських прав. В кінцевому підсумку саме право на медіацію дозволяє людині як особі та як виду залишатися в межах людської природи, бути самою собою, тобто, не стати засобом для чогось іншого. Звідси наша наступна наукова гіпотеза – медіація є безпосереднім вродженим людським правом.

## ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

- 1) **Andrii KHUDYK** Constitutionalization of tax law: the Ukrainian model // European Journal of Law and Public Administration. – 2018. – Volume 5, Issue 1, pp. 12-24
- 2) **Babin I., Diakur M.** On Legal Regulation Of Tax Optimization And Tax Evasion In Ukraine// Studia Iuridica Toruniensia. – 2017. – Tom XX. – P. 11-22.
- 3) **Babin I., Karvatska S.** Interpretation of the Convention about human rights protection principles in court practice on tax disputes// Studia Iuridica Toruniensia. – 2018. – Tom XXII. – P. 11-24.
- 4) **Babin I., Karvatska S.** Interpretation of the Convention about human rights protection principles in court practice on tax disputes// Studia Iuridica Toruniensia. – 2018. – Tom XXII. – P. 11-24
- 5) **Babin I., Vakariuk L.** The Legal Nature of E-Petitions/ I. Babin, L. Vakariuk// Baltic Journal of Law & Politics 12:2 (2019): 19-46 <https://content.sciendo.com/view/journals/bjlp/bjlp-overview.xml> DOI: 10.2478/bjlp-2019-0010 (Scopus)
- 6) **Babin I., Vakaryuk L.** Challeges in Rolling out the Framework of Categories and Concepts of Tax Code of Ukraine in Terms of “Tax Liability” Category // Silesian Journal of Legal Studies. 2017. Volume 9. P. 11-17.
- 7) **Babin I., Vakaryuk L.** Challeges in Rolling out the Framework of Categories and Concepts of Tax Code of Ukraine in Terms of “Tax Liability” Category/ I. Babin, L. Vakaryuk// Silesian Journal of Legal Studies. – 2017. – Volume 9. – P. 11-17
- 8) **Babin I., Vakaryuk L.** Features of Legal Regulation of Tax Incentives for Small Business in Post-socialist Countries // Societas et Iurisprudencia. 2018. Volume VI., Issue 1. P. 21-40.
- 9) **Babin I., Vakaryuk L.** Features of Legal Regulation of Tax Incentives for Small Business in Post-socialist Countries/ I. Babin, L. Vakaryuk// Societas et Iurisprudencia. – 2018. – Volume VI., Issue 1. – P. 21-40.
- 10) **Babin I., Vakaryuk L.** Features of Legal Regulation of Tax Incentives for Small Business in Post-socialist Countries/ I. Babin, L. Vakaryuk// Societas et Iurisprudencia. – 2018. – Volume VI., Issue 1. – P. 21-40.
- 11) **Babin I., Vakaryuk L.** Features of Legal Regulation of Tax Incentives for Small Business in Post-socialist Countries/ I. Babin, L. Vakaryuk// 8<sup>th</sup> LUMEN International Scientific Conference “Rethinking Social Action. Core Values in Practice (RSACVP 2017)”, April 7-8<sup>th</sup> 2017 Suceava, Romania. – London: LUMEN Media Publishing, UK, 2017. – P.421.
- 12) **Babin I., Vakaryuk L.** The Tax on Immovable Property, Different from the Land Plot: Theory and Practice of Application // European Journal of Law and Public Administration. 2018. Volume 5, Issue 1, pp. 1-11.
- 13) **Babin I., Vakaryuk L.** The Tax on Immovable Property, Different from the Land Plot: Theory and Practice of Application/ I. Babin, L. Vakaryuk// European Journal of Law and Public Administration. – 2018. – Volume 5, Issue 1, pp. 1-11.

- 14) **Babin I., Vakaryuk L.** The Tax on Immovable Property, Different from the Land Plot: Theory and Practice of Application/ I. Babin, L. Vakaryuk// European Journal of Law and Public Administration. – 2018. – Volume 5, Issue 1, pp. 1-11.
- 15) **Babin Igor, Vakaryuk Ludmila** The legal nature of currency regulation // Studia Iuridica Toruniensia. - 2016. - Tom XVIII. - S.\_\_\_\_
- 16) **Babin Igor, Vakaryuk Lyudmila.** Features of Legal Regulation of the Simplified Taxation System in Ukraine, Romania and Moldova/ I. Babin, L. Vakaryuk// European Journal of Law and Public Administration. – 2019. – Volume 6, Issue 1, pp. 1-11.
- 17) **Babin Igor, Vakaryuk Lyudmila.** Features of Legal Regulation of the Simplified Taxation System in Ukraine, Romania and Moldova/ I. Babin, L. Vakaryuk// European Journal of Law and Public Administration. – 2019. – Volume 6, Issue 1, pp. 1-11.
- 18) **Babin Igor.** Features of the application of the decisions of the European Court of Human Rights by Ukrainian courts in tax cases/ Igor Babin// DANUBE: Law, Economics and Social Issues Review, 2020, 11 (1), 75-89. DOI: 10.2478/danb-2020-0005 (Scopus)
- 19) **Bartusiak P.** "Judicial Finding" of the Legal Nature of Cryptocurrency. Ehrlich`s Journal. Volume 2. Chernivtsi: Chernivtsi National University, 2018, pp. 23-36.
- 20) **Bartusiak P.** «Judicial Finding» of the Legal Nature of Cryptocurrency. Ehrlich`s Journal, [S.l.], v. 2, p. 24-36, July 2018.
- 21) **Bartusiak P.** Legal Issues of Preventing Inflation in Local Taxation. European Journal of Law and Public Administration. – 2018. – Volume 5, Issue 2. – pp. 57-69.
- 22) **Fedorchuk M.** The Legal Nature of the Tax Doctrine of Ukraine// European Journal of Law and Public Administration. – 2019. – Volume 6, Issue 2. – pp.22-34.
- 23) **Fedorchuk M.** [Legal Doctrine of Local Taxes in Ukraine](#) // European Journal of Law and Public Administration. – 2018. – Volume 5, Issue 1. – pp. 70-80.
- 24) **Havrylyuk, Ruslana.** 13th International Scientific Conference on System of Financial Law Местоположение: Masaryk Univ, Fac Law & Informat, Mikulov, CZECH REPUBLIC публ.: SEP 28-OCT 01, 2014  
Спонсоры: Org Ctr Res Publ Finances; Tax Law Countries Central & E Europe
- 25) **Igor KOVBAS, Nikolay KOVAL.** Influence of The Human Factor in the Activities of Law Enforcement Institutions in Ukraine// European Journal of Law and Public Administration, vol 6, no 1 (2019), P. 26-38.
- 26) **Illia YURIICHUK** Administrative Procedures in the Field of Local Taxation// European Journal of Law and Public Administration. – 2018. – Volume 5, Issue 1, pp. 115-125
- 27) **Illia YURIICHUK.** Administrative Appeal as an Out-Of-Court Procedure for the Protection of the Rights of Individuals and Legal Entities // European Journal of Law and Public Administration, vol 6, no 1 (2019), P. 98-109

- 28) **K. Kozmuliak.** Environmental impact assessment in livestock and poultry: public participation // *Studia Iuridica Toruniensia*, 2018 no. 23, P. 91-102. <http://dx.doi.org/10.12775/SIT.2018.030>
- 29) **K. Kozmuliak.** Environmental impact assessment in livestock and poultry: public participation // *Studia Iuridica Toruniensia*, 2018 no. 23, P. 91-102.
- 30) **K. Kozmuliak.** The Problems Of Realization of Right to Participate in Decision-Making in Environmental Matters // *European Journal of Law and Public Administration*, vol 6, no 1 (2019), P. 39-50.
- 31) **K. Kozmuliak.** The Problems Of Realization of Right to Participate in Decision-Making in Environmental Matters // *European Journal of Law and Public Administration*, vol 6, no 1 (2019), P. 39-50.
- 32) **Kateryna SOLODAN.** Legal Regulation Of Cryptocurrency Taxation in European Countries// *European Journal of Law and Public Administration*, vol 6, no 1 (2019), P. 64-74.
- 33) **Kateryna Solodan.** Legal regulation of cryptocurrency taxation in European countries // *European Journal of Law and Public Administration*. – 2019. – Volume 6. – Issue 1. – pp. 64 – 74.
- 34) **Khrystyna VOROBETS.** The Main Directions of Cybercrime Prevention in Ukraine// *European Journal of Law and Public Administration*, vol 6, no 1 (2019), P. 75-88.
- 35) **Khudyk, Andrii.** 13th International Scientific Conference on System of Financial Law Местоположение: Masaryk Univ, Fac Law & Informat, Mikulov, CZECH REPUBLIC публ.: SEP 28-OCT 01, 2014  
Спонсоры: Org Ctr Res Publ Finances; Tax Law Countries Central & E Europe
- 36) **Kostya, Dmytro.** 13th International Scientific Conference on System of Financial Law Местоположение: Masaryk Univ, Fac Law & Informat, Mikulov, CZECH REPUBLIC публ.: SEP 28-OCT 01, 2014. Спонсоры: Org Ctr Res Publ Finances; Tax Law Countries Central & E Europe.
- 37) **Krainii Pavlo** Category of Equity in the Context of the Luxury Tax Implementation// *European Journal of Law and Public Administration*. – 2019. – Volume 6, Issue 2. – pp. 61-69.
- 38) **Maryna FEDORCHUK** Legal Doctrine of Local Taxes in Ukraine // *European Journal of Law and Public Administration*. – 2018. – Volume 5, Issue 1, pp. 70-80
- 39) **Maryna FEDORCHUK.** THE LEGAL NATURE OF THE TAX DOCTRINE OF UKRAINE // *European Journal of Law and Public Administration*, vol 6, no 2 (2019), P. 22-34.  
MEDIATION // *European Journal of Law and Public Administration*, vol 6, no 2 (2019), P. 44-60.
- 40) **Oksana KRUSHNITSKA** The Constitution Law Realization For Professional Legal Aid During Administration Of Justice//*European Journal of Law and Public Administration*. – 2018. – Volume 5, Issue 1, pp. 26-36
- 41) **Oksana MELENKO.** PSYCHOLOGICAL AND LEGAL ONTOLOGICAL ASPECT // *European Journal of Law and Public Administration*, vol 6, no 2 (2019), P. 148-156.

42) **P. PATSURKIVSKYY, R. HAVRYLYUK.** LEGAL REGULATION OF TAXATION IN THE SWISS CONFEDERATION // European Journal of Law and Public Administration, Editura LUMEN, vol.5(1), pages 81-93, October.

43) **Patsurkivskyy, Petro.** 13th International Scientific Conference on System of Financial Law Местоположение: Masaryk Univ, Fac Law & Informat, Mikulov, CZECH REPUBLIC публ.: SEP 28-OCT 01, 2014. Спонсоры: Org Ctr Res Publ Finances; Tax Law Countries Central & E Europe.

44) **Pavlo KRAINII.** CATEGORY OF EQUITY IN THE CONTEXT OF THE LUXURY TAX IMPLEMENTATION // European Journal of Law and Public Administration, vol 6, no 2 (2019), P. 61-69.

45) **Petro PATSURKIVSKYY, Ruslana HAVRYLYUK** Legal Regulation of Taxation in The Swiss Confederation// European Journal of Law and Public Administration. – 2018. – Volume 5, Issue 1, pp.81-93

46) **Petro Patsurkivskyy, Ruslana Havrylyuk,** Paradigm Opposite of Nature of Ancient Greek Polis (reciprocal) and Roman Imperial (redistributive) Tax Law // Vol 1 (2017): Ehrlich's JournalЕрліхівський журнал, [S.l.], v. 1, p. 13-25, dec. 2017. ISSN 2617-975X.

47) **Petro PATSURKIVSKYY, Viktoria RARYTSKA.** LEGAL CONCEPT OF THE FISCAL STATE // European Journal of Law and Public Administration, vol 6, no 2 (2019), P. 123-137.

48) **R. Havrylyuk** Original tax law of a human/ R. Havrylyuk// Науковий вісник Чернівецького університету. – 2015. – Випуск 765. – Правознавство. – С. 97-102.

49) **Raritska** **Viktoria**  
Etatist nature of the State as a determinant of authoritative character of tax relations / V.Raritska// Právna veda a prax v tret'om tisícročí: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie, Košice, Slovenská republika: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická Fakulta, 27.– 28. Februar 2015 r., pp. 148-150.

50) **Raritska Viktoria.** Tax Sovereignty as a Fundamental Characteristic of Tax Law System / V. Raritska // Mrkyvka, Petr (ed.) System of Financial Law: System of Tax Law: Conference Proceedings. 1st ed. Brno: Masaryk University, Faculty of Law, 2015, pp. 345-361.

51) **Raritska, Viktoria** 13th International Scientific Conference on System of Financial Law Местоположение: Masaryk Univ, Fac Law & Informat, Mikulov, CZECH REPUBLIC публ.: SEP 28-OCT 01, 2014. Спонсоры: Org Ctr Res Publ Finances; Tax Law Countries Central & E Europe.

52) **Ruslana Havrylyuk,** Legal Characteristics of Mediation // European Journal of Law and Public Administration 2019, Volume 6, Issue 2, pp. 46-60

53) **Savkina O.V.** The need for paradigm changes in state-private partnership: the example of execution of court judgments in tax disputes. «Juridică științifică în condițiile de integrare Europeană Ucraina și Moldova: repere moderne de dezvoltare juridică», conferința internațională științifico-practică (2017 ; Chișinău). Conferința internațională științifico-practică «Juridică științifică în condițiile de integrare Europeană Ucraina și Moldova: repere moderne de dezvoltare juridică», 24-25 martie, 2017 / com.org.: v. bujor (presedinte) [et.al.]. - Chișinău : s. N., 2017 (Tipogr.

„Cetatea de Sus”). – ex. 135-138.

54) **Solodan K.** Legal Models of IT Taxation // European Journal of Law and Public Administration. – Romania. – 2018. – Volume 5. – Issue 2. – pp. 79-91.

55) **Sydor V.D.**, Major tasks and principles of land legislation and law V.D. Sydor // Молодий вчений. - 2016. - Спецвипуск. - P. 76-85.

56) **Vdovichen V., Vdovichena L.** Conceptual legal framework of financial legal responsibility for violating the legislation in the field of budget revenue execution. Visegrad journal on human rights № 3/2. 2018. P. 41-47.

57) **Vdovichen V., Voroniatnikov O.** Franchise agreement in Romania as a form to provide economic efficiency of business activity // Baltic Journal of Economic Studies – Vol 5, № 1 – 2019. – p. 27-32. DOI:

58) **Vdovichen V., Voroniatnikov O.** Franchise agreement in Romania as a form to provide economic efficiency of business activity // Baltic Journal of Economic Studies – Vol 5, № 1 – 2019. – p. 27-32.

59) **Vdovichen, V., Voroniatnikov, O.** (2019). Franchise Agreement In Romania As A Form To Provide Economic Efficiency Of Business Activity. Baltic Journal of Economic Studies, 5(1), 27-32.(web of science)

60) **Viktoria RARITSKA.** The Asymmetric Nature of State and Local Taxes: Comparative Legal Research// European Journal of Law and Public Administration. – 2018. – Volume 5, Issue 1, pp. 94-103

61) **Vitalii Vdovichen, Lidiia Vdovichena.** Conceptual legal framework of financial legal responsibility for violating the legislation in the field of budget revenue execution. Visegrad journal on human rights № 3/2. 2018. P. 41-47.[http://vjhr.sk/archive/2018\\_3/part\\_2/9.pdf](http://vjhr.sk/archive/2018_3/part_2/9.pdf)

62) **Vitalii VDOVICHEN, Lidiia VDOVICHENA.** PROFESSIONAL RESPONSIBILITY OF NOTARIES:

63) **Vorobets Kh.** The Criminal-law Protection of Public Relations in the Field of Formation of Information Resource // 3-rd Edition of the International Scientific Conference “Ethical and Social Dimensions in Public Administration & Law”, 27-29 April 2018, Suceava, Romania

64) Zarubei, Viktoria V. and Kuybida, Vasyl and Kozhyna, Alla and **Vdovichena, Lidiia I.** and Varenia, Nataliia. Modeling and Technology of Public Administration of Socio-Economic Security for Digitalization (April 4, 2020). International Journal of Management (IJM), 11 (3), 2020, pp. 143–154. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3568389> (Scopus)

65) **Бабин И.И.** Modern System of Local Taxes and Fees in Ukraine// Societas et Iurusprudentia. – 2016. – Volume IV., Issue 3. – P. 21-40.

66) **Бабин И.И.** Добросовестность налогоплательщика как фактор безопасности государства: реали налогового законодательства и судебной практики Украины/ И.И. Бабин// Societas et Iurusprudentia. – 2017. – Volume V., Issue 1. – P. 23-37.

67) **Бабин И.И.** Налоговое обязательство как категория налогового права// Societas et Iurusprudentia. – 2016. – Volume IV., Issue 2. – P. 38-53.

68) **Бабин И.И.** Современная система местных налогов и сборов Украины// Societas et Iurusprudentia. – 2016. – Volume IV., Issue 3. – P. 21-40.

- 69) **Бабин І.І.** Современные модели медиации/ І.І. Бабин// *Societas et Iurisprudentia*. – 2019. – Volume VII., Issue 1. – P. 47-77.
- 70) **Бабин І.І.** Современные модели медиации/ І.І. Бабин// *Societas et Iurisprudentia*. – 2019. – Volume VII., Issue 1. – P. 47-77.
- 71) **Бабин І.І., Вакарюк Л.В.** Структурированість як свойство юридическої конструкції фінансово-правових інститутів (на прикладі податкового права України)/ І.І. Бабин, Л.В. Вакарюк// *Societas et Iurisprudentia*. – 2017. – Volume V., Issue 3. – P. 23-41.
- 72) **Бабін І.** Правова природа самооподаткування/ І.І. Бабін// Підприємництво, господарство і право. – 2020. - №1. – С. 138-142.
- 73) **Бабін І., Вакарюк Л.** Правова природа валютного регулювання// *Studia Iuridica Toruniensia*. – 2016. – Tom XIX. – P. 9-21.
- 74) **Бабін І., Вакарюк Л.** Правова природа валютного регулювання// *Studia Iuridica Toruniensia*. – 2016. – Tom XIX. – P. 9-21.
- 75) **Бабін І.І. Вакарюк Л.В.** Податок як системоутворююча категорія предмету податкового права// *Юридичний вісник*. – 2016. - №3 (40). – С. 61-66.
- 76) **Бабін І.І.** Оскарження як спосіб захисту платників податків/ І.І. Бабін// Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів міжрегіонального круглого столу, 27-28 травня 2017р., м. Чернівці/ Уклад. С.Б. Боднар, В.В. Гордєєв, І.В. Ковбас, А.М. Худик. – Чернівці: Технодрук, 2017. – С. 39-43.
- 77) **Бабін І.І.** Особливості реалізації досудового порядку вирішення податкових спорів в Україні// *Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (22-23 квітня 2016 р.)*. Кіровоград: «КОД», 2016. – С. 255-257.
- 78) **Бабін І.І.** Податкова оптимізація в системі прав платників податків// *Актуальні правові та гуманітарно-економічні проблеми в період реформування демократичного суспільства: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції (2 грудня 2016 р.)* Кіровоград: ПВНЗ КІДМУ КПУ, 2016. – С. 158-161.
- 79) **Бабін І.І.** Податкова оптимізація в системі прав платників податків// *Актуальні правові та гуманітарно-економічні проблеми в період реформування демократичного суспільства: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції (2 грудня 2016 р.)* Кіровоград: ПВНЗ КІДМУ КПУ, 2016. – С. 158-161.
- 80) **Бабін І.І.** Податкова оптимізація як категорія податкового права/ І.І. Бабін// *Науковий вісник Чернівецького університету*. – 2015. – Випуск 765. – Правознавство. – С. 103-108.
- 81) **Бабін І.І.** Податкове право: навчальний посібник/ І.І. Бабін. – К.: Видавничий дім «КОНДОР», 2018. – 488с.
- 82) **Бабін І.І.** Податковий консультант як суб'єкт податкових правовідносин/ І.І. Бабін// *Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри: збірник тез IV Міжнародної*

науково-практичної конференції (31 травня-01 червня 2019р.) Кропивницький: ПВНЗ КІДМУ, 2019. – С. 16-18.

83) **Бабін І.І.** Податковий консультант як суб'єкт податкових правовідносин/ І.І. Бабін// Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри: збірник тез IV Міжнародної науково-практичної конференції (31 травня-01 червня 2019р.) Кропивницький: ПВНЗ КІДМУ, 2019. – С. 16-18.

84) **Бабін І.І.** Правова природа збору за місця для паркування транспортних засобів/ І. Бабін// Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри: збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції (27-28 квітня 2018 р.) Кропивницький: ПВНЗ КІДМУ, 2018. – С. 12-14; **Бабін І.І.** Правова природа транспортного податку/ І.І. Бабін// **Актуальні правові та гуманітарно-економічні проблеми в період реформування демократичного суспільства: збірник тез VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (24 листопада 2017р.).** Кропивницький: ПВНЗ КІДМУ, 2017. – С. 11-14.

85) **Бабін І.І.** Правова природа транспортного податку/ І.І. Бабін// **Актуальні правові та гуманітарно-економічні проблеми в період реформування демократичного суспільства: збірник тез VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (24 листопада 2017р.).** Кропивницький: ПВНЗ КІДМУ, 2017. – С. 11-14.

86) **Бабін І.І.** Правовий статус податкових представників як суб'єктів податкових правовідносин// Zbornik prispevkov z medzinarodnej vedeckej konferencie PRAVNAVEDA A PRAX: VYZVY MODERNYCH EUROPSKYCH INTEGRACNYCH PROCESOV /27. – 28.novembra 2015. - p. 85-88.

87) **Бабін І.І.** Проблеми правового регулювання податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки// Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри: збірник тез II Міжнародної науково-практичної конференції (7-8 квітня 2017р.) Кропивницький: “КОД”, 2017. – С. 14-17.

88) **Бабін І.І.** Проблеми правового регулювання податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки// Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри: збірник тез II Міжнародної науково-практичної конференції (7-8 квітня 2017р.) Кропивницький: “КОД”, 2017. – С. 14-17.

89) **Бабін І.І.** Роль податку у визначенні предмету податкового права// Антропосоціокультурна природа права: матеріали наукової конференції (Чернівці, 25-27 травня 2016 р.). – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. – С.161-167

90) **Бабін І.І.** Самооподаткування населення як інститут фінансового права/ І.І. Бабін// Часопис Київського університету права. – 2020. - №1. – С. 140-143. DOI: 10.36695/2219-5521.1.2020.27

91) **Бабін І.І.** Становлення інституту податкового консультанта як реалізація контрольної функції податків/ І.І. Бабін// Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів II всеукраїнського правничого форуму, 15 травня



2019., м. Чернівці/ Уклад. І.В. Ковбас, А.М. Худик, П.І. Крайній. – Чернівці: Технодрук, 2019. – С. 44-48.

92) **Бабін І.І.** Правова природа збору за місця для паркування транспортних засобів / І. Бабін // Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри: збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції (27-28 квітня 2018 р.) Кропивницький: ПВНЗ КІДМУ, 2018. – С. 12-14.

93) **Бабін І.І., Бартусяк П.І., Вдовічен В.А., Вдовічена Л.І., Ковбас І.В., Нестеренко Л.Б., Федорук Н.С., Федорчук М.Д.** Адміністративне право та адміністративне судочинство України. Навчально-методичний посібник. Тестові завдання. За заг. ред. д.ю.н., завкафедри публічного права Р. Гаврилюк та д.ю.н., завкафедри процесуального права О.Щербанюк. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2019. – 472 с.

94) **Бабін І.І., Вакарюк Л.В.** Податок як системоутворююча категорія предмету податкового права//Юридичний вісник. – 2016. - №3 (40). – С. 61-66.

95) **Балюк Г.І., Козмуляк К.А.** Безпечність харчового продукту // Велика Українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т.14: Екологічне право / редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – 2018. – С. 59-60.

96) **Балюк Г.І., Козмуляк К.А.** Безпечність харчового продукту // Велика Українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т.14: Екологічне право / редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – 2018. – С. 59-60.

97) **Бартусяк П.І.** Правовое понятие инфляции / П.И. Бартусяк // *Leges et Viata*. – 2018. – №4 (316). – С. 28-32.

98) **Бартусяк П.І.** Правовое понятие инфляции / П.И. Бартусяк // *Leges et Viata*. – 2018. – №4 (316). – С. 28-32.

99) **Бартусяк П.І.** Антропосоціокультурний підхід до дослідження правової природи інфляції / П.І. Бартусяк // Розвиток державності та права в Україні: реалії та перспективи: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 16-17 вересня 2016 р. - Львів: Західноукраїнська організація "Центр Правничих ініціатив", 2016 - С. 48-52.

100) **Бартусяк П.І.** Інфляція – спосіб фінансування публічних потреб / П.І. Бартусяк // Антропосоціокультурна природа права : Матеріали наукової конференції (Чернівці, 25-27 травня 2016 р.). – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. – С. 252-259.

101) **Бартусяк П.І.** Інфляція та межі фінансового права / П.І. Бартусяк // Актуальні питання теорії та практики застосування сучасного вітчизняного та міжнародного права: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 9-10 червня 2017 р.) – К.: Центр наукових правових досліджень, 2017. – С. 65-67.

102) **Бартусяк П.І.** Інфляція як форма неправа / П.І. Бартусяк // Науковий вісник Херсонського державного університету. Збірник наукових праць. Серія "Юридичні науки" – 2016. – Вип. №4., Т.1. – С. 107–110.

- 103) **Бартусяк П.І.** Квaziфіскальна природа інфляції / П.І. Бартусяк // Карпатський правничий часопис, 2016. – №12. – С. 13-20.
- 104) **Бартусяк П.І.** Концептуалізація правового поняття інфляції у національному судовому праві / П.І. Бартусяк // Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 18-19 жовтня 2018 р.); [редкол.: О. В. Щербанюк (голова), А. С. Цибуляк-Кустевич (відпов. секр.) та ін.]. – Чернівці, 2018. – С. 52-54.
- 105) **Бартусяк П.І.** Медіація у публічно-правових конфліктах: деякі теоретичні зауваження / П.І. Бартусяк // Права людини та публічне врядування: збірник матеріалів II всеукраїнського форуму (м. Чернівці, 15 травня 2019 року) / уклад. І.В. Ковбас, А.М. Худик, П.І. Крайній. – Чернівці, 2019 – С. 96-99.
- 106) **Бартусяк П.І.** Межі феномену інфляції у фінансових правовідносинах / П.І. Бартусяк // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – 2018. – №. 4. – С. 108-111.
- 107) **Бартусяк П.І.** Механізм інфляції блага: теоретико-правова площина / П.І. Бартусяк // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція». – 2018. – № 31. – С. 84-87.
- 108) **Бартусяк П.І.** Правова природа грошей / П.І. Бартусяк // Юридична України. – 2017. – №5-6. – С. 4-12.
- 109) **Бартусяк П.І.** Правові інструменти оптимізації інфляції / П.І. Бартусяк // Правові засоби забезпечення та захисту прав людини: вітчизняний та зарубіжний досвід: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 17-18 листопада 2017 року). – Харків.: ГО “Асоціація аспірантів-юристів”, 2017. – Ч.1. – С. 75-78.
- 110) **Бартусяк П.І.** Правові проблеми запобігання інфляції в місцевому оподаткуванні / П.І. Бартусяк // Матеріали круглого столу «Правова модель місцевих податків і зборів в Україні крізь призму ціннісних викликів Революції Гідності» (Чернівці, 30 березня 2018 року). уклад. Р.О. Гаврилюк, Л.В. Вакарюк. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2018. – С. 118-124.
- 111) **Бартусяк П.І.** Практика ЄСПЛ у сфері захисту приватних осіб від інфляційного податку / П.І. Бартусяк // Анти-BEPS та захист прав платників податків: Матеріали III Міжнародної конференції (1 березня 2019 р., м. Київ) – Київ : Юрінком Інтер, 2019.
- 112) **Бартусяк П.І.** Проблема легітимності інфляційного податку / П.І. Бартусяк // Актуальні питання розвитку правової держави в умовах сучасного становлення громадянського суспільства в Україні: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 16-17 червня, 2017 р.) – Харків: ГО “Асоціація аспірантів-юристів”, 2017. – С. 20-23.
- 113) **Бартусяк П.І.** Публічно правовий захист ЄСПЛ майнових прав людини від впливу інфляції / П.І. Бартусяк // Права людини та публічне врядування: збірник матеріалів всеукраїнського форуму (м. Чернівці, 15 березня 2018 року) / уклад. І.В. Ковбас, А.М. Худик, В.А. Вдовічен, С.В. Боднар, П.І. Крайній. – Чернівці, 2018. – С. 191-193.
- 114) **Бартусяк П.І.** Судове тлумачення інфляційних втрат при простроченні зобов'язань в іноземній валюті / П.І. Бартусяк // Матеріали III

Міжнародної науково-практичної конференції “Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні” (24-25 жовтня 2019 року); [редкол.: О. В. Щербанюк (голова), А. С. Цибуляк-Кустевич (відпов. секр.) та ін.].– Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2019. – С. 105-108.

115) **Білокурська О. В.** Дослідження інституту тлумачення конституції у науці конституційного права / Білокурська О. В., Маровді В. М. // Науковий вісник публічного та приватного права : Збірник наукових праць. Випуск 6. – Т. 1. – К. : Науково-дослідний інститут публічного права, 2017. – С. 27 – 31.

116) **Білокурська О.В.** Забезпечення прав і свобод людини як фактор розвитку публічного врядування в Україні / О. В. Білокурська // Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів всеукраїнського форуму (Чернівці, 15 березня 2018 р.). – Чернівці : Технодрук, 2018. – С. 62 – 65.

117) **Білокурська О.В.** Конституційна доктрина в системі сучасних джерел конституційного права / О. В. Білокурська // Часопис Київського університету права. – № 3. – 2019. – С. 69 – 73.

118) **Білокурська О.В.** Конституційна доктрина як джерело конституційного права / О. В. Білокурська // Правова держава. Випуск 29. – К. : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – 2018. – С. 139 – 144.

119) **Білокурська О.В.** Конституція як основоположний спосіб облаштування публічно-правового середовища соціуму // Права людини в Україні і світі: охорона, реалізація, захист: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції м. Київ, 3 грудня, 2015 року. – Київ: Інтерсервіс, 2015 – С. 12 – 14.

120) **Білокурська О. В.** Новий етап конституційного розвитку України у світлі конституціоналізації правового порядку / О. В. Білокурська, Т. С. Подорожна // Конституційно-правове будівництво на зламі епох: пошуки оптимальних моделей : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 3 – 4 травня, м. Ужгород, 2019. – С. 62 – 66.

121) **Білокурська О. В.** Правовий моніторинг як засіб якості та ефективності чинного законодавства / О. В. Білокурська, Т. С. Подорожна // Альманах права. Правовий моніторинг і правова експертиза: питання теорії та практики. – Випуск 10. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2019. – С. 82 – 87.

122) **Білокурська О. В.** Справедливе правосуддя як мета діяльності органів судової влади / О. В. Білокурська, Т. С. Подорожна // Часопис Київського університету права. – № 4. – 2018. – С. 23 – 26.

123) **Білокурська О. В.** Ступінь наукової розробки інституту конституційних обов’язків людини та громадянина в Україні / О. В. Білокурська // Правова держава. – № 27. – 2017. – С. 28 – 33. (0,5 д.а.)

124) **Білокурська О. В.** Цінність та цінності Конституції / О. В. Білокурська // Антропосоціокультурна природа права : матеріали наукової конференції (м. Чернівці, 25-27 травня 2016 р.). – Чернівці : Чернівецький нац.ун-т, 2016. – С. 151 – 154.

125) **Білокурська О. В., Подорожна Т.С.** Конституційна скарга в системі публічно-правових засад захисту прав людини в Україні / О. В.

*Білокурська, Т. С. Подорожна // Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід : Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, 5 – 6 квітня 2019 р., Тернопіль, Економічна думка, 2019. – Т. 1. – С. 175 – 177.*

126) **Білокурська О. В., Подорожна Т.С.** *Право на конституційну скаргу в контексті діяльності Конституційного Суду України* /// О. В. Білокурська, Т. С. Подорожна // *Права людини та публічне врядування : Збірник матеріалів II всеукраїнського правничого форуму, 15 травня 2019 р., м. Чернівці / Уклад. І.В. Ковбас, А.М. Худик, П.І. Крайній. – Чернівці: Технодрук, 2019. – С. 36 – 38.*

127) **Білокурська О.** *Забезпечення прав і свобод людини як фактор розвитку публічного врядування в Україні* / О. Білокурська : матеріали всеукраїнського форуму «Права людини та публічне врядування», (Чернівці, 15 березня, 2018 р.). – Чернівці : Технодрук, 2018. – С. 62 – 65.

128) **Білокурська О.В.** *Законодавче забезпечення розвитку та становленні транскордонного співробітництва* / Олена Білокурська // *Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Розвиток прикордонних регіонів в системі транскордонного співробітництва» (м. Чернівці – Бельці, 27 – 28 квітня 2017 р.). – Чернівці : Місто, 2017 – С. 44 – 46.*

129) **Білокурська О.В.** Категорія «цінностей» в конституційному праві / О.В. Білокурська // *Науковий вісник Чернівецького університету. – 2015. – Випуск 765. – Правознавство. – С. 35-39.*

130) **Білокурська О.В.** Конституційна скарга як форма судового захисту прав людини в Україні / О. В. Білокурська, Т. С. Подорожна // *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право : зб. наук. праць. – Київ, 2019. – № 1 (41). – С. 97 – 101.*

131) **Білокурська О.В.** *Концептуальні питання реформування місцевого самоврядування в Україні* / О. В. Білокурська // *Стратегії та політика розвитку територій: міжнародні, національні, регіональні та локальні виклики : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 10 – 12 травня 2018 р., Чернівці (Україна) – Сучава (Румунія). – Чернівці : Чернівецький національний університет, 2018. – С. 11 – 13.*

132) **Білокурська О.В.** Цінність та цінності Конституції // *Антропосоціокультурна природа права: матеріали наукової конференції (Чернівці, 25-27 травня 2016 р.). – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. – С.151-152*

133) **Білокурська О.В., Вакарюк Л.В., Войцеховський Н.В., Крайній П.І., Подорожна Т.С., Федорчук М.Д., Худик А.М.** Конституційне право України. Навчально-методичний посібник. Тестові завдання. За ред. д.ю.н., доц., завкафедри публічного права Р.О. Гаврилюк. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2019. – 306 с.

134) **Білокурська Олена.** *Законодавче забезпечення розвитку та становленні транскордонного співробітництва* / Олена Білокурська // *Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Розвиток прикордонних регіонів в системі*

трансгосподарського співробітництва» (м. Чернівці – Бельці, 27 – 28 квітня 2017 р.). – Чернівці : Місто, 2017 – С. 44 – 46.

135) **Боднар С.Б.** Антропосоціальна природа нерівності у праві // Антропосоціокультурна природа права: матеріали наукової конференції (Чернівці, 25-27 травня 2016 р.). – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. – С.260-267

136) **Боднар С.Б., Бейко А.** Німецька адміністративно-правова доктрина та її роль у формуванні адміністративного національного права// Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів міжрегіонального круглого столу, 27-28 травня 2017р., м. Чернівці/ Уклад. С.Б. Боднар, В.В. Гордєєв, І.В. Ковбас, А.М. Худик. – Чернівці: Технодрук, 2017. – С. 46-52.

137) **Боднар С.Б., Ковбас І.В., Худик А.М.** Вибірчі технології та право: метод. реком. до курсу / Уклад. С.Б. Боднар, І.В. Ковбас, А.М. Худик. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2017. – 57 с.

138) **Боднар С.Б., Ковбас І.В., Худик А.М.** Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів міжрегіонального круглого столу, 27 – 28 травня 2017р., м. Чернівці / Уклад. С.Б. Боднар, Гордєєв, І.В. Ковбас, А.М. Худик. – Чернівці: Технодрук, 2017. – 144с.

139) **В. Рарицька.** Ключові податково-правові цінності фіскальної держави// Підприємництво, господарство і право, - 2019 №6 ст. 209-214

140) **Вакарюк Л.** Основні підходи до розуміння поняття «інформаційні права людини» // Підприємництво, господарство і право. № 2/2018 (264). С.155-159.

141) **Вакарюк Л.** Основні підходи до розуміння поняття «інформаційні права людини» // Підприємництво, господарство і право. № 2/2018 (264). С.155-159.

142) **Вакарюк Л.В.** Механізм захисту інформаційних прав людини/ Л.В. Вакарюк // Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів всеукраїнського форуму (Чернівці, 15 березня 2018 р.). – Чернівці : Технодрук, 2018. – С. 65 –69.

143) **Вакарюк Л.В.** Особливості юридичної конструкції інститутів системи фінансового права України / Л.В. Вакарюк// International Scientific-Practical Conference Development of legal regulation in East Europe: experience of Poland and Ukraine: Conference Proceedings, January 27-28. 2017. Sandomierz. 204 p. - С.140-143.

144) **Вакарюк Л.В.** Поняття та особливості інформаційних прав людини// Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів II всеукраїнського правничого форуму, 15 травня 2019 року, м. Чернівці / Уклад. І.В. Ковбас, А.М. Худик, П.І. Крайній. – Чернівці: Технодрук, 2019. – С. 23-26:

145) **Вакарюк Л.В.** Правова природа валютного регулювання// Антропосоціокультурна природа права: матеріали наукової конференції (Чернівці, 25-27 травня 2016 р.). – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. – С.167-173

146) **Вакарюк Л.В.** Правовая природа бюджетного права Украины с позиций системного подхода / Л.В. Вакарюк // Legea si Viata («Закон и жизнь»): международ. науч.-практ. правовой журнал. – Кишинёв, 2016. – № 1/3 (289). – С.

12-16.

147) **Вакарюк Л.В., Худик А.М.** Принцип встановлення податків і зборів виключно законом та конституційні засади місцевого оподаткування в Україні // Часопис Київського університету права. 2018/2. С. 113-117.

148) **Вакарюк Л.В., Худик А.М.** Принцип встановлення податків та зборів виключно законом та конституційні засади місцевого оподаткування в Україні // Правова модель місцевих податків та зборів в Україні крізь призму ціннісних викликів Революції Гідності . Збірник матеріалів круглого столу, 30 березня 2018 р., м. Чернівці: ЧНУ, 2018. – С. 46-58.

149) **Вдовічен В.А.** Контроль органів місцевого самоврядування за додержанням законодавства щодо виконання бюджетів за доходами // Правова модель місцевих податків та зборів в Україні крізь призму ціннісних викликів Революції Гідності. Збірник матеріалів круглого столу, 30 березня 2018 р., м. Чернівці: ЧНУ, 2018. – С. 26-32

150) **Вдовічен В.А.** Концептуальні правові основи виконання бюджетів за доходами в Україні: монографія. – Харків: Діса плюс, 2017. – 477 с.

151) **Вдовічен В.А.** Місце органів Державної казначейської служби України в системі державного контролю за виконанням бюджетів за доходами / В.А. Вдовічен // Часопис Київського університету права НАН України. - 2016.- №1. – С. 93-95.

152) **Вдовічен В.А.** Місце органів Державної казначейської служби України в системі державного контролю за виконанням бюджетів за доходами / В.А. Вдовічен // Часопис Київського університету права НАН України. - 2016.- №1. – С. 93-95.

153) **Вдовічен В.А.** Принципи та функції фінансово-правової відповідальності за порушення законодавства в сфері виконання бюджетів за доходами// Публічне право. – 2016. – № 1. – С. 141-146.

154) **Вдовічен В.А.** Розмежування компетенції та засади взаємодії органів державної казначейської служби України та органів доходів і зборів в сфері виконання бюджетів за доходами / В.А. Вдовічен // Збірник наукових праць «Актуальні проблеми права: теорія і практика». – 2016. – № 31. – С. 60

155) **Вдовічен В.А.** Суб'єктний склад правовідносин виконання бюджетів за доходами / В.А. Вдовічен // Підприємництво, господарство і право. – 2016. – № 1. – С. 132-136.

156) **Вдовічен В.А., Вдовічена Л.І.** Впровадження принципів належного урядування як необхідна передумова захисту прав людини// Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів II всеукраїнського правничого форуму, 15 травня 2019 року, м. Чернівці / Уклад. І.В. Ковбас, А.М. Худик, П.І. Крайній. – Чернівці: Технодрук, 2019. – С. 26-29; Вдовічен В.А., Вдовічена Л.І. Податкові інтереси – пошук адекватного компромісного рішення. Науковий вісник публічного та приватного права 2019; 4 (2) : 13-17;

157) **Вдовічен В.А., Подорожна Т.С.** Ціннісні виклики адміністративно-процедурного законодавства // Право України. – 2019. – № 5. – С. 63-80

158) **Вдовічен Віталій Анатолійович.** Виконання бюджетів за доходами: теоретико-правовий аспект : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук:12.00.07

/ Вдовічен Віталій Анатолійович ; Межрегіон. акад. упр. персоналом. - Київ, 2017. - 40 с.

159) **Вдовічен, В. А.** (2016). Органи доходів і зборів в системі державного контролю за виконанням бюджетів за доходами. Вісник Чернівецького факультету Національного університету Одеська юридична академія, (3), 27-37.

160) **Вдовічен, В. А.** (2016). Принципи та функції фінансово-правової відповідальності за порушення законодавства в сфері виконання бюджетів за доходами. Публічне право, (1), 141-146.

161) **Вдовічен, В. А.** (2016). Розмежування компетенції та засади взаємодії органів державної казначейської служби України та органів доходів і зборів в сфері виконання бюджетів за доходами. Актуальні проблеми права: теорія і практика, (31), 60-71.

162) **Вдовічена Л.І.** Актуальність порівняльно-правової методології у науці фінансового права // Науковий вісник публічного та приватного права. – Збірник наукових праць. Випуск 2. – К.: Науково-дослідний інститут публічного права, 2018. – С. 156-160

163) **Вдовічена Л.І.** Догматичний метод пізнання фінансового права: бути чи не бути? Jurnalul juridic național: teorie și practică..: Institute of Criminal Law and Applied Criminology. - №3-2. – 2018.- С. 66-69

164) **Вдовічена, Л.** Втрата статусу податкового резидента: прогалина законодавства. Право і суспільство № 1 частина 2 / 2020 С.102-108

165) **Войцеховський Н.В.** Правова природа меж державної влади та влади місцевого самоврядування// Антропосоціокультурна природа права: матеріали наукової конференції (Чернівці, 25-27 травня 2016 р.). – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. – С.225-232

166) **Войцеховський Н.В.** Правова природа муніципальних прав членів територіальних громад// Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів всеукраїнського форуму (Чернівці, 15 березня 2018 р.). – Чернівці : Технодрук, 2018. – С. 115-117.

167) **Войцеховський Н.В.** Розвиток місцевої демократії в рамках децентралізації влади. Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів II Всеукраїнського правничого форуму, 15 травня 2019 р., м. Чернівці / Уклад. І.В. Ковбас, А.М. Худик, П.І. Крайній. – Чернівці: Технодрук, 2018.- С.101-104

168) **Воробець Х.М.** Правомірне обмеження свободи вираження поглядів: досвід Європейського суду з прав людини / Х.М. Воробець // Право і суспільство. – 2018. – №3.–С.249-254

169) **Воробець Х.М.** Кіберзлочинність як загроза реалізації людських прав / Х.М. Воробець // Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів II всеукраїнського правничого форуму, 15 травня 2019 р., м. Чернівці / Уклад. І.В. Ковбас, А.М. Худик, П.І. Крайній. – Чернівці: Технодрук, 2019. – С.104-107

170) **Воробець Х.М.** Інформаційна безпека як об'єкт кримінально-правової охорони / Х.М. Воробець // Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів всеукраїнського форуму, 15 березня 2018 р., м. Чернівці / Уклад. І.В. Ковбас, А.М.

Худик, В.А. Вдовічен, С.Б. Боднар, П.І. Крайній. – Чернівці : Технодрук, 2018. – С. 120-123.

171) **Гаврилюк Р. А.** Конституционно-правовые проблемы фискальной децентрализации в Украине// Законодательство и правоприменение в контексте приоритетов социально-экономического развития: материалы Междунар. науч.-практ. конф., Минск, 12–13 сент. 2019 г. / ИППК судей, работников прокуратуры, судов и учреждений юстиции БГУ ; редкол. : С. К. Лещенко (отв. ред.) [и др.]. – Минск: РИВШ, 2019. – С. 228-232.

172) **Гаврилюк Р.** Концепція правопізнання Є. Ерліха: спогади про майбутнє // Міжнародний круглий стіл «Теорія права в Польщі та в Україні: сучасні тренди», Львів, 1 грудня, 2017. – С 29-30.

173) **Гаврилюк Р.О.** Конституційно-правова природа моделей швейцарської фіскальної муніципалізації та польської фіскальної децентралізації: порівняльний аналіз / Р. О. Гаврилюк // Prawo naszych sasiadow / [Redaktor cyklu publikacji Jerzy Posluszny]. – Т. 1: Konstytucyjne podstawy budowania i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w Polsce i na Ukrainie – dobre praktyki – Rzeszow-Przemysl, 2013. – S. 170-185.

174) **Гаврилюк Р. О.** Концепція правопізнання Є. Ерліха: спогади про майбутнє / Р. О. Гаврилюк // Міжнародний круглий стіл «Теорія права в Польщі та Україні: Сучасні тренди: Львівський національний університет імені Івана Франка (1 грудня 2017 року). – Львів, 2017. – С. 29-30.

175) **Гаврилюк Р. О.** Правова природа медіації як вислід буттєвих властивостей людини / Р. Гаврилюк // Право України. – Київ, 2018. – № 3. – С. 128-144

176) **Гаврилюк Р.** Чому в Україні не відбулась оголошена революція у сфері прав людини? /Р. Гаврилюк // Право України. – 2016. - №6. – С.35-43.

177) **Гаврилюк Р.** Зумовленість правової природи медіації буттєвим устроєм людського світу / Р. Гаврилюк // Право України. – 2018. – № 5. – 181-195

178) **Гаврилюк Р.** Правова природа медіації як вислід буттєвих властивостей людини / Р. Гаврилюк // Право України. – 2018. – № 3. – С. 128-143.

179) **Гаврилюк Р.** Чому в Україні не відбулася оголошена революція у сфері прав людини? / Р. О. Гаврилюк // Право України. – 2016. – № 6. – С. 35-43.

180) **Гаврилюк Р., Пацурківський П.** Виборче право як цінність: неминучість переходу в Україні від етатистської до людиноцентристської парадигми // Сучасні проблеми виборчого права і методологія його викладання у вищих навчальних закладах України. Тези доповідей Міжнародної наукової конференції, Київський національний університет імені Т. Шевченка. – К.: Прінт-Сервіс, 2017 р. – С. 198-202

181) **Гаврилюк Р.О.** – Відповідальний секретар редколегії “Наукового вісника Чернівецького університету”, серія “Правознавство”.

182) **Гаврилюк Р.О.** Правова природа конфлікту як передумови медіації// Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів II всеукраїнського правничого форуму, 15 травня 2019 року, м. Чернівці / Уклад. І.В. Ковбас, А.М. Худик, П.І. Крайній. – Чернівці: Технодрук, 2019. – С. 29-33:



183) **Гаврилюк Р.О.** – член оргкомітету міжнародної наукової конференції

184) **Гаврилюк Р.О.** – член редколегії Ерліхівського журналу. Випуск 1. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2017

185) **Гаврилюк Р.О.** Двадцятиліття конституційної парадигми прав людини: невиконане домашнє завдання чи заздалегідь нерозв'язна проблема?// Антропосоціокультурна природа права: матеріали наукової конференції (Чернівці, 25-27 травня 2016 р.). – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. – С.103-115

186) **Гаврилюк Р.О.** Директива ЄС «Про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошових коштів і фінансування тероризму» як нормативний орієнтир Українській державі у сфері правового регулювання аналогічних суспільних відносин // Теорія та практика адаптації банківського законодавства України до вимог ЄС: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 3 листопада 2017 р., м. Київ / за ред. проф. Р. С. Мельника, відпов. ред. проф. О. А. Музики-Стефанчук – Yerevan: Eurasian Social Science Association, 2018. – С. 8-11.

187) **Гаврилюк Р.О.** Медіація як засіб захисту прав людини versus право на медіацію як безпосередньо людське право //Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів всеукраїнського форуму, 15 березня 2018 р., м. Чернівці / Уклад. І.В. Ковбас, А.М. Худик, В.А. Вдовічен, С.Б. Боднар, П.І. Крайній. – Чернівці : Технодрук, 2018. – С. 34-37.

188) **Гаврилюк Р.О.** Чи може держава мати відповідно до Конституції України вланні інтереси// Матеріали міжнародної науково-практичної конференції на тему: «Права людини і національна безпека: роль органу конституційної юрисдикції» 27 червня 2019 року., Київський нац. у-т ім. Т.Шевченка, м. Київ, - 2019р., с. 49-57.

189) **Гаврилюк Р.О., Вакарюк Л.В.** Правова модель місцевих податків і зборів в Україні крізь призму ціннісних викликів Революції Гідності. Збірник матеріалів круглого столу, 30 березня 2018 р., м. Чернівці / Уклад. Р.О. Гаврилюк, Л.В. Вакарюк. – Чернівці: ЧНУ, 2018. – 176 с.

190) **Гаврилюк Р.О., Вакарюк Л.В., Худик А.М.** «Правова модель місцевих податків і зборів в Україні крізь призму ціннісних викликів Революції Гідності.» – 30.03.2018 р.

191) **Ковбас І., Боднар С.** Адміністративні послуги: поняття та порядок їх надання органами публічної адміністрації // Visegrad Journal on Human Rights. - 2016. - № 1. - С. 96-102.

192) **Ковбас І., Боднар С.** Деякі проблеми реалізації повноважень органами місцевого самоврядування //Jurnalul juridic national: Teoriesi Practica – 4 (20), 2016. – Chisinau, 2016. – Р. 52-56.

193) **Ковбас І.В.** Примусові заходи забезпечення виконання рішень у виконавчому провадженні: проблеми та перспективи//Право і суспільство, 2020.- В.2. – С. 150-157;

194) **Ковбас І.В.** Адміністративні послуги органів місцевого самоврядування // Правова модель місцевих податків та зборів в Україні крізь

призму ціннісних викликів Революції Гідності. Збірник матеріалів круглого столу, 30 березня 2018 р., м. Чернівці: ЧНУ, 2018. – С. 66-70

195) **Ковбас І.В.** Адміністративні та кримінально-правові аспекти екстрадиції: проблеми що виникають на стадіях їх здійснення// Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. В. 3. Т. 2 с. 49-52

196) **Ковбас І.В.** Адміністративно-правовий статус центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги.//Права людини та публічне врядування, Збірник матеріалів всеукраїнського форуму 15 травня 2018р., м. Чернівці/ Уклад. Р.О. Гаврилюк, І.В. Ковбас . – Ч. :ЧНУ ім.. Юрія Федьковича, 2018. – С. 165-168.

197) **Ковбас І.В.** Державні нагороди як невід’ємна складова «м’якого» інструментарію публічного адміністрування в Україні (проблематика формування тематичного понятійного правового апарату)//Публічне адміністрування в умовах змін та перетворень: проблеми організації та правового забезпечення : зб. наук. пр. за матеріалами IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 9–10 квіт. 2020 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2020. – С. 151-153; Ковбас І.В. Система нагород за законодавством України: елементний аналіз Запорізькі правові читання: матеріали Щорічної міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя 20 травня 2020 року- С-93-95.

198) **Ковбас І.В. Друцул Т.В.** Щодо поняття «адміністративні акти» та їх ознака як основних інструментів діяльності органів публічної адміністрації// Антропосоціокультурна природа права: матеріали наукової конференції (Чернівці, 25-27 травня 2016 р.). – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. – С.181-189

199) **Ковбас І.В.** Європейські принципи місцевого самоврядування та проблеми їх законодавчого закріплення в Україні//Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2020.- В.60. – С. 113-118;

200) **Ковбас І.В.** Інструменти в діяльності Кабінету Міністрів України. Права людини та публічне врядування», Збірник матеріалів міжрегіонального круглого столу 27-28 травня 2017р., м. Чернівці/ Уклад. Р.О. Гаврилюк, І.В. Ковбас . – Ч. :ЧНУ ім.. Юрія Федьковича, 2017. - С. 58-63.

201) **Ковбас І.В.** Інструменти діяльності Кабінету Міністрів України// Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів міжрегіонального круглого столу, 27-28 травня 2017р., м. Чернівці/ Уклад. С.Б. Боднар, В.В. Гордєєв, І.В. Ковбас, А.М. Худик. – Чернівці: Технодрук, 2017. – С. 82-91.

202) **Ковбас І.В.** Класифікація офіційних нагород як базової категорії нагородного права України//Юридичний науковий електронний журнал. – 2019.- В.6. – С. 439-442; Ковбас І.В. Нагородне право в системі права України: основні підходи до з’ясування // Науковий вісник Запорізького національного університету – 2019.- В.3-4. – С. 79-88;

203) **Ковбас І.В.** Людський фактор в тріаді соціуму: суспільство, держава та право.//Права людини та публічне врядування, Збірник матеріалів II всеукраїнського правничого форуму 15 травня 2019р., м. Чернівці/ Уклад. Р.О. Гаврилюк, І.В. Ковбас . – Ч. :ЧНУ ім.. Юрія Федьковича, 2019. – С. 61-66.

204) **Ковбас І.В.** Нагородне законодавство України: пріоритети якісно-кількісних змін// Правова освіта та правова наука в умовах сучасних трансформаційних процесів: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 20 листопада 2019 року / за заг. ред. Т.О. Коломоєць. Запоріжжя: ЗНУ, 2019. – С. 15-16; Ковбас І.В. Нагорода як «базовий» елемент нагородного права та її співвідношення із уміжними правовими поняттями//Право та державне управління, 2020.- В.1. – С. 63-71

205) **Ковбас І.В.** Публічні послуги як засіб забезпечення прав людини. Матеріали круглого столу. Актуальні проблеми правового забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина в Україні: теорія та практика. 26. Червня 2018 р. с.98-102

206) **Ковбас І.В.** Щодо завдань та функцій органів публічної адміністрації.//Права людини та публічне врядування, Збірник матеріалів всеукраїнського форуму 15 травня 2018р., м. Чернівці/ Уклад. Р.О. Гаврилюк, І.В. Ковбас . – Ч. :ЧНУ ім.. Юрія Федьковича, 2018. – С. 96-99.

207) **Ковбас І.В., Боднар С.Б.** Адміністративні послуги: поняття та порядок їх надання органами публічної адміністрації// Visegrad journal on human rights. — 2016. — № 1/1. — С. 96-102.

208) **Ковбас І.В., Боднар С.Б., Худик А.М.** Публічне адміністрування та публічна адміністрація: метод. реком. до курсу /Уклад. І.В. Ковбас, С.Б. Боднар А.М. Худик– Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2017. – 55 с.

209) **Ковбас І.В., Друцул Т.І.** Щодо поняття «адміністративні акти» та їх ознака як основних інструментів діяльності органів публічної адміністрації Антропосоціокультурна природа права: матеріали наукової конференції (Чернівці, 25-27 травня 2016 р.). – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. – С. 181-189

210) **Ковбас І.В., Йолохова О.А.** Адміністративні та кримінально-правові аспекти екстрадиції: проблеми, що виникають на стадіях її здійснення //Науковий вісник Херсонського державного університету. 2018 - Випуск 3, том 2. С. 49 - 52

211) **Ковбас І.В., Крайній П.І.** Примусові заходи забезпечення виконання рішень у виконавчому провадженні: проблеми та перспективи// Право і суспільство.-2020.-№2-1

212) **Ковбас І.В., Худик А.М., Крайній П.І.** Права людини та публічне врядування: збірник матеріалів всеукраїнського форуму (м. Чернівці, 15 травня 2019 року) / уклад. І.В. Ковбас, А.М. Худик, П.І. Крайній. – Чернівці, 2019 - 216с.

213) **Ковбас І.В., Худик А.М., Вдовічен В.А., Боднар С.Б., Крайній П.І.** Права людини та публічне врядування: збірник матеріалів всеукраїнського форуму (м. Чернівці, 15 березня 2018 року) / уклад. І.В. Ковбас, А.М. Худик, В.А. Вдовічен, С.Б. Боднар, П.І. Крайній. – Чернівці, 2018. - 192с.

214) **Козмуляк Е.А.** Правовое регулирование использования ГМО в сельскохозяйственном производстве в Украине // Приоритетные направления развития экологического, земельного и аграрного права: материалы Респ.

круглого стола, приуроч. к юбилею д-ра юрид. наук проф. Т.И. Макаровой / редкол.: С.А. Балашенко [и др.]. – Минск: Изд. центр БГУ, 2017. – С. 131-134.

215) **Козмуляк К. А.** Оцінка впливу на довкілля як інструмент забезпечення права на безпечне для життя і здоров'я навколишнє середовище// Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів всеукраїнського форуму (Чернівці, 15 березня 2018 р.). – Чернівці : Технодрук, 2018. – С. 106 – 108.

216) **Козмуляк К.А.** «Environmental impact assessment in livestock and poultry: public participation.» Журнал: Studia Iuridica Toruniensia

217) **Козмуляк К.А.** Медіація в процедурі оцінки впливу на довкілля // Еколого-правовий статус людини і громадянина: ретроспективний та перспективний погляди: зб. матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 31 травня 2019 року) / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; за заг ред. Красової М.В., Коваленко Т.О. – Чернівці: Кондратьєв А.В. – 2019. – С. 155-158.

218) **Козмуляк К.А.** Окремі аспекти реалізації права громадськості на участь у стратегічній екологічній оцінці. Часопис Київського університету права. 2020. № 2020/1. С. 259-262.

219) **Козмуляк К.А.** Право громадськості на участь у стратегічній екологічній оцінці: проблеми реалізації // Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів II всеукраїнського правничого форуму, 15 травня 2019 р., м. Чернівці / уклад. І.В. Ковбас, А.М. Худик, П.І. Крайній. – Чернівці: Технодрук, 2019. – С. 67-69

220) **Козмуляк К.А.** Правове регулювання державної підтримки органічного агровиробництва в Україні // Правові засади ведення органічного землеробства: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (29-30 вересня 2017 року) / за ред. Шульги М.В. – Харків: «Доміно», 2017. – С. 107-110.

221) **Козмуляк К.А.** Правове регулювання екологічної безпеки при вирощуванні сільськогосподарської продукції вздовж автомобільних доріг // Від правової охорони природи Української РСР до екологічного права України: зб. тез Всеукр. наук.-практ. Конф., присвяч. пам'яті д-ра юрид. наук., проф. Василя Лук'яновича Мунтяна з нагоди 95-річчя від Дня народж., 26 трав. 2017 р., Київ / М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Юрид. ф-т [та ін.] ; [уклад.: В.В. Носік, А.С. Євстігнєєв, М.П. Кучерова]. – Чернівці: Кондратьєв А.В., 2017. – С. 294-298.

222) **Козмуляк К.А.** Правове регулювання забезпечення радіаційної безпеки сільськогосподарської продукції в Україні// Антропосоціокультурна природа права: матеріали наукової конференції (Чернівці, 25-27 травня 2016 р.). – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. – С.189-195

223) **Козмуляк К.А., Балюк Г.І.** Безпечність харчового продукту // Велика Українська юридична енциклопедія: у 20 т. – Харків: Право, 2016. – Т.14: Екологічне право / редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова) та ін.; Нац. акад. прав.

наук України; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – 2018. – С. 59-60.

224) **Козмуляк К.А.** Правове регулювання екологічної безпеки в сфері сільськогосподарського виробництва в Україні: монографія. – Чернівці: Кондратьєв А.В, 2017. – 192 с.

225) **Колпаков В.К., Ковбас І.В., Крайній П.І.** Європейські принципи місцевого самоврядування та проблеми їх законодавчого закріплення в Україні. // Вісник Ужгородського національного університету. – 2020. – №60. – С. 113–119.

226) **Костя Д.В.** – підрозділи 3.4, 6.2; Медіація у професійній діяльності юриста: підручник / авт. кол.: Т.Білик, **Р.Гаврилюк**, І.Городиський [та ін.]; за ред. Н.Крестовської, Л.Романадзе, - Одеса: Екологія, 2019. – 456 с

227) **Костя Д.В.** Конституційно-правове регулювання академічної свободи: порівняльно-правовий аналіз// Антропосоціокультурна природа права: матеріали наукової конференції (Чернівці, 25-27 травня 2016 р.). – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. – С.173-181

228) **Костя Д.В.** Медіація як альтернативний спосіб вирішення податкових спорів: вихідні теоретичні застереження // Дні науки Національного університету "Києво-Могилянська академія" на факультеті правничих наук. 2017: матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 27 січня 2017 року). – К.: Національний університет "Києво-Могилянська академія", 2017. – С. 59-63.

229) **Костя Д.В., Костя Л.М.** Медіація як альтернатива судовому процесу // Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 18-19 жовтня 2018 р.); гол. ред. О.В. Щербанюк. – Чернівці, 2018. – С. 66-69.

230) **Костя Л.М.** Доктрина Суду ЄС щодо прямого оподаткування// Антропосоціокультурна природа права: матеріали наукової конференції (Чернівці, 25-27 травня 2016 р.). – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. – с. 213-218.

231) **Костя Л.М.** Кодекс честі працівника ДФС: між сцілою європейських етичних стандартів та харибдою пострадянських ціннісних реалій.// *Juridica stiinfica in condi iile de integrare europeana Ucraina si Moldova^ repere moderne de desvoltare juridical: conferinta international stintifico-practica*(2017, Chisinau. 24-25 martie). – р. 120-123.

232) **Костя Л.М.** Особливості та межі застосування медіації для вирішення податково-правових спорів // Правова модель місцевих податків та зборів в Україні крізь призму ціннісних викликів Революції Гідності. Збірник матеріалів круглого столу, 30 березня 2018 р., м. Чернівці: ЧНУ, 2018. – С. 125-132.

233) **Костя Л.М.** Поняття та принципи інституту медіації за правом ЄС. // Дні науки Національного університету "Києво-Могилянська академія" на факультеті правничих наук. 2017: матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 27 січня 2017 року). – К.: Національний університет "Києво-Могилянська академія", 2017. – С. 63-67.

234) **Крайній П.І.** «Розкіш» як об'єкт оподаткування (історичний аспект)// Антропосоціокультурна природа права: матеріали наукової конференції (Чернівці, 25-27 травня 2016 р.). – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. – С.232-238

235) **Крайній П.І.** Публічне врядування в контексті адміністрування транспортного податку в Україні// Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів міжрегіонального круглого столу, 27-28 травня 2017р., м. Чернівці/ Уклад. С.Б. Боднар, В.В. Гордєєв, І.В. Ковбас, А.М. Худик. – Чернівці: Технодруk, 2017. – С. 91-96.

236) **Крайній П.І.** Служба фінансових розслідувань як ефективний інструмент захисту прав платників податків// Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів II всеукраїнського правничого форуму, 15 травня 2019 року, м. Чернівці / Уклад. І.В. Ковбас, А.М. Худик, П.І. Крайній. – Чернівці: Технодруk, 2019. – С. 111-112:

237) **Крушницька О.В.** Конституційно-правовий статус адвокатури в реалізації права на правову допомогу//Сучасні проблеми розвитку державності та напрями їх вирішення через призму правотворчої діяльності. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 18-19 травня 2018 р.). – Харків: «Асоціація аспірантів-юристів», 2018. – С. 12-14.

238) **Крушницька О.В.** Особливості реалізації права на правову допомогу в процесуальному законодавстві України// Права людини та публічне врядування. Матеріали матеріалів всеукр (Чернівці, 15 березня 2018 р.). – Чернівці : Технодруk, 2018. – С. 148-150.

239) **Крушницька О.В.** Новели чи загрози у конституційному реформуванні права на правничу допомогу в Україні у 2018 році. // Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 18-19 жовтня 2018 р.); гол. ред. О.В. Щербанюк. – Чернівці, 2018. – С. 269-270.

240) **Крушницька О.** Адвокат як основний суб'єкт захисту людських прав// Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів II всеукраїнського правничого форуму, 15 травня 2019 року, м. Чернівці / Уклад. І.В. Ковбас, А.М. Худик, П.І. Крайній. – Чернівці: Технодруk, 2019. – С. 112-115:

241) **Крушницька О.В.** Діяльність адвоката в конституційному судочинстві// Грані права: XXI століття Всеукраїнська науково-практична конференція (Одеса, 19 травня 2018 р.); гол. ред. Г.О. Ульянова. – Одеса, 2018. – С.207-209

242) **Крушницька О.В.** Адвокатура як гарант реалізації конституційного права людини і громадянина на правову допомогу // Теорія і практика конституціоналізму: український і зарубіжний досвід Всеукр. наук-практич. конф. (Львів, 27 квітня 2018р.); гол. ред. В. Б. Ковальчук -Львів,2018. - С.169-172

243) **Крушницька О.В.** Антропосоціокультурний підхід до визначення поняття юридичної допомоги // Право науковий вісник Ужгородського університету – 2018р. – №51; том 2 – С. 152-156

244) **Крушницька О.В.** Договір про надання правової допомоги як форма реалізації конституційного права на професійну правничу допомогу // Право науковий вісник Ужгородського університету – 2018р. – №49; том 1 – С. 74-78

245) **Крушніцька О.В.** Еволюція дослідження конституційного права на правничу допомогу // Порівняльно-аналітичне право – 2018р. - №2; - С.371-375

246) **Крушніцька О.В.** Монополія адвокатури сфери захисту у суді // Актуальні проблеми судового права Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 23 квітня 2018р.); гол. ред. Л. М. Москвич - Харків, 2018. – С. 82-84

**Крушніцька О.В.** Реалізація конституційного права на захист в Україні в умовах конституційно-правової реформи // Сучасний вимір прав людини: конституційний контекст XI Тодиківські читання Міжнар. наук. конференції (Харків, 26-27 жовтня 2018р.); гол. ред. А. П. Гетьмана. – Харків, 2018. - С.229-230

247) **Крушніцька О.В.** Реалізація конституційного права на професійну правничу допомогу при здійсненні правосуддя // Конституційно-правові академічні студії – 2018р. – Випуск 1 – С. 102-109

248) Матеріали студентської наукової конференції Чернівецького національного університету (17-19 квітня 2018 року). – Юридичний факультет. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2018. – 109 с.

249) Медіація у професійній діяльності юриста: підручник / авт. кол.: Т.Білик, **Р.Гаврилюк**, І.Городиський [та ін.]; за ред. Н.Крестовської, Л.Романадзе, - Одеса: Екологія, 2019. – 456 с

250) **Меленко О.В.** Типологізація цивільно-правової відповідальності в психолого-правовому контексті. Концептуальні засади використання психологічних знань в судовій діяльності. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції ( Чернівці, 31 травня 2019 р.) Чернівці, Чернівецький нац. ун-т, 2019. С.175-181.

251) Микола Коваль, **Ігор Ковбас**. Понятійно-сутнісний аналіз адміністративного акта в теоретико-правових розробках і під час застосування в законодавстві України // Jurnalul juridic national: Teorie si Practica – 2019. – Chisinau, 2019. – Р. 56-61.

252) **Мойсей Г.Г.** Захист людської гідності як основна функція Конституційного Суду України. – Конституція України в контексті сучасних конституційних парадигм. X Тодиківські читання: збірка тез наукових доповідей і повідомлень Міжнародної наукової конференції, м. Харків, 27-28 жовтня 2017р., С. 132– 133.

253) **Мойсей Г.Г.** Конституційна скарга як шлях до захисту права на людську гідність / Георгій Мойсей // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні» (м. Чернівці, 26 – 27 жовтня 2017 р.). – Чернівці : Місто, 2017 – С. 100 – 101.

254) **Мойсей Г.Г.** Особливості конституційно-правового закріплення права на людську гідність. – Сучасний вимір прав людини: конституційний контекст. XI Тодиківські читання. Збірка тез наукових доповідей і повідомлень Міжнародної наукової конференції (26-27 жовтня 2018 року), м. Харків. – С. 182-183.

255) **Мойсей Г.Г.** Право на людську гідність: поняття та гарантії / Г. Г. Мойсей // Порівняльно-аналітичне право. – № 4. – 2017.

256) **Мойсей Г.Г.** Правова природа права на гідність людини. – Теорія та практика сучасної юриспруденції: матеріали XV Всеукраїнської наукової конференції, м. Харків, 25 березня 2018р. с. 276– 277.

257) **Мойсей Г.Г.** Проблеми реалізації права на людську гідність в Україні // Часопис Київського університету права. 2020/2. – Режим доступу: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/issue/view/78/87>

258) **Мойсей Г.Г.** Судова аргументація Конституційного Суду України права на людську гідність. – Права людини та публічне врядування: матеріали Всеукраїнського форуму, м. Чернівці, 15 березня 2018р., С. 124– 126.

259) **Мойсей Г.Г.** Судова аргументація Конституційного Суду України права на людську гідність. – Права людини та публічне врядування: матеріали Всеукраїнського форуму, м. Чернівці, 15 березня 2018р., с. 124– 126.

260) **Мойсей Г.Г.** Судовий захист права на людську гідність// Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 18-19 жовтня 2018 р.); гол. ред. О.В. Щербанюк. – Чернівці, 2018. – С. 70-71.

261) **Мойсей Г.Г.** Судовий захист як гарантія забезпечення права людини на повагу до її гідності. – Актуальні проблеми судового права: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 23 квітня 2018р.с. 95-96

262) **Нестеренко Л.Б.** Розвиток науки фінансового права в Київському університеті Святого Володимира/ Л.Б. Нестеренко// Науковий вісник Чернівецького університету. – 2015. – Випуск 765. – Правознавство. – С. 31-34.

263) **Нестеренко Л.Б.** Державна реєстрація прав – захист приватного чи публічного інтересу?// Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів міжрегіонального круглого столу, 27-28 травня 2017р., м. Чернівці/ Уклад. С.Б. Боднар, В.В. Гордєєв, І.В. Ковбас, А.М. Худик. – Чернівці: Технодрук, 2017. – С. 103-105.

264) **Нестеренко Л.Б.** Криза податкової держави Й.А. Шумпетера// Антропосоціокультурна природа права: матеріали наукової конференції (Чернівці, 25-27 травня 2016 р.). – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. – С.206-213

265) **Нестеренко Л.Б.** Можливості утвердження Керівних принципів ООН щодо бізнесу і прав людини на прикладі взаємодії бджолярів та садівників Буковини // Бізнес і права людини: основні виклики для нових демократій: зб. ст. і тез: матеріали до Панельної дискусії 25 верес. 2019 р./ упоряд. О.О.Уварова. – Харків: Право, 2019. – С. 83-88.

266) **Нестеренко Л.Б.** Правовий статус нотаріуса як суб'єкта державної реєстрації прав. Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів II всеукраїнського правничого форуму, 15 травня 2019 р., м. Чернівці / Уклад. І.В. Ковбас, А.М. Худик, П.І. Крайній. – Чернівці: Технодрук, 2019. – С. 69-73.

267) **Нестеренко Л.Б.** Проблеми адміністрування земельного обов'язку кожного сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом // Правова модель місцевих податків та зборів в Україні крізь призму ціннісних



викликів Революції Гідності. Збірник матеріалів круглого столу, 30 березня 2018 р., м. Чернівці: ЧНУ, 2018. – С. 59-65.

268) **Оксентій Л.Л.** Процедурний аспект застосування арешту коштів на рахунках платника податків [Електронний ресурс] / Ліліана Оксентій // Юридична газета. – 2019.

269) **Оксентій Л.Л.** Концепція впливу принципу верховенства права на екологічну безпеку//Запорізькі правові читання: матеріали Щорічної міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 19–20 травня 2020 року / за заг. ред. Т.О. Коломоець. Запоріжжя: ЗНУ, 2020. 428 с.

270) **Осіпова І.І.** Зміст і предмет доказування у цивільному судочинстві / Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 24-25 жовтня 2019 р.); [редкол.: О.В. Щербанюк (голова), А. С. Цибуляк-Кустевич (відпов. секр.) та ін.]. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2019. – С. 214-217

271) **Пацурківський П., Бартусяк П.** Правові властивості інфляції// Право України.-2017.- № 12. - С. \_\_.

272) **Пацурківський П., Гаврилюк Р.** Алгебра верховенства права, або Буттєвий устрій людського світу // Право України. - 2017. - № 3. - С. 112-125.

273) **Пацурківський П., Гаврилюк Р.** Парадигмальна протилежність природи давньогрецького полісного (реципрокного) та давньоримського імперського (редистрибутивного) податкового права //Ерліхівський журнал. Випуск 1. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2017. – С. 13-2

274) **Пацурківський П., Гаврилюк Р.** Спонтанність права: кроки за горизонт / П. Пацурківський, Р. Гаврилюк // Право України. – 2016. – № 5. – С. 101-112.

275) **Пацурківський П., Гаврилюк Р.** Ціннісні виклики українській юридичній (правничій) освіті світу // Право України. - 2017. - № 10. - С. 38-55.

276) **Пацурківський П., Гаврилюк Р.** [Алгебра верховенства права, або буттєвий устрій людського світу](#) / Р. Гаврилюк // Право України. – 2017. – № 3. – С. 112-125.

277) **Пацурківський П., Гаврилюк Р.** [Спонтанність права: кроки за горизонт](#) / Р. Гаврилюк // Право України. – 2016. – № 5. – С. 101-112.

278) **Пацурківський П., Гаврилюк Р.** Ціннісні виклики українській юридичній (правничій) освіті / Р. Гаврилюк // Право України. – 2017. – № 10. – С. 38-55.

279) **Пацурківський П., Савкіна О.** Податково-правова доктрина України: між Скіллою етатизму і Харибдою людиноцентризму// Право України. – 2017. - №9. – С.192-204.

280) **Пацурківський П.С.** – Науковий редактор “Наукового вісника Чернівецького університету”, серія “Правознавство”.

281) **Пацурківський П.С.** – редактор Ерліхівського журналу. Випуск 1. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2017

282) **Пацурківський П.С., Бартусяк П.І.** Правові властивості інфляції / П.С. Пацурківський, П.І. Бартусяк // Право України. – 2017. – №12. – С. 184-194.

283) **Пацурківський П.С., Гаврилюк Р.О.** Верховенство права. Програма обов’язкової навчальної дисципліни з підготовки магістра / Петро

Пацурківський, Руслана Гаврилюк. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2016. – 72 с.

284) **Пацурківський П.С., Гаврилюк Р.О.** До питання про самовизначення юридичної психології як феномену дійсності та галузі знань // Концептуальні засади використання психологічних знань в судовій діяльності. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції ( Чернівці, 31 травня 2019 р.) Чернівці, Чернівецький нац. ун-т, 2019. С.20-26

285) **Пацурківський П.С., Гаврилюк Р.О.** Необхідність переходу до нової – інноваційної – правової моделі місцевих податків і зборів в Україні// Правова модель місцевих податків та зборів в Україні крізь призму ціннісних викликів Революції Гідності. Збірник матеріалів круглого столу, 30 березня 2018 р., м. Чернівці: ЧНУ, 2018. – С. 7-25

286) **Пацурківський П.С., Гаврилюк Р.О.** Запровадження європейської моделі медіації як шанс судовій реформі в Україні / П.С. Пацурківський, Р.О. Гаврилюк // Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 18-19 жовтня 2018 р.); [редкол.: О. В. Щербанюк (голова), А. С. Цибуляк-Кустевич (відпов. секр.) та ін.]. – Чернівці, 2018. – С. 242-246.

287) **Пацурківський П.С., Гаврилюк Р.О.** Людська гідність як основоположна конституційна цінність: загальноєвропейський та український контексти / П.С. Пацурківський, Р.О. Гаврилюк // Публічне право. – 2018. – Спеціальний випуск. – С. 142 – 151.

288) **Пацурківський П.С., Гаврилюк Р.О.** Людське право на медіацію//Право України. – 2020. – № 7. – С. 212-229.

289) **Пацурківський П.С., Гаврилюк Р.О.** Необхідність переходу до нової – інноваційної – правової моделі місцевих податків і зборів в Україні // Правова модель місцевих податків і зборів в Україні крізь призму ціннісних викликів Революції Гідності : збірник матеріалів круглого столу, 30 березня 2018 р., м. Чернівці / уклад. Р.О. Гаврилюк, Л.В. Вакарюк. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2018. – С. 7-26.

290) **Пацурківський П.С., Гаврилюк Р.О.** Українська доктрина захисту прав споживачів фінансових послуг: між Скіллою етатизму і Харибдою людиноцентризму.// Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. – 2020. – № 2. – С. 116-124.

291) **Пацурківський П.С., Рарицька В.Б.** Фіскально-правова природа української держави / П.Пацурківський, В.Рарицька // Юридичний журнал «Право України». – 2019. - №9. С.154-168.

292) **Подорожна Т.** Конституційний Суд України як гарант конституціоналізації правового порядку // Публічне право. – 2016. – № 3 (23). – С. 84–92

293) **Подорожна Т.** Правопорядок як результат дії ефективного права: наукові підходи до інтерпретації поняття // Держава і право. Юридичні науки. – 2016. – Випуск 72. – С. 14–30.

294) **Подорожна Т.** Принципи конституціоналізації правового порядку як нормативна основа його забезпечення /Т.Подорожна // Право України. – 2016. - №7. – С.153-161.

295) **Подорожна Т. С.** Електронне правосуддя та Кодекс адміністративного судочинства: концептуальна зміна способів взаємодії суду і сторін // Публічна служба і адміністративне судочинство: здобутки і виклики: Збірник матеріалів І Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 5-6 липня 2018 р.). К.: ВД «Дакор», 2018. С. 310-314

296) **Подорожна Т. С.** Правове забезпечення реформ як інструмент конституціоналізації правового порядку. Процес модернізації системи державного управління: конституційний, адміністративний та фінансовий аспекти: колективна монографія / за заг. ред. А. С. Нестеренко. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 434–452.

297) **Подорожна Т. С.** Правовий порядок: теоретико-методологічні засади конституціоналізації : монографія / Т. С. Подорожна. — Київ : Юрінком Інтер, 2016. — 536 с.

298) **Подорожна Т. С.** Рецензія на монографію Ірини Дмитрівни Софінської «Філософсько-правова візія доктрини громадянства//Часопис Київського університету права.- 2018. - № 2. – С. 356-358.

299) **Подорожна Т.** Соціальні чинники конституціоналізації правового порядку // **Правова держава.** Випуск 27. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2016. – С. 104–115.

300) **Подорожна Т.** Юридична відповідальність як гарантія конституціоналізації правового порядку /Т.Подорожна // Право України. – 2016. - №8. – С.107-115.

301) **Подорожна Т., Вдовічен В.** Інститут «pro bono» у професійній діяльності адвоката: національні тенденції та зарубіжний досвід. Право України. 2019. № 12. С. 179–195.

302) **Подорожна Т., Вдовічен В.** Ціннісні виклики адміністративно-процедурного законодавства. Право України. 2019. № 5. С. 63–79.

303) **Подорожна Т.С.** Право людини на правопорядок//Альманах права. 2017. -№8. С.- 245-249

304) **Подорожна Т.С.** 27 річниця з дня проголошення незалежності України: здобутки і перспективи // Бюлетень Міністерства юстиції України. 24 серпня 2018 р.

305) **Подорожна Т.С.** Електронне правосуддя та Кодекс адміністративного судочинства: концептуальна зміна способів взаємодії суду і сторін // Публічна служба і адміністративне судочинство: здобутки і виклики: Збірник матеріалів І Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 5-6 липня 2018 р.). К.: ВД «Дакор», 2018. С. 310-314.

306) **Подорожна Т.С.** Зразкові та типові справи як новий механізм адміністративного судочинства // Судово-юридична газета. 28 серпня 2018 р. // Режим доступу: <https://sud.ua/ru/blog>

307) **Подорожна Т.С.** Конституційний Суд України як гарант конституціоналізації правового порядку.// Публічне право 2016 №3. С.-84-92

308) **Подорожна Т.С.** Конституціоналізація прав людини як основа правового порядку// Антропосоціокультурна природа права: матеріали наукової конференції (Чернівці, 25-27 травня 2016 р.). – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. – С.267-274

309) **Подорожна Т.С.** Принципи конституціоналізації правового порядку як нормативна основа його забезпечення // Law of Ukraine. – 2016/7/1.

310) **Подорожна Т.С.** Юридичні чинники конституціоналізації правового порядку // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – 2016. – № 2. – С. 26–30.

311) **Подорожна Т.С.** Юридичні чинники конституціоналізації правового порядку//Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2016 №1.- с.26-30

312) **Подорожна Т.С.** Правовий порядок: теоретико-методологічні засади конституціоналізації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юр. наук : спец. 12.00.01, 12.00.02 “теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень” / Подорожна Т. С. – Київ, 2017. – 43 с.

313) **Подорожна Т.С., О.В. Білоскурська.** Конституційна скарга в системі публічно-правових засад захисту прав людини в Україні.

314) **Подорожна Т.С., О.В. Білоскурська.** Правовий моніторинг як засіб якості та ефективності чинного законодавства//Альманах права. 2019 №10.- сс.82-87

315) **Подорожна Т.С., О.В. Білоскурська.** Справедливе правосуддя як мета діяльності органів судової влади//Часопис Київського університету права. - 2018. №4. С.- 23-26.

316) **Подорожна Т. С.** Верховенство конституції як складова верховенства права: проблеми конституціоналізації правового порядку. Часопис Київського університету права. 2017. № 1. С. 61–64. Часопис Київського університету права. 2017. № 1. С. 61–64

317) **Рарицкая В. Б.** Нарушение справедливого равновесия между публичными и частными интересами – путь к абсолютизации налогового права государства / В.Рарицкая // «O noua perspectiva a proceselor de integrare Europeana a Moldovei și Ucrainei: aspectul juridic» Materialele conferinței internaționale științifico-practice, 25-26 martie 2016 / com. org.: V. Bujor. – Chișinău: S. n., 2016 Tipogr. "Cetatea de Sus". – pp. 193-197.

318) **Рарицкая В. Б.** Особенности корреляции налогового права государства и налоговой обязанности налогоплательщика в условиях некачественности налогового закона / **В.Рарицкая** // *Europska tradicia v medzinarodnom prave: uplatnovanie ludskych prav: Zbornik prispevkov z medzinarodnej vedeckej konferencie*, Bratislava, Slovenska republika: Paneuropska vysoka skola, Pravnicka Fakulta, 6-7 maj 2016 r., pp. 177-180.

319) **Рарицька В.Б.** Бінарна опозиційність асиметричних податково-правових категорій/ В.Б. Рарицька// Науковий вісник Чернівецького університету. – 2015. – Випуск 765. – Правознавство. – С. 109-113.

320) **Рарицька В.Б.** Податкова децентралізація: спосіб подолання податкового державоцентризму чи один із проявів асиметричності податкового права держави?// Правова модель місцевих податків та зборів в Україні крізь

призму ціннісних викликів Революції Гідності Збірник матеріалів круглого столу, 30 березня 2018 р., м. Чернівці: ЧНУ, 2018. – С. 162-170.

321) **Рарицька В.Б.** Притягнення платника податків до відповідальності за відсутності вини як прояв асиметричності податкового права держави: практика Верховного суду України // Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 24-25 жовтня 2019 р.); [редкол.: О. В. Щербанюк (голова), А. С. Цибуляк-Кустевич (відпов. секр.) та ін.]. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2019. С. 160-162.

322) **Рарицька В.Б.** Ключові податково-правові цінності фіскальної держави / Вікторія Рарицька // Підприємництво, господарство і право. - 2019. - №6. С.209-214.

323) **Романюк І.І.** Юридичні клініки як ефективний «інструмент» реалізації права людини на правову допомогу / І.І. Романюк // Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів всеукраїнського форуму (Чернівці, 15 березня 2018 р.). – Чернівці : Технодрук, 2018. – С. 106-108.

324) **Руслана Гаврилюк.** Чи може держава мати згідно Конституції України власні інтереси?// Матеріали міжнародної науково-практичної конференції на тему: «Права людини і національна безпека: роль органу конституційної юрисдикції» Київський національний університет імені Тараса за підтримки Координатора проектів ОБСЄ в Україні 27 червня 2019 року. – С. 49-58.

325) **Савкіна О.В.** Природа права, природа мови та їх співвідношення між собою... // Антропосоціокультурна природа права: матеріали наукової конференції (Чернівці, 25-27 травня 2016 р.). – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. – С.218-225

326) **Сидор В.Д.** Вплив реформи децентралізації влади на правове регулювання земельних відносин//Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». – 2017. – Вип. № 3. – С. 92–99.

327) **Сидор В.Д.** Деретуляція в сфері оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення// Традиції та новації юридичної науки: минуле, сучасність, майбутнє: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 19 травня 2017 р.) У 2-х т. Т. 1 / Відп. Ред. Г.О. Ульянова. - Одеса: Видавничий дім "Гельветика", 2017. - С. 615-617.

328) **Сидор В.Д.** Досвід ЄС: пошук альтернативи поділу земель за цільовим призначенням// Актуальні проблеми правової політики України в умовах європейської інтеграції: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (31 березня — 1 квітня 2017 р., м. Одеса). - Херсон: ФОП Грінь Д.С., 2017. - С. 241-244.

329) **Сидор В.Д.** Земельне право України : навчальний посібник / За ред. Каракаша І.І. та Харитонові Т.Є. - вид. друге, перероб. і доп. - Одеса: Юридична література, 2017. - 592 с.

1. Сидор В.Д. Земельні правовідносини в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку / Підприємництво, господарство і право, 2017. – С. 111-113.

330) **Сидор В.Д.** Надання земельних ділянок для реалізації проектів державно-приватного партнерства — автомобільних доріг// Збірник матеріалів Міжнародного Конгресу “Правові проблеми державно-приватного партнерства в умовах євроінтеграції”, присвяченого 20-річчю Національного університету “Одеська юридична академія”, м. Одеса, 2-4 червня 2017 р. / відп. ред. Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, Т.Є. Харитонova. = Одеса: Юридична література, 2017. - С. 55-57.

331) **Сидор В.Д.** Новації в порядку зміни меж районів і міст в світлі реформи децентралізації// Реалізація норм екологічного, земельного та аграрного права в умовах реформування правової системи України : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди відзначення 25-річчя навчально-наукового Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ, 8–10 вересня 2017 р.)/ відп. ред.: Н.Р. Кобецька, Н.О.Багай, Г.В.Мороз.— Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2017. - С. 120-122.

332) **Сидор В.Д.**Новели користування земельними ділянками зони відчуження та зони безумовного (обов’язкового) відселення території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи// Правові засади ведення органічного землеробства: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (29-30 вересня 2017 року) / за ред. Шульги М.В. – Харків: «Доміно», 2017.—С.69-73

333) **Сидор В.Д.**Оцінка впливу на довкілля: Закон працює, проблеми залишаються / Підприємництво, господарство і право. Екологічне право, 2018. - С. 142-146.

334) **Сидор В.Д.** Правовий режим новоствореного Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника// Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». – 2017. – Вип. № 2. – С. 184–192.

335) **Сидор В.Д.** Практична реалізація правових принципів органічного землеробства на Буковині / В.Д. Сидор // Правові засади ведення органічного землеробства: Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 29-30 вересня 2017 р.) / За ред. М.И. Шульги. - Харків, "Доміно", 2017. - С. 204 – 207

336) **Сидор В.Д.** Про деякі аспекти трансформації містобудівного та земельного законодавства в галузі будівництва та благоустрою населених пунктів / В.Д. Сидор // Децентралізація влади як чинник розвитку аграрного, екологічного, земельного та інших природоресурсних галузей права: Матеріали всеукраїнського круглого столу (м. Київ, 22 вересня 2017 р.). - К., Видавництво "Прінт Сервіс", 2017. - С. 56--58.

337) **Сидор В.Д.** Амбівалентність концепцій права власності на землю: фактичне право, юридична абстракція чи відповідальність? / В.Сидор // Право України. – 2020. - №5.- С. 106-115.

338) **Солодан К. В.** Правове регулювання оподаткування електронної комерції в країнах Європи / К. В. Солодан // Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів всеукраїнського форуму, 15 березня 2018 р., м. Чернівці // Уклад. І.В. Ковбас, А.М. Худик, В.А. Вдовічен, С.Б. Боднар, П.І. Крайній. – Чернівці : Технодрук, 2018. – С. 145-148.

339) **Солодан К.В.** Особливості судової практики щодо оподаткування ІТ-діяльності// Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 18-19 жовтня 2018 р.); гол. ред. О.В. Щербанюк. – Чернівці, 2018. – С. 250-252.

340) **Солодан К.В.** План BEPS як інструмент вирішення проблем правового регулювання оподаткування електронної комерції / II Міжнародна науково-практична конференція: «Судовий розгляд податкових і митних спорів: проблеми, виклики, пріоритети» (м. Київ, 4–5 липня 2019 року): Збірник матеріалів. - Київ, 2019. - С. 83-86

341) **Солодан К.В.** Правове регулювання оподаткування електронної комерції у США та країнах Європи: порівняльно-правове дослідження/ К.В. Солодан // Право і суспільство. – 2018. – № 2 (ч. 3). – С. 133-138.

342) **Солодан К.В.** Правове регулювання оподаткування криптовалюти та право людини на податки / К. В. Солодан // Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів II всеукраїнського правничого форуму, 15 травня 2019 року, м. Чернівці / Уклад. І.В. Ковбас, А.М. Худик, П.І. Крайній. – Чернівці: Технодрук, 2019. – С. 121-123.

343) **Солодан К.В.** Правове регулювання оподаткування криптовалюти: європейська судова практика / Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 24-25 жовтня 2019 р.); [редкол.: О.В. Щербанюк (голова), А. С. Цибуляк-Кустевич (відпов. секр.) та ін.]. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2019. – С. 214-217

344) **Солодан К.В.** Правове регулювання оподаткування електронної комерції у США та країнах Європи: порівняльно-правове дослідження/ К.В. Солодан // Право і суспільство. – 2018. – № 2 (ч. 3). – С. 133-138.

345) **Тараненко К.Ю.** Військовий збір: Патерналізм чи крок до побудови сильної армії? / К.Ю. Тараненко // Актуальні питання розвитку права та законодавства: наукові дискусії: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 18-19 грудня 2015 року. - у 2-х частинах. - Львів: Західноукраїнська організація "Центр правничих ініціатив", 2015. - Ч.2. - С. 25-28.

346) **Тараненко К.Ю.** К вопросу о соотношении понятий «патернализм» и «социальное государство» // *Leges et Vita* («Закон и жизнь»): международ. науч.-практ. правовой журнал. Кишинёв, 2017. №3\2. С. 132-135.

347) **Тараненко К.Ю.** Компроміс як форма згоди платників податків на реалізацію патерналізму у податково-правових відносинах // Сучасний вимір держави і права: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м.Львів, 19-20 травня 2017 року. Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2017. 140 с. С. 116-119

348) **Тараненко К.Ю.** Особливості податково-правового патерналізму української держави на сучасному етапі. // Антропосоціокультурна природа права: матеріали наукової конференції (Чернівці, 25-27 травня 2016 р.). – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. – С.244-252

349) **Тараненко К.Ю.** Податково-правовий патерналізм фіскальної держави (за законодавством України) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Катерина Юріївна Тараненко, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка.– Київ : [б.в.], 2018.– 18 с.

350) **Тараненко К.Ю.** Податково-правовий патерналізм як система взаємовідносин держави та платників податків/К.Ю. Тараненко// Науковий вісник Чернівецького університету. – 2015. – Випуск 765. – Правознавство. – С. 114-117.

351) **Тараненко К.Ю.** Податково-правовий патерналізм як форма обмеження прав і свобод людини і громадянина / К.Ю. Тараненко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія "Право". - Випуск 38, том 2. - 2016. - С. 32-36

352) **Тараненко К.Ю.** Податково-правовий патерналізм: від класичної до неklasичної методології правопізнання / К.Ю. Тараненко //Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції "Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації Української держави" (25-26 травня 2016 р. м. Київ) / Укладачі: І.П. Голосніченко, Т.О. Чепульченко, В.Ю. Пряміцин. - С. 162-164.

353) **Тараненко К.Ю.** Поняття податково-правового патерналізму // Публічне право. 2017. № 4.с. \_\_

354) **Тараненко К.Ю.** Право на достатній життєвий рівень: патерналізм чи конституційна гарантія? // Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації Української держави: V Міжнар.наук.-практ.конф. (18-19 трав. 2017 р., м. Київ): збірник матеріалів / Уклад.: І.П. Голосніченко, Т.О. Чепульченко, В.Ю. Пряміцин. К.: НТУУ «КПІ», 2017. 252 с. С. 47-49.

355) **Тараненко К.Ю.** Принцип інтерсуб'єктивності в теорії аргументативного дискурсу // Теоретичний аналіз і наукові дослідження юридичної науки: проблеми та перспективи: матеріали наукової конференції. Запоріжжя, 2017. С. 114-117.

356) **Тараненко К.Ю.** Природа податково-правового патерналізму крізь призму неklasичного підходу до правопізнання // Прикарпатський юридичний вісник. № 1 (16). 2017. С. 127-131.

357) **Тараненко К.Ю.** Форми податково-правового патерналізму у податковому законодавстві України // Юридична Україна. 2017. №6-7.

358) **Федорук Н.С.** Категорія «державне управління» як вдображення етатистської природи адміністративного права України. // Публічне право – 2018. - №1. – С.68-75.

359) **Федорук Н.С.** Окремі питання розмежування конституційних та адміністративних правовідносин. // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки» - 2018. - №1. – С.31-34.



360) **Федорук Н.С.** Патерналістська природа сучасного адміністративного права України як одна із перешкод його трансформації. // Часопис Київського університету права. – 2017р. - №4. – С.105-108.

361) **Федорук Н.С.** Понятійний апарат сучасного адміністративного права як відображення його етатистської або людиноцентристської природи // Публічне право України: пошук оптимальних моделей правового регулювання: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м.Київ, 9-10 листопада 2018 року. – С.88-91.

362) **Федорук Н.С.** Пострадянський патерналізм адміністративного права України: необхідність світоглядних змін //Антропосоціокультурна природа права: матеріали наукової конференції (Чернівці, 25-27 травня 2016 р.). – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. – С.155-160.

363) **Федорук Н.С.** Публічне право України в умовах постіндустріальної держави // Часопис Київського університету права. – 2020р. - №2.

364) **Федорук Н.С.** Публічно-правові ознаки сучасного адміністративного права України з позицій людиноцентризму. // **Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць. Вип.82. – Одеса, 2019. – С.248-254.**

365) **Федорчук М.Д.** Конституційна скарга як інструмент як юридичний інструмент захисту прав платників податків. Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів II Всеукраїнського правничого форуму, 15 травня 2019 р., м. Чернівці / Уклад. І.В. Ковбас, А.М. Худик, П.І. Крайній. – Чернівці: Технодрук, 2019.- С.124-127.

366) **Федорчук М.Д.** Конституційна скарга як інструмент як юридичний інструмент захисту прав платників податків. Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів II Всеукраїнського правничого форуму, 15 травня 2019 р., м. Чернівці / Уклад. І.В. Ковбас, А.М. Худик, П.І. Крайній. – Чернівці: Технодрук, 2018.- С.124-127

367) **Федорчук М.Д.** Права платника податків та електронне урядування // Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів всеукраїнського форуму, 15 березня 2018 р. – Чернівці : Технодрук, 2018. – С.118-120.

368) **Федорчук М.Д.** Природа податково-правової медіації// Дні науки Національного університету "Києво-Могилянська академія" на факультеті правничих наук. 2017: матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 27 січня 2017 року). – К.: Національний університет "Києво-Могилянська академія", 2017. – С. 75-79.

369) **Федорчук М.Д.** Судовий захист прав платників податків через призму окремих рішень Верховного Суду // Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 18-19 жовтня 2018 р.); [редкол.: О. В. Щербанюк (голова), А. С. Цибуляк-Кустевич (відпов. секр.) та ін.]. – Чернівці, 2018. – С. 37-39.

370) **Федорчук М.Д.** Судові доктрини захисту прав платників податків / М.Д. Федорчук // Анти-BEPS та захист прав платників податків: Матеріали III Міжнародної конференції (1 березня 2019 р., м. Київ) – Київ : Юрінком Інтер, 2019.

371) **Федорчук М.Д.** [Права платника податків та електронне урядування](#) // Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів всеукраїнського форуму, 15 березня 2018 р. – Чернівці : Технодруку, 2018. – С.118-120.

372) **Федорчук М.Д.** [Природа податково-правової медіації](#) // Дні науки Національного університету «Києво-Могилянська академія» на факультеті правничих наук. 2017: матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 27 січня 2017 року). – К.: Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2017. – С.75-78.

373) **Федорчук М.Д.** [Судовий захист прав платників податків через призму окремих рішень Верховного Суду](#) // Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 18-19 жовтня 2018 р.); [редкол.: О. В. Щербанюк (голова), А. С. Цибуляк-Кустевич (відпов. секр.) та ін.]. – Чернівці, 2018. – С. 37-39.

374) **Федорчук М.Д.** [Трансформація доктрини місцевих податків та зборів в Україні: централізація versus децентралізація](#) // Правова модель місцевих податків і зборів в Україні крізь призму ціннісних викликів Революції Гідності : збірник матеріалів круглого столу, 30 березня 2018 р., м. Чернівці / уклад. Р.О. Гаврилук, Л.В. Вакарюк. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2018. – С.97-103.

375) **Хандій О.В.** Європейсько-правова культура місцевого оподаткування як ціннісний виклик для України // Правова модель місцевих податків та зборів в Україні крізь призму ціннісних викликів Революції Гідності. Збірник матеріалів круглого столу, 30 березня 2018 р., м. Чернівці: ЧНУ, 2018. – С. 140-156

376) **Хандій О.В.** Податок чи налог: позиція ЄСПЛ// Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів всеукраїнського форуму, 15 березня 2018 р. – Чернівці : Технодруку, 2018. – С.143-144.

377) **Худик А.М.** Природа конституції: підхід Гаєка Ф.А. / Актуальні проблеми соціального права. Випуск 2. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Конституційні гарантії прав і свобод людини: 20 років досвіду правового регулювання” 28 червня 2016 р. – Львів: Кафедра соціального права Львівського національного університету імені Івана Франка; Український центр соціально-правових досліджень 2016. – С. 163-169

378) **Худик А.М.** Природа конституції: підхід Гаєка Ф.А. / Актуальні проблеми соціального права. Випуск 2. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Конституційні гарантії прав і свобод людини: 20 років досвіду правового регулювання” 28 червня 2016 р. – Львів: Кафедра соціального права Львівського національного університету імені Івана Франка; Український центр соціально-правових досліджень 2016. – С. 163-169

379) **Худик А.М.** Субстанційні властивості публічних фінансів // Антропосоціокультурна природа права: матеріали наукової конференції (Чернівці, 25-27 травня 2016 р.). – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. – С.200-206

380) **Худик А.М.** Субстанційні властивості публічних фінансів // Антропосоціокультурна природа права: матеріали наукової конференції

(Чернівці, 25-27 травня 2016 р.). – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. – С.200-206

381) **Худик А.М.** Щодо адміністративних послуг, які надаються митними органами// Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів всеукраїнського форуму (Чернівці, 15 березня 2018 р.). – Чернівці : Технодруk, 2018. – С. 171-173.

382) **Худик А.М., Бойков В.В.** Адміністративні послуги в об'єднаних територіальних громадах// Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів міжрегіонального круглого столу, 27-28 травня 2017р., м. Чернівці/ Уклад. С.Б. Боднар, В.В. Гордєєв, І.В. Ковбас, А.М. Худик. – Чернівці: Технодруk, 2017. – С. 135--142.

383) **Щербанюк О.В., Мойсей Г.Г.** Гідність людини як критерій конституційності актів органів публічної влади. – Людська гідність і права людини як основа конституційного устрою держави: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Людська гідність і права людини як основа конституційного устрою держави» (м. Хмельницький, 19–20 жовтня 2018 року), С. 374-377.

384) **Юрійчук І.В.** Право на адміністративне оскарження як гарантія захисту прав людини при наданні адміністративних послуг // Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів II всеукраїнського правничого форуму, 15 травня 2019 року, м. Чернівці / Уклад. І.В. Ковбас, А.М. Худик, П.І. Крайній. Чернівці: Технодруk, 2019, С. 209-212.

385) **Юрійчук І.В.** Адміністративний процес та адміністративні процедури: співвідношення понять // Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернівці, 18-19 жовтня 2018 р.). Чернівці, 2018, С. 203-206.

386) **Юрійчук І.В.** Адміністративний процес та адміністративні процедури: співвідношення понять// Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 18-19 жовтня 2018 р.); гол. ред. О.В. Щербанюк. – Чернівці, 2018. – С. 203-205.

387) **Юрійчук І.В.** Адміністративні процедури у сфері місцевого оподаткування // Правова модель місцевих податків та зборів в Україні крізь призму ціннісних викликів Революції Гідності. Збірник матеріалів круглого столу, 30 березня 2018 р., м. Чернівці: ЧНУ, 2018. – С. 157-161

388) **Юрійчук І.В.** Адміністративні процедури як цінність // Публічна служба і адміністративне судочинство: здобутки і виклики: Збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 5-6 липня 2018 року), Київ, ВД «Дакор», 2018, С. 475-479

389) **Юрійчук І.В.** Адміністративні процедури: структура та зміст // Вороновські читання (Єдність адміністративних та фінансових процедур) : збірник статей, доповідей та тез учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 5-6 жовтня 2018р.). Харків, 2018, С. 628-631.

390) **Юрійчук І.В.** До питання правового регулювання адміністративних процедур в Україні // Збірник матеріалів Всеукраїнського форуму «Права людини та публічне врядування» (м. Чернівці, 15 березня 2018 року) – Чернівці : Технодруk, 2018

– С. 153-155.

391) **Юрійчук І.В.** Належне врядування та надання послуг в сфері соціального захисту // Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції «Соціальні права та їх захист адміністративним судом» (м. Київ, 4 вересня 2020 року) – подано до друку.

392) **Юрійчук І.В.** Особливості застосування медіації в адміністративному судочинстві України // Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернівці, 16 жовтня 2020 р.). Чернівці, 2020, подано до друку.

393) **Юрійчук І.В.** Правове поняття адміністративних процедур // Підприємництво, господарство і право, № 5. К.: 2018, С. 151-156

394) **Юрійчук І.В.** Правове поняття адміністративних процедур // Підприємництво, господарство і право – № 5 – К.: 2018 – С. 151-156.

395) **Юрійчук І.В.** Правове регулювання адміністративних процедур в Україні // Підприємництво, господарство і право, №5. К.: 2020, С. 162-167

396) **Юрійчук І.В.** Процедура митного контролю в Україні: теоретико-правовий аспект // II Міжнародна науково-практична конференція: «Судовий розгляд податкових і митних спорів: проблеми, виклики, пріоритети» (м. Київ, 4-5 липня 2019 року): Збірник матеріалів. Київ, 2019, С. 252-256.

397) **Юрійчук І.В.** [Конституційна скарга та особливості реалізації права на правову допомогу в Україні](#) // Підприємництво, господарство та право – №5/2017 (255) – Київ – С. 156-160

398) **Юрійчук І.В., Кондрат'єва Л.А.** [Запровадження адвокатської монополії у наданні правової допомоги в Україні](#) // Науковий збірник «Актуальні проблеми вітчизняного законодавства» Юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара; Судоустрій, прокуратура та адвокатура – Випуск 1 – Том 1 – 2017 – С. 150-154

399) **Юрійчук І.В., Кондрат'єва Л.А.** [Право на правову допомогу як додаткова гарантія захисту прав особи під час здійснення правосуддя](#) // Науковий вісник Херсонського державного університету; Серія: Юридичні науки, Випуск 6, Том 1. Херсон. 2016, С. 128-131.